Giovanni Guareschi

Don Camillo MOSKOVA'da

ALTIN KİTAPLAR

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
İFTİHARLA TAKDİM EDER

Kitabın orijinal ismi :
Compagnone don Camillo - Don Camillo Yoldaş
Copyright : Bu kitabın Türkiye'de neşir hakkı Giovanni Guareshi'nin Türkiye temsilcisi Copyright ajansından satın alınmıştır.

GİOVANNİ GUARESHİ

DON CAMiLLO MOSKOVA'DA

(Don Camillo Yoldaş)

Dilimize çeviren :
BURHAN FELEK

Altın Kitaplar Yayınevi
Babıâli cad. 39
İSTANBUL

Dilimize çeviren : **Burhan Felek**
Kapak resmi : **Oral Orhon**
Kapak baskı : **Nur Ofset**
Dizgi : **Garanti Matbaası**
Baskı : **As Matbaası — 1965**

— BU METİN HAKKINDA —

Bu kitabı ben bulmadım. Onu bana, Türkçe'yi en güzel ve kıvrak yazan, şimdi pek seyrekleşmiş kalem sahiplerinden bir dostum;

— Acaba bunu Türkçe'ye tercüme etmek ister misiniz? diye göndermişti. Okudum; hem hoşuma gitti; hem zoruma.

Bunda belki o dostumun hiç aklına gelmemiş olan;

— Acaba tercüme edebilir misiniz? gibi bir şüphe sezinmeyi, kitabı tercüme için bahane edindim. Bu eser işte böyle bir tesadüfle Türkçeleşti.

Bugünkü yeni Türkçe, — bütün inceliklerini muhafaza etmek şartiyle — her eseri anlatacak zenginlikte değildir. Osmanlıca dediğimiz Batı Türkçesindeki yontulmuş «muharrirler» ve «miri kelâm» lar tarafından apre verilmiş — babalarımızın analarımızın konuştuğu — birçok sözlerin dilden atılması teşebbüsü okuyucu kütlesinin anlama hacmini ufalttı. Çoğunluğun bildiği kelimeler azalınca, anlatabilme sahası daraldı. Tercüme zâten zor iştir. Başkasının kendi dilinde anlattığı fikri, sözü, siz kendi dilinizde, fakat yabancılığını gidererek anlatacaksınız. Bundan ayrı olarak bu de-

virde ve dilin yeni ve mahdut malzemesiyle iyi bir tercüme büsbütün güçleşti.

Bütün bunların yanıbaşında bizde tercümeyi bir dildeki kelimelerin, öteki dildeki karşılıklarını yazmaktan ibaret saymak ve sanmak şeklindeki yanlış telâkki, tercüme eserlerin, Türkçeyi kitaplardan öğrenmiş bir yabancı diliyle nakline sebep oldu.

Bunun küçük bir misâlini Fransızca :

— Mais non! sözünde bulabilirsiniz. Bu küçük sözü uzun zaman kitaplarımızda, hattâ sahnelerimizde!

— Lâkin hayır! diye Türkçeleştirdik...

Halbuki bu sözün Türkçesi :

— Yok canım! yahut:

— Hayır! dır. Çünkü, «Lâkin» edâtının orada yalnız «hayır» veya «yok» şeklindeki «nefy» ifadesini kuvvetlendirmekten başka rolü yoktur.

Bu kitabın tercümesinde işte bu noktalara ve hele eserin aslındaki hikâye kuvvetini muhafaza için içindeki şahıslardan herbirine; «ağızlarına yakışır» bir dil konuşturmaya dikkat ettik.

Dilimizin bugünkü eski-yeni ve uydurma kelimeleriyle çeşitleşmiş ve hududu bir taraftan daralırken öteyandan genişlemiş Vocabulair'inden papaza muhafazakâr, komünisteye biraz argo ve meselâ bir Sovyet memuruna resmî sentetik bir dil konuşturmaya çalıştık.

Bundan başka Türkçe imlânın «fonetik» olmasından faydalanarak, kelimeleri ağızdan çıktığı gibi, meselâ okuması kıt bir komünistin «Serbest» kelimesini «Selbest» diyeceğini düşünerek onu öyle yazmaya baktık. Bunu — tabiî — serbest kelimesinin asıl imlâsını bilmediğimiz için değil, fonetik imlânın, muhavereleri nakildeki canlılığından faydalanmak için böyle yaptık.

Bütün bu çabalardan dolayıdır ki; eseri Türkçe olarak hemen hemen yeniden kaleme aldık ve onun için «Türkçe metni» ni imzaladık.

B. FELEK

BENDENİZ DON CAMİLLO

Don Camillo'nun yaratıcısı ve bu kitabın müellifi, kendini (Don Camillo'nun Küçük Âlemi) ismindeki eserinde şöyle takdim ediyor: aynen naklediyoruz.

— 1 —

Ömrüm 1 Mayıs 1908 de başlar ve zarureti eşya ile hâlâ devam eder. Ben doğduğum zaman anam dokuz senedenberi hocalık ediyormuş. 1949 tarihinde öğretmenlikten ayrılınca geçmiş hizmetlerine mükâfat olarak kasabanın papazı ahali namına kendisine bir çalar saat hediye etti. Böylece bizim vâlde, mektebin hamam böceği ve sinek dolu elektriksiz, susuz sınıflarında elli sene hizmetten sonra hükûmetin, kendisiyle alâkadar olup, bir emekli maaşı bağlamasını bekliyerek saatinin zilini dinlemektedir.

Babama gelince, o ötedenberi makinelere meraklı bir adamdı. Bıçkı makinesinden gramofona kadar her türlü makine ile uğraşırdı. Benimkine benzer bıyıkları vardı Lâkin bir müddettir eski merakı kalmadı. Gazete okuyor, benim yazılarımı okuyor; fakat ne üslûbumu, ne de düşünüş tarzımı beğeniyor.

Hayatının iyi günlerinde babam parlak bir adamdı. Herkes otomobili kendi kendine giden bir şeytan icadı diye seyrettiği devirlerde otomobille İtalya turu yapmıştı. Ö parlak devirden bana kalan yegâne hâtıra eski model, lâstikli bir otomobil kornasıdır. Yatağının başına vidaladığı bu kornayı babam arasıra çalardı. Bilhassa yaz günlerinde.

Bir de erkek kardeşim vardı. Ama geçenlerde aramızda bir münakaşa geçti. Onun için ondan bahsetmesem daha iyi olur.

Bundan başka dört silindirli bir motosikletim, altı silindirli bir otomobilim, iki çocuklu bir de karım var.

Ailem beni bahriye mühendisi yapmak istemiş. Ben de hukuk tahsil ettim. Hocalarım bana resim göstermemişlerdi. Ben de afiş resmi ve karikatüre çalıştım. Ve bu «aksilik» çabalarımı, tahtadan heykel ve tiyatro dekoru yapacak kadar ileri götürdüm.

Şunlar da ufak tefek şeyler: Vakit geçirmek için bir aralık bir tasfiyehanede kapıcılık, bir bisiklet parkında bekçilik ettim. Ondan sonra musikiye âşina olmadığım için ahbaplarıma mandolin dersi vermeye başladım. Nihayet bir yatılı mektepte hoca oldum ve bir «sayım» sırasında bu meslekte bir de sertifika elde ettim. Sonra bir gazetede musahhihlik işi bulmakta hiç zorluk çekmedim. Elime biraz daha para geçsin diye bu sırada hikâyeler yazdım. Gazetem bana haftada bir gün tatil veriyordu. Bu da pazardı. Ben de

pazartesi günleri çıkan bir mecmuaya başmuharrir oldum. Ve yazıdan yana sıkıntı çekmemek için gazetenin dörtte üçünü kendim yazdım.

Günün birinde trene atlayıp Milâno'ya gittim. Bertoldo adındaki meşhur mizah mecmuası personeli arasına karışmaya muvaffak olduysam da yazı yazmaktan ziyade, bana resim çizdirdiler. Burada da siyah zemin üzerine beyaz resim yaparak mecmuada geniş boşluklar vücut bulmasına hizmet ettim.

Ben Pô nehri kenarında Parme şehrinde doğdum. Bizim oralılar biraz kalın kafalı olurlar. O sebeple günün birinde bu mizah mecmuasının başmuharriri oldum. İşte Milâno'da mimarlık tahsil ettiği sıralarda Saül Steinberg'in ilk çizgileri bu mecmuada çıkmıştı. Amerika'ya gidinceye kadar da gazetede kaldı.

Tamamen benim arzularım dışında sebeplerle harb patladı. Bir gün Rusya'da kaybolan kardeşimden haber alamadığım için kederlenerek dehşetli sarhoş oldum. Önce Milâno sokaklarını enine, boyuna ve çaprazına dolaşmışım. Lâkin zabıta benim ortalarda başı boş gezmemi hoş görmediğinden silâh altına alındım. Faşizm düştüğü zaman — 9 Eylûl — İtalya'nın şimalinde Alessandria'da idim. Bu sefer de Almanlar yakaladılar. Ve onlar hesabına çalışmak niyetinde olmadığımı anlayınca beni bir temerküz kampına yolladılar.

Bu kamplarda geçen günler ömrümün en kesif faaliyet devri olmuştur. Ölmemek için bir çok şey yapmak zorunda idim. «Beni öldürseler bile ölmiyeceğim» sözüyle hulâsa edilen bir programı kendime rehber edinerek bunda muvaffak oldum. Bu dediğim şey, insan açlık, melânkoli, bit, pire ve tahtakurusu ile beraber elli kiloluk bir kemik yığını haline geldiği zaman kolay kolay yapılır iş değildir.

İtalya'ya döndüğüm zaman birçok şeyin ve bilhassa İtalyanların değişmiş olduklarını gördüm. Ve bunun, onların hayrına mı, şerrine mi olduğunu anlamaya çalıştım. Neticede anladım ki hiç değişmemişler. Bu müşahede mâneviyatımı kırdı. Evime kapandım.

Az zaman sonra Milâno'da «Candido» adında yeni bir gazete intişara başladı. Ben de oraya girdim. Böyle olunca şimdiki gibi o zaman da bağımsız bir adam olduğum halde ğırtlağıma kadar politikaya gömüldüm. Her halde gazete mesaimi beğenmiş olmalı ki bu gazetenin başmuharriri oldum.

Bundan bir kaç ay evvel bir gün Sinyor Palmiro Togliatti bir nutuk çekerken serinkanlılığını kaybederek «üç delikli burnu olan adam» ı icat eden muharrine «katmerli aptal» dedi. «Katmerli aptal» dediği adam ben idim. Sinyor Togliatti'nin alâkası bana büyük siyasî gazeteci şöhretini kazandırdı. «Şimdi üç delikli burnu olan adam» İtalyada çok meşhurdur. Bu adamı yaratan da benim. Bununla da övünebilirim. Çünkü bir kalem çırpıştırmakla bir komünisti canlandırmak (yani burunun altına iki yerine üç delik resmetmek) o kadar kolay bir hüner değildir.

Hem neden mütevazı olayım? Seçimlerden evvel ne yazdım veya çizdiysem tuttu. Bir tavanarası dolusu gazete kupürleri duruyor. İnanmıyan gelip görsün...

«Hikâyeme başlamadan evvel bir kaç kelime daha söylemek isterim. Eğer bir tarafta don Camillo'nun şahsiyetinden dolayı kendini hakarete uğramış sanan bir papaz bulunursa kilisesinin en büyük şamdanını kafamda kırmasına razıyım.

Yine bunun gibi; Peppone'nin şahsında tecavüze uğradığını zanneden bir komünist varsa orağiyle çekicini sırtımda kırmasına müsaade ederim.

Lâkin «İsa» nın sözlerinden alınan kimse bulunursa onun için yapacak şey yoktur. Çünkü o sözler hakikatte İsa'nın değil, benim İsa'mın, yani vicdanımın sesidir.»

G. G.

Bu satırlar müellifi ve eserlerindeki espriyi size anlatacak kadar açıktır. Buna da lüzum vardır. Çünkü don Camillo, dünya mizah âleminde etrafiyle, arkadaşı ve siyasî hasmı komünist Belediye Reisi Peppone ile bir âbide olmuştur. Onun için bunlara dair yazılan eserleri evvelce okumamış olanlara bu bilgiyi vermek eserin zevkine varabilmek için şarttır. **B. F.**

PARRA! PARA!

Haber pazartesi günü öğleye doğru, gazeteler kasabaya geldiği zaman duyuldu.

Kasabadan birisi toto'da 13 bilmişti: 10 milyon; lâf değil. Gazetelere bakılırsa kazanan Pepito Sbezzeguti adında biri idi. Ama bütün kasabada ne Pepito, ne Sbezzeguti adlarında kimse yoktu.

Halkın merakı karşısında toto bayii kollarını açarak:

— Ne bileyim ben? Cumartesi günü pazar kurulur. Ben bir sürü yabancıya kupon sattım. Muhakkak bunlardan biridir bu mubarek!. Herhalde yakında sesi çıkar.

Bununla beraber hiç ses seda çıkmadı. Kaldı ki Sbezzeguti ismi de kulağa pek sevimli gelmiyordu. Hele Pepito, asla!.

Bir insanın adı Pepito oldu mu buğday, saman, hayvan veya peynir almak için imkân yok pazara gelmezdi.

Münakaşa sırasında otelci :

— Bence bu bir takma isimdir. Biri de böyle takma isim aldı mı muhakkak yabancı değildir. Buradan biridir. Hüviyetini gizlemek istiyor, diye kesip attı.

Gerçi bu muhakeme tarzı pek doğru değildi; ama halk yine de bu adamın yabancıdan ziyade bir yerli olabileceği kanısına takılıp kaldı.

Herifin kim olduğu hakkındaki tahkikat bir toto kazananı değil de dehşetli bir kaatil ararmışcasına hızla yapıldı.

O kadar hırsla olmamakla beraber don Camillo da mesele üzerine eğildi. İsa'nın böyle hareketleri hoş görmediğini bildiği için :

— Vallahi kötü bir niyetle hareket etmiyorum. Vazife olarak yapıyorum. Cenabı Hakkın böyle bir nimetine mazhar olan bir insanın onu gizlemesine halk haklı olarak içerliyor..

— Don Camillo! farzedelim ki; Cenabı Hak toto ile de uğraşmış, birine bu nimeti ihsan etmiş. Allahın reklâma ne ihtiyacı var? Zaten mühim olan bu hâdisenin bilinmesidir. Birisi toto'da 10 milyon kazanmış.. Neden ille de bu talihli adamın kim olduğunu öğrenmeye çalışıyorsun? Biraz da böyle bir nimete nail olmamış öteki talihsiz cemaatinle meşgûl olsana!..

Yorgun don Camillo'nun kafasını yine de şu Pepito'nun hüviyeti gitgide daha da meşgul ediyordu.

Nihayet bir şimşek, karanlıkları yırttı. Don Camillo bilmecenin anahtarını keşfedince etrafı şamataya vermeyi, çan çalıp cemaati dâvet etmeyi düşündü. İki eliyle büyük çanın halatına yapıştı; ama harmanisini giyip kasabada bir küçük tur atmayı tercih etti.

Bir kaç dakika sonra, Peppone'nin atölyesi önüne gel-

diği zaman, başını uzatıp bir merhaba demekten kendini alamadı :

— Pepito Yoldaşı saygıyla selâmlarım!

Demir dövmekte olan beriki durup ,şaşkın nazarla papaza baktı :

— O da ne demek oluyor, papaz efendi?

— Hiç.. zaten Pepito aslında Peppone'nin kısaltılmışından başka bir şey değildir; ama daha mühimmi, bu Pepito Sbezzeguti'nın ters yazılışı, acayip şekilde Guiseppe Bottazzi (*) ismini tutması! ne dersin Belediye Başkanı yoldaş?.

— Sen onu git radyoda bulmaca yarışmacısına anlat! Burada bilmece çözülmez, burada çalışılır, anlaşıldı mı?

Don Camillo başını sallıyarak :

— Sahiden senin milyonları kazanan Pepito olmadığına üzüldüm.

— Ya ben?! Kazansa idim, milyonlardan bir kaçını verir, seni kiliseden defederdim.

Don Camillo :

— Kasâvet çekme Peppone. Biz vazifemizi fahrî olarak yaparız; diyerek ayrıldı.

O akşam, kızılların kurmayı halkevinde olağanüstü bir toplantı yaptı.

— Şef Smilzo; dedi birisi, gericiler iftira üzerine dayanan sıkı bir propaganda kampanyasına giriştiler. Kasaba karmakarışık halde. Seni 10 milyonu kazanmış olmakla itham ediyorlar. Son derece sert cevap verip iftiracıları afişe etmeliyiz.

Peppone omuzlarını silkti :

— Birinin totoda 10 milyon kazandığını söylemek bir

(*) **Peppone'nun doğuş adı Guiseppe Bottazi'dir.**

iftira, bir hakaret teşkil etmez. Bir adama namussuzca bir hareket isnat olunursa o zaman iftira olur. Totoda kazanmak namussuzluk değildir ki...

Öteki karşıladı :

— Şef! Öyle deme! Siyasî hasmını namuslu bir hareket yapmakla itham etmek de hakaret sayılır. Bence partiyi küçük düşürmeye yöneltilmiş kınâyeli sözler iftira sayılır.

Brusco da :

— Halk bizimle alay ediyor. Bu iş durmalı!

Bigio da lâfı bağladı :

— Bence bir ilân yapıştırmalıyız! Bu işi açıkça izah eden bir ilân.

Peppone ister istemez kabul etti:

— Peki peki; Yarın görüşürüz.

Bunun üzerine Smilzo cebinden bir kâğıt çıkardı.

— Seni tedirgin etmemek için, evvelden bir şey hazırladık. Eğer mutabıksan şimdi matbaaya veririm. Yarın sabah da suratlarına yapıştırırız, dedi ve şu ilânı yüksek sesle okudu:

«Ben aşağıda imzası olan Guiseppe Botazzi, totoda 10 milyon kazanmış olan Peppito Sbezzeguti ile hiç bir ilişiğim ve münasebetim olmadığını beyan ederim. Gericiler bu yeni milyonerin ben olduğumu ileri sürerek beni lekelemeye boşuna uğraşsınlar. Ortada onların yeni faşistliklerinden başka bir leke yoktur.»

İmza : Guiseppe Bottazi»

— Güzel; ama ben aleyhime yazılmış bir şey görmeden buna evet demem.

— Şef, bu sözünü biraz tuhaf bulurum; ne bekliyoruz cevap vermek için? Üzerimize ateş edilmesini mi? Marifet, hasımdan daha âtik davranıp hücuma geçmektir.

— Marifet, benim hususî hayatıma karışmak istiyenlerin kıçına bir tekme atmaktır. Benim dadıya ihtiyacım

yok! Ben yalnız başıma kendimi müdafaa etmesini bilirim.

Smilzo yüzünü buruşturdu :

— Eğer sen işi böyle anlıyorsan diyecek yok!

Peppone masanın üzerine bir yumruk vurarak:

— Ben işi keyfimin istediği şekilde alırım, diye bağırdı. Herkesin işi kendine! Partinin işi herkese!

Bu söz üzerine kurmay dağıldı:

Smilzo yolda giderken :

— Bence havadan on milyon kazanma töhmeti altında kalmak zaaf alâmetidir. Hele şu Pepito'nun harfleri değişince bir ahbabın adı meydana çıkması da caba... diye fikir beyan etti.

Bigio içini çekerek :

— Bekliyelim bakalım.. diye söylendi.

Bu dedikodu bir müddet tevatür halinde dolaştıktan sonra sıra basılmış kâğıtlara geldi. Toprak reformu taraflarlarının organı olan gazetede :

«Peppone'yu kazı! Altında Pepito'yu bulursun!»

Başlığı altında bir yazı çıktı. Okuyan kasabalıların gözlerinden yaş geldi; yazı o kadar güzel yazılmıştı. Halkevinde acele toplanan kurmay, şiddetle harekete karar verdi.

Peppone de :

— Pekâlâ! Afişi bastırıp yapıştırın duvarlara! diye kesip attı.

Smilzo matbaaya koştu. Don Camillo, bir saat sonra ilânın provasını bizzat Barchini'nin elinde okudu.

Bizim rahip efendi:

— Gazete için fena bir darbe bu! diye mütalâa beyan

etti. Eğer Peppone bu milyonları gerçekten kazanmış olsaydı böyle ilânlar yapıştırmaktan kaçınırdı her halde. Meğer ki parayı şimdiye kadar tahsil etmiş veya ettirmiş ola!

Barchini, papaza teminat verdi:

— Kasabadan bir yere kıpırdamadı. Bütün kasabalı herifi göz hapsine almışlar.

Vakit gecikmişti. Don Camillo yatağına yattı. Fakat saat üçe doğru kapı çalındı. Gelen Peppone idi.

Belediye Başkanı bahçe tarafından girmişti. Koridora geldiği zaman kapının aralığından uzun uzun arkasına baktı. Şaşkın, perişan bir halde idi.

— İnşallah kimse görmemiştir. Hep arkamdan geliyorlar gibi bir his var içimde..

Don Camillo düşünceli bir halde Peppone'yi düzdü:

— Oynatıyor musun?

— Daha oynatmadım ama korkarım, oynatacağım.

Bir iskemleye yığıldı ve yüzünün terini silmeye başladı. Az sonra :

— Papazla mı görüşüyorum, yoksa kasabanın gazetecisiyle mi? Önce onu haliedelim de sonra...

— Bu, senin bana söyliyeceklerine bağlı.

— Ben papaza içimi dökmeye geldim.

Don Camillo ciddiyetle cevap verdi :

— O halde papaz seni dinliyor.

Peppone şapkasını bir kaç defa elinde çevirdikten sonra konuşmaya başladı:

— Aziz peder! Ben bir büyük yalan söyledim. Pepito Sbezzeguti, benim.

Don Camillo bu sözü işitince âdeta nefesi tutuldu. Ve hemen kendini toplayıp sordu:

— Demek milyonları kazanan sensin! Bunun daha evvel neden söylemedin?

— Gene bir şey söylemiyorum. Şimdi bile bir şey söylemiyorum. Ben papaza günah itiraf ediyorum. Siz, yalan meselesiyle meşgûl olun aziz peder! Sizi alâkadar eden o!

Halbuki don Camillo'yu alâkadar eden şey bilhassa milyonlardı. Peppone'ye nefret dolu nazarlarla ve gözlerini oyarcasına bakarak :

— Ne ayıp şey! Aman ne ayıp şey! Bir yoldaş, bir proleter.. milyonları cebine indirsin haa! Namuslu bir komünist kazancını alnının teriyle elde eder sanırım.

Zaten buram buram terliyen Peppone bu lâfa içerledi:

— Benim şakalaşmak için hiç keyfim yok, muhterem! Toto oynamak da bir cinayet değildir.

— Şaka etmiyorum, toto oynamak cinayettir de demedim. Ancak iyi bir komünistin böyle şeylerle uğraşmaması lâzım geldiğini de kabul etmen lâzım.

— Lâf bunlar. Herkes toto oynar.

— Hataa! hele senin durumun büsbütün vahim. Çünkü sen bir şefsin Peppone! İşçilerin savaşını idare edeceklerdensin. Toto oyunu amele sınıfının ahlâkını bozmak için kapitalistler tarafından icat edilmiş en sinsi silâhlardandır. Hem çok tesirli.. üstelik de burjuvalara on paralık masraf yüklemiyen bir silâh. Aksine onlara büyük menfaatler de sağlamak şöyle dursun onunla mücadele etmelidir.

Peppone'nin canı sıkıldı ve omuzlarını silkti:

Don Camillo devam etti :

— Arkadaş! Emekçinin, proletarya ihtilâlinden başka yollarla de refahını temin edebileceği ümidini veren her teşebbüs halkın menfaatine karşıdır ve halk düşmanlarının dâvasına yardımcıdır. Totoyu tutmakla sen bizzat halkı aldatıyorsun!

Peppone kollarını kaldırdı:

— Papaz efendi; vazgeçelim şu her şeyi politika masasına sermekten.

— E, proletarya ihtilâlini ne yapalım?..

Peppone öfkesinden tepiniyordu. Don Camillo gülümsiyerek şöyle konuştu:

— Anlıyorum, anlıyorum; aslına bakarsan haksız da değilsin! Bugünkü 10 milyon yarının yaldızlı hayallerinden daha kıymetlidir. Ha, ne dersin?

Don Camillo ocaktaki ateşi karıştırdıktan sonra Peppone'ye dönüp sordu:

— Sen bana bu saatte 10 milyonu kazandığını haber vermeye mi geldin?

Öteki habire terliyordu.

— Kimse sezmeden parayı nasıl alacağımı bir bilsem! dedi.

— Düpedüz, git al!

— Olmaz. Beni gözetliyorlar. Zaten artık kendim gidemem. Yarın beyanat çıkıyor.

— Güvendiğin bir arkadaşını gönder...

— Güvendiğim mi?

Don Camillo başını sallıyarak sordu:

— Bana ne yapabilirsin ki?...

Peppone önüne bir zarf koyarak :

— Benim yerime parayı sen git al! dedikten sonra Don Camillo'yu zarfı seyreder bırakıp, kalktı gitti.

Muhterem, ertesi sabah hareket etti. Üç gün sonra da kasabaya döndü. O gün vakit gecikmişti. Meşruta (*) evine girmeden evvel mihrabın üzerindeki, İsa ile konuştu. Elindeki çantayı korkuluğun üzerine koyduktan sonra; ağır bir sesle:

— Ya İsa! Şunun içinde beheri bin liretlik on tane yüzerlik paket var. Bunlar Peppone'nin. Âcizane, fakirane arzederim ki; bu dinsiz, bu Allahsız herif böyle bir nimete lâyık değildir.

(*) **Satılmamak şartiyle bir kimseye veya bir kuruluşa verilmiş mülk.**

İsa :

— Git bu sözleri toto idaresine söyle! cevabını verdi.

Don Camillo çantasını aldı, merdivenden birinci kata çıktı. Ve Peppone ile evvelden mutabık kaldığı gibi ışığı üç defa yakıp söndürdü. Bunu beklemekte olan Peppone de odasının lâmbasını iki defa yakıp söndürdü. İki saat sonra da ceketinin düğmelerini gırtlağına kadar iliklemiş ve mümkün olduğu kadar yüzünü gözünü kapamış olarak — gene bahçe tarafından — papazın evine girdi ve hemen kapıyı sürgüledikten sonra don Camillo'ya :

— Ne haber? diye sordu.

Papaz hiç lâf etmeden masanın üstündeki çantayı gösterdi.

Peppone masaya yaklaştı. Titrek elleriyle çantayı açtı. Para destelerini görünce alnında ter damlaları belirdi.

— 10 milyon mu? diye mırıldandı.

— Evet 10 milyon! Sayabilirsin.

— Aaa! Ne münasebet?

Peppone bir müddet paralara bakakaldı.

Don Camillo :

— Bugüne bugün 10 milyon, dedi, güzel bir servettir; ama yarın ne olur? Onu bilmem. Bir siyasî anlaşmazlık, bir heyecanlı haber paranın kıymetini sıfıra indirir ve şu para desteleri kâğıt parçalarından ibaret kalabilir.

Peppone de afallamış haliyle:

— Bence bunları hemen bir işe yatırmalı, diye konuştu. 10 milyonla münasip bir yer satın alınabilir; toprak her zaman topraktır.

— Ama komünizm, «toprak köylüye» diye barbar bağırır, demircilere değil! Öğrenirlerse son karışına kadar

elinden alırlar. Proletarya tarihin yolundan gidiyor. Malûm a dünya sol tarafa döner arkadaş!

Peppone gözünü para demetlerinden ayıramıyordu.

— O halde altın almalı. Hiç olmazsa kolay saklanır, dedi.

— Güzel, güzel ama! Bir kere sakladın mı, ne işe yarar? Proleter diktatörlüğü gelince her şey vesikaya bağlanır. Her şey devletleştirilir. Sana verilenden fazla bir şey satın alamazsın! O zaman altınlarının üstüne bir mezar taşı diker, ziyaret edersin!

— Ya dış memleketlerine gönderirsem?

— Aman Allah! Bu ne bayağı kapitalistlik böyle! O zaman da Amerika'ya göndermelisin; çünkü Avrupa baştan aşağı kızıl olmaya mahkûm, değil mi?.. Amerika'da sağlam değil ya!.. Etrafı sarılınca o da Rusyaya teslim olacak.

— Amerika kuvvetlidir.. kimse kolay kolay hakkından gelemez.

— Bilinmez; istikbal Sovyet Rusya'nın gibi görünüyor.

Peppone içini çekti ve oturdu..

— Vallahi başım döndü papaz efendi. Az para değil ki.. on milyon bu!

— Çabuk topla paralarını! Al götür! Yalnız çanta benimdir.

Peppone ayağa kalktı :

— Nereye götüreceğim. Olduğu gibi sizde kalsın rica ederim. Hele sabah olsun, o zaman görüşürüz; çünkü doğrusunu söyliyeyim. Ne yapacağımı kestiremiyorum.

Peppone çıktı gitti, don Camillo elinde Peppone"nin hazinesiyle odasına çıktı ve yatağına girdi.

Çok yorgun olmasına rağmen, uzun zaman gözüne uyku girmedi. Sabahın ikisine doğru papazı uyandırdılar.. gelenler Peppone ile karısı idi.. yüzlerini gözlerini kaşkollarla, atkılarla sarmışlardı.

Peppone mahcup bir eda ile:

— Muhterem! Siz halden anlarsınız. Karım on milyonun nasıl şey olduğunu pek merak etti. Bir kere göreyim, diyor.

Don Camillo gitti, çantayı getirdi. Masanın üstüne koydu..

Paraları görünce kadın renkten renge girdi.

Don Camillo bu sahneyi sabırla seyretti. Sonra çantayı kapadı. Gelenleri de kapıya kadar uğurladı. Kendilerine:

— Rahat uyuyun! diye öğüt vermekten kendini alamadı.

Saat üçte papazı tekrar uyandırdılar. Bu sefer karşısında Peppone'yi görünce :

— Geceleyin kilise ziyareti hâlâ bitmedi mi? demekten kendini alamadı.

— Yok, yok! Bu sefer çantayı almaya geldim.

— Bu saatte mi? Dalga mı geçiyorsun? Ben onu çatı arasına sakladım. Dünyayı versen şimdi gidip çıkaramam. Yarın gel.. benim uykum var, üşüyorum da.. yoksa benden emin değil misin?

— Öyle değil, yanlış anlamayın! Aklınıza bir şey gelmesin.. lâf olsun diye söylüyorum.. Allah göstermesin, size bir hal olsa.. paraların benim olduğunu kime anlatabilirim.

— Evlâdım. git rahat rahat uyu! Ben çantayı mühürledim. Üstüne de senin adını yazdım. Ben her ihtimali düşünürüm.

— Doğru, doğru ya.. ama ben paramı kendim saklamak istiyorum.

Don Camillo herifin konuşmasını beğenmedi; kendi de tavrını değiştirdi..

— Hangi paradan bahsediyorsun kuzum?

— Benim paramdan.. Romadan benim hesabıma tahsil etmedim yavrum.

— Olmadı Peppone.. ben senin namına para falan tahsil etmedim kuzum.

— Ama on milyonu kazanan toto kâğıdı benimdi. Pepito Sbezzeguti benim.

— Ama daha dün duvarlara Pepito'nun seninle bir ilgisi olmadığına dair afişler yapıştırıldı. Bu beyannameyi sen imza etmedin mi?

— Olabilir; ama Pepito Sbezzeguti benim. Bu isim Guiseppe Bottazzi'nin harflerini değiştirmekle uydurulmuştur.

— Hiç de değil . Pepito Sbezzeguti, senin dediğin gibi Guiseppe Bottazzi'nin değil, Bottezzi'nin çevrilmiş şeklidir. Benim bildiğime göre senin adın da Bottazzi'dir, Bottezzi değil. Buna mukabil benim dayımın adı da Guiseppe Bottezzi'dir. Ben parayı onun hesabına çektim.

Peppone cebinden bir kurşun kalem çıkardı. Titrek elleriyle Pepito Sbezzeguti ismini masanın üstüne serilmiş gazete kâğıdının kenarına yazdı. Sonra harflerini kontrol etti. Ve :

—Hay lânet olsun, A yerine E harfi yazmışım; ama paraların benim olduğunu sen de biliyorsun! Şakayı bırak!

Don Camillo odasına çıkan merdivene doğru yürüdü. Peppone de arkasından gidiyordu. Merdiveni çıktılar. Peppone her basamakta paranın kendine ait olduğunu tekrarlıyordu.

Don Camillo yatağına tekrar yatarken:

— Müsterih ol yoldaş! Senin on milyonun üstüne yatacak değilim. Senin dâvana, halkın yararına kullanacağım. Yoksullara dağıtacağım.

Peppone kendinden geçerek gürledi:

— Allah belâlarını versin yoksulların!

Don Camillo yorganına bürünürken:

— Pis gerici! Def ol şuradan! Beni rahat bırak! dedi.

Peppone ise:

— Paramı ver, yoksa seni köpek gibi gebertirim, diye köpürdü.

Don Camillo buna karşılık hiç kımıldamadan :

— Al süprüntünü de def ol!.. dedi.

Para çantası komodinanın üstünde duruyordu. Peppone çantayı kaptı. Paltosunun altına gizledi, çıkıp gitti.

Don Camillo kapının kapandığını işitince geniş bir nefes aldı ve acı acı:

— Ya İsa! dedi, şunu milyoner etmek neye? Şu adamın hayatını zehirlemeye ne hacet? Zavallı serseri böyle bir cezaya pek de müstahak değildi?

— Sen bu paranın yersiz bir mükâfat olduğunu söylemekle bana sitem ederken şimdi de bunu haksız bir ceza buluyorsun! Doğrusu don Camillo sana nasıl ayak uyduracağımı bilemiyorum.

— Hâşâ! Sözüm size değil, toto idaresine karşı! diye sözünü tevil eden don Camillo az sonra uykuya daldı.

ŞANTAJ

Don Camillo:

— Yarabbi! dedi, bu herif artık hududu aştı. Billâhi mahvedeceğim!

İsa:

— Don Camillo! Beni çarmıha gerenler de çok ileri gittilerdi! Ben onları affettim.

— Sizi çarmıha gerenler ne yaptıklarını bilmezlerdi; ama Peppone ne ettiğini pek iyi biliyor. Kötü niyeti hiç bir merhamete lâyık değildir.

İsa gülümsiyerek:

— Don Camillo; senatör olduğundanberi Peppone'ye karşı daha sert davranmıyor musun?

Bu ihtardan yaralanan don Camillo acı kırgınlığını saklıyamadı.

— Yarabbi! dedi, beni iyi tanısa idiniz bambaşka konuşurdunuz!

İsa içini çekerek :

— Seni tanırım don Camillo!

Don Camillo saygılı adamdı. İstavroz çıkardı; diz etti ve çıktı.

Ama dışarıda yeni bir kırgınlık vesilesi ile karşılaştı. Namussuzun biri meşruta evin karşısına, don Camillo'nun üzülmesine sebep olan iki ay evvelki bir hâdiseyi tekrar suyun üstüne çıkaran bir afiş yapıştırmıştı.

Somurtuk bir kış gecesi, don Camillo yatmaya hazırlanırken birisi, evin kapısını çalmıştı. Gelen adam Peppone idi; ama o kadar bozulmuştu ki; papaz kendisini zor tanıdı.

Don Camillo adamı oturttu, bir kadeh şarap verdi. Zavallı bir yudumda şarabı içti; fakat çenesini açabilmek

için iki kadeh daha içmesi lâzım geldi. Sonunda Peppone biraz soluk aldı ve :

— Artık dayanamıyacağım! dedi.

Ve paltosunun altından gazete kâğıdına sarılmış bir paket çıkarıp masanın üstüne koydu:

— Bunları eve alalıdanberi gözüme uyku girmiyor.

Bahsettiği şey, totoda kazandığı mahut 10 milyon liret idi.

Don Camillo cevap verdi :

— Bankaya yatır!

Peppone acı acı güldü:

— Alay mı ediyorsun? Komünist bir belediye reisi, nereden kazandığını ispat edemiyeceği on milyon lireti kendi adına bankaya yatıracak! Olur mu böyle şey?

— Altın al, bir yere göm!

— O zaman da bir şey getirmez.

Don Camillo'nun uykusu vardı; ama henüz sabrı tükenmiş değildi.

— Arkadaş; dedi.. kısa kes! Ne istiyorsun benden?

Peppone göğsünün düğmelerini çözdü.

— Rahip efendi! Şu ötekinin berikinin parasını işleten meşhur bir Beyzade varmış...

Don Camillo:

— Tanımam! diye kesip attı.

— Tanımanız lâzım.. çünkü o da sizin taraftan. Papazları aracı diye kullanıyormuş. Sonra getirdikleri işe karşılık komisyon olarak kiliseleri onarıyormuş. Vaaz salonları, manastırlar falan... yaptırıyormuş.

— Anladım kimden bahsetmek istediğini; ama gerçekten hiç tanışmadım adamlan!

— Siz isterseniz pekâlâ temasa geçebilirsiniz. Torricella'daki papaz, onun «vasıta» larından biri imiş.

Don Camillo başını filozofça salladı.

— Arkadaş! dedi. Cenabıhak sana küçük parmağını

uzattı. Ne diye elini kapmak istiyorsun?

— Allahın bu işte payı yok papaz efendi! Talih bana yaver oldu.. şimdi işletecek bir sermayem var.

— O halde iş basit! Git Torricella papazını bul. Kendini o Beyzadeye tanıttır!

— İmkânsız! Beni herkes tanır. Torricella papazının yahut o Beyzadenin evinin civarında görseler Peppone'yi tefe koyup çalarlar. Yandığım gündür. Tasavvur edin bir kere! Papazları finanse eden bir komünist! Paramı sesiz sadasız, kimseye sezdirmeden işletmeye verirsem bu bir ekonomik tedbirden ibaret kalır.. fakat tanınmış komünist olarak bunu apaçık yaparsam hemen politik bir hâdise olur.

Yüzde elli, altmış faiz veren, öteye beriye kilise, manastır, vaaz salonu gibi tesisler yaptıran bu Beyzade hikâyesine don Camillo inanmıyordu. Öte yandan da Torricella papazı ihtiyar, namuslu bir adamdı; ama ruhanî çevresinde bir sinema salonu, bir spor sahası, güzel bir yüzme havuzu varsa bu da o «Beyzade» nin sayesinde olmuştu.

Don Camillo itidalini kaybetmedi:

— Ben bu işe karışmak istemem. Sen yarın akşam bu saatte Torricella'nın rahibini burada bulabilirsin! Onunla kendi işini kendin görüş. Ben yatmaya gidiyorum, dedi.

Ertesi akşam Peppone kilisenin yemek odasında Torricella papaziyle başbaşa görüştü.

★

Artık bu iş unutulmuş, aradan bir sene geçmiş idi ki Peppone, senatör seçildi ve o andan itibaren don Camillo'nun zihnini şeytan kurcalamaya başladı.

— Şu Peppone ne nankör heriftir, diyordu, don Camillo, sen onun on milyonunu totodan tahsil ettiğin zaman na-

musluca hareket ettin. O buna karşılık sana ne yaptı? Senatör olur olmaz aleyhine insanın tüylerini ürpertecek bir nutuk çekti.

Don Camillo bu nutku dinlemişti. Hem de nasıl; bir sürü bayağı ve alaylı cinaslarla dolu, «doğru dürüst çan çalabildiğine bin şükür edecek yere halkın zaferini önlemek için çılgınca hareketler yapan bazı papazlar» diyen bir hicivname...

Şeytan uzun zaman papazın peşinden gitti.

— Yani, şu gizli milyoner Peppone'nin hikâyesini anlatmaya ne mâni var? Söylesene!.. diye aklını çelmeye çalıştı.

Zavallı don Camillo on iki ay bu şeytana uymamak için çabaladı. Tam başarıya ulaşacağı sırada Peppone'nin bu alçakça afişiyle karşılaştı.

İşte tam o günlerde idi ki; şu mahut «Beyzade» rezaleti patlak verdi. Polemiğin sertliği ve cereyanın şiddeti içinde Peppone de kasabayı bir takım afişlerle örtmek zorunda kaldı. Sefil herif bu afişlerde görülmemiş bir şiddetle «saf mü'minlerin alınteriyle kazandıkları küçük tasarruflarını çalmak için bir dolandırıcı ile kâr ve işbirliği yapmaktan çekinmiyen dalavereci papaz» lara hücum ediyordu.

Yani deli olmak işten bile değil!

Böyle bir hayâsızlık önünde don Camillo da barutu ateşlemeye karar verdi.

Peppone ara sıra kasabaya geliyordu; ama artık o eski Peppone değildi. Koltuğunda güya önemli belgeler dolu büyük bir serviyet ve yüzünde ağır sorumluluk taşıyan «lider» lerin endişesi okunan çok meşgul bir Peppone, rastladıklarına pek yukarıdan bakarak selâm veriyor ve peşindekiler kendisinden bir şey rica ettikleri zaman «Roma'da

meşgûl olurum», »Roma'da görüşürüm» diye kısa cevaplar veriyordu. Zavallı yoldaşlar bu sözlerin cezbesine tutulmuş gibi idiler.

Zaten artık koyu renk, çapraz kostümden başka elbise giymiyor, başında pahalı şapka olmadan, hele kravatsız sokağa çıkmıyordu.

Mahut afişte gerçi çok gülünç gramer hataları vardı; ama ifade o kadar ağır idi ki her türlü alay imkânını söndürüyordu.

Don Camillo, Peppone'yi avlamak için pusuya yattı. Bir gece onbire doğru evine girerken yakaladı ve senatör anahtarlarla kilidin deliğini ararken:

— Affedersin! dedi acaba sen de şu utanmaz «yüksek hırsız» ların suç ortağı papazların kurbanı olan safdil müminlerden biri misin? diye merak ediyorum.

Peppone papazın eve girmesine müsaade etmeye mecbur oldu.

— Eyyy! Sıra şimdi bende, senatör yoldaş! Bütün İtalya gülmekten kırılacak. Her şeyi açıklıyacağım birer birer! Bir papazla birlikte partiye ve maliyeye külâh giydirip 10 milyonu utanmadan nasıl cebine indirdiğini, sonra da bu paraları sizin tâbirinizle «halk düşmanı» işkilli bir tefeciye ağır faizle nasıl yatırdığını seçmenlerin öğrenecekler.

— İftira dâvası açarım! Elinde ispatın yok ki!

— Ben her şeyi ispat ederim, korkma! İsmin «Beyzade» nin defterlerinde kayıtlı. Parayı çekle tahsil ettin. Koçanların numaraları bende.

Peppone alnının terini silerek :

— Böyle bir namussuzluğu yapamazsınız diye mırıldandı.

Don Camillo rahatça yerine yerleşip cebinden çıkardığı yarım puro sigarasını yaktı. :

— Bu namussuzluk değil ki. Sadece işlerin pek haklı olarak geri tepmesi!

Senatör sıkıntıdan çatlıyacak gibi idi. Caketini çıkarıp sedirin üstüne attı! kravatını çözdü. Sonra gelip papazın karşısına oturdu. Hiddetle:

— Bu hareketin nizamsız bir yumruktur. Ben bu işte sermayemi kaybetmek tehlikesiyle karşı karşıyayım..

— Evet! İki senelik faizi aldıktan sonra.. yanılmıyorsam, bu işten zararsızca kurtuluyorsun!

Peppone her taraftan sıkışmış halde idi. Ümitsizlikle bir açık verdi :

— Papaz efendi! Üç milyon versem yeter mi?

Don Camillo fırsatı kaçırmadı:

— Sen bana böyle bir teklifte bulunmıyacaktın sayın yoldaş. Onun da ayrıca hesabını göreceğim seninlen!

Sonra cebinden bir gazete çıkarıp açtı ve bir haberi göstererek :

— Görüyorsun ya! Senatör bey! Bizim her şeyden haberimiz var! İtalyanın en liyakatli on komünistini seçmek gibi mühim bir vazifeyi size tevdi etmiş olduklarını biliyoruz. Bunlar sizinle birlikte Sovyet Rusya'da mükâfat olarak seyahat edecekler. Biz bu mühim işinizde sizi rahatsız etmiyeceğiz; ama siz Rusya'ya ayak basar basmaz burada skandal meydana çıkacak. Bu yüzden idarecilerinizin de uğrıyacakları sıkıntı ayrıca keyifli olacak.

Peppone'nin dili tutuldu; çünkü uzun zamandır tanıdığı don Camillo'yu dediğini sonuna kadar yapmaktan kimsenin alıkoyamıyacağını bilirdi.

Bu sözler üzerine iriyarı senatör, paçavra gibi bir hale geldi.

Papaz devam etti :

— Görüyorsun ya! Senin hesabın tamam.. eğer...

Peppone başını kaldırarak heyecanla sordu :

— Eğer?

Don Camillo kendi sükûtunu nasıl satın alabileceğini sükûnetle anlattı.

Beriki papazın teklifini öğrenince ağzı açık kaldı.

— Alay mı ediyorsunuz muhterem?

— Kat'iyen! Hem şunu da ilâve edeyim ki; ya kabul edersin, ya red! Pazarlığa girişmem.

— Kaçırmışsınız siz! Zır delisiniz!

— Tamam! Senatör yoldaş! Cevap vermeden evvel iyi düşünmen lâzım. Malûm ya deliler tehlikelidir. Yarın akşama kadar bekliyeceğim.

★

İki gün sonra ihtiyar piskopos makamında don Camillo'yu hususî surette kabul etti. Papazı sabırla ve sözünü kesmeden dinledi.

— Söyleyeceğin bitti mi? diye sordu.

— Evet efendimiz, bitti.

— Evlâdım; dağda bir sağlık yurdunda onbeş günlük bir dinlenme sana çok faydalı olur.

Don Camillo başını salladı :

— Efendimiz, gerçekten ciddî, pek ciddî olarak arzediyorum. Bu fırsat bir daha ele geçmez. Pek faydalı bir tecrübe olur bu! Onbeş gün bizim komünistlerin ve Rus bolşeviklerinin kaymak kısmiyle sıkı temasta bulunmak.

Afallamış olan ihtiyar piskopos hayretle Don Camillo'ya bakıyordu.

— Evlâdım. Bu fikri senin kafana kim soktu?

— Vallaha efendimiz! Onu bilemem. Birdenbire aklıma geliverdi. Belki de Saint-Esprit (Ruhül-Kudüs).

Piskopos :

— Zannetmem, zannetmem ,diye mırıldandı; ama görüyorum ki; sen gemi azıya almışsın... Kimseye bir şey söylemeden sana izin vermekten başka çare yok. Lâkin ya farkına varırlarsa!

— Kat'iyen böyle bir tehlike mevzuubahis değil. Kılığımı kıyafetimi iyi değiştiririm. Elbiseden bahsetmiyorum. Şemailimi değiştireceğim. Asıl mühim olan bu. Normal bir dimağ, komünist beyin haline gelmedikçe, bakışa, sese, çehreye gerçek bir komünist edası veremez.

İhtiyar piskopos bir müddet asâsiyle önündeki tabureye tık tık vurduktan sonra şu hükmü verdi :

— Bu düpedüz divaneliktir evlâdım, düpedüz divanelik!

Don Camillo insafla itiraf etti.

— Öyle efendim.

— Öyle ise yolun açık olsun!

Don Camillo, piskoposun önünde diz çöktü. İhtiyar zayıf elini papazın başına koydu ve yaşlı gözlerini yukarı kaldırarak :

— Cenabıhak seni korusun don Camillo yoldaş! dedi.

Piskopos alçak sesle konuştuğu için Don Camillo bir mırıltıdan başka bir şey işitmedi; ama Cenabıhak pekâlâ işitti.

TEDBİL

Binanın antresini temizlemekte olan kapıcı yüksek sesle:

— Boncorno! bay senatör! diye selâmladı.

Kapının eşiğinde karşılaştığı sütçü de ihtiyatla :

— Boncorno yoldaş! diye mırıldandı.

Trotuvarın ortasında bacaklarını ayırmış bekliyen iri yarı bir herif de şefkâtle :

— Merhaba! Zavallı garip! dedi.

Pepponne hiç cevap vermedi. Öfkeli herifi bir yana itti ve geçti.

Saat dokuza geliyordu. Başşehrin uyanış saati... Ro-

ma'nın ağır makinesi yavaş yavaş harekete geçiyordu. Hafif bir uyku mahmurluğu, bu sonbahar gününün serin duruluğunu örtüyordu.

İri yarı herif :

— Merhaba, zavallı garip! diye tekrarladı; ama bu sefer daha samimî, hattâ sevgi edasiyle devam etti:

— ... Bir görsen! Bizim orada tarlalar bir âlem! Sürülmüş topraktan dumanlar çıkıyor. Çayırlarda yoncalar, kırağıdan buğulanmış. Bağ kütüklerinde üzümler kararmış, pişmiş, bal gibi tatlı. Asma yaprakları da yeşilden sarıya, altın sarısına dönmüş.

Peppone kükredi. Nedir bu herif böyle? Oturduğu aile pansiyonunun önünde her sabah, köyde olan bitenleri anlatmak için kendisine pusu kurar?

Serinkanlılığını muhafaza eder gibi görünmek için bir sigara yaktı. Öteki alaylı alaylı konuşuyordu :

— Tabiî; ucuz yaprak sigarası nasıl içilir? Buradakilerin burnu çok keskindir. Pansiyoncu kadın seni ağzında yarım puro ile görse senatörlük itibarın kaybolur. İyi etmişsin kadına «bağımsız senatör» olduğunu söylemişsin. İhtiyar sahiden kibar bir hanım. Tasavvur et senin ne mal olduğunu bir öğrense nasıl hayal kırıklığına uğrar?

Peppone sigarayı attı ve boğazını sıkan kravatın düğümünü gevşetti.

Öteki sözlerine ısrarla devam ediyordu.

— Şüphesiz eskiden yakası çözük gömlekle, boynunda bir mendil... Daha rahat idin. Ama bir senatör, bir köy makinisti gibi hırpani gezemez. Sonra da sen yeri mermer döşeli, masalı, telefonlu yazıhanesi olan bir kişisin!

Peppone saatine bir göz attı.

Adam gülerek konuşadurdu.

— Tasalanma! Kimse senin işine kusur bulamaz. İyi çalıştın. Rusya'ya götürmek için ayırdığın arkadaşları numune olarak bir dikkat ve ihtiyatla seçtin... Tabiî bir tanesi eksik!

Peppone şapkasını çıkardı ve alnını çevreliyen terini silerek :

— Alçak!.. diye fısıldadı.

Herif konuyu değiştirdi:

— Yahu, bütün bu sıkıntıları çekmeye seni kim zorluyor? Neden bütün bu belâları üstüne çekiyorsun? Hepsini bırak... Dön memlekete!

Peppone içinden :

— Ah, yapamam, yapamam! diye sızlandı.

Müziç adam duraladı ve :

— Öyle ise yarına kadar Allaha ısmarladık.

★

Otobüs durağına varmıştılar. Peppone bürosunun bulunduğu binanın kalabalıkta gözden kayboluşuna baktı: Her sabah yazıhanesinin önünde bekliyen, kılık kıyafeti düzgün fakat bedbaht Peppone, ve her sabah «Dalda kiraz sallanır...» şarkısını söyliyen o eski makinist, pejmürde kılıklı fakat mesut Peppone!...

Otobüste, elindeki Unita (*) ğazetesini âdeta övünürcesine açmış ve suratına yapıştırmış birinin karşısında bir yer buldu.

Peppone karşısındaki adamın yüzünü göremiyordu. Çünkü elinde tuttuğu gazete buna mâni oluyordu! Ama gazeteyi tutuşundan, hele arkaya getirdiği haberin mahiyetinden, domuzun biri olduğu hükmüne vardı.

«Göğsünde partinin rozetini iftiharla takmak her gerçek komünistin bir görevidir; ama her çeşit fazla gösteriş de «üretime engel» dir.

(*) **Unita** : İtalyan komünist gazetesi.

Bu sözleri parti mensuplarından birisi kafasındaki saçlarını orak ve çekiç resmi kalacak şekilde sıfır numara makine ile kırptırdığı zaman Peppone söylemiş ve tamim etmişti. Çünkü bir gün don Camillo Fulmine adındaki bu herifin kasketine elinin tersiyle vurarak İsa'nın önünden geçerken başını açması icabettiğini anlatmıştı. Bunun üzerine o gün bugün herif ne zaman papaza rastgelse şapkasını çıkarıp selâmlar ve hafifçe eğilerek tepesinde taşıdığı «mucize» yi gösterirdi.

Peppone içini çekti ve söylendi:

«O zamanlar ne iyi idi? Politika insanların ruhunu henüz zehirlememişti. Boşuna münakaşalara hacet kalmadan iki tokatla insan karşısındakiyle fikir birliğine varırdı.»

Unita'yı okuyan meçhul adam gazeteyi yüzünden indirince Peppone herifin pek de aptal birisi olmadığını farketti.

Kalın çerçeveli siyah gözlük, gözlerindeki ifadeyi sezmeye mâni oluyordu. Adam açık renk hazır bir elbise giymişti. Başında da âdi bir gri fötr şapka vardı. Heyeti umumiyesiyle antipatik bir adamdı. Peppone az sonra otobüsten indiği zaman onu yanında görünce sabrı tükendi.

— Affedersiniz Mösyö! Bir sokak arıyorum da.. nereden gidileceğini sormak..

— Ben size ancak bir yolu tarif edebilirim: Cehennemin yolunu..

— Tamam.. ben de onu soracaktım.

Peppone büyük adımlarla yürümeğe başladı. Gözlüklü herif de peşinde.. beş dakika sonra tenha bir kahvede oturduğu masanın başında gene karşısında..

Herife iyi bir nasihat verebilmek için lüzumlu sükû-

neti elde etmek niyetiyle bir kaç yudum limonata içtikten sonra konuştu:

— Zannederim lâtife yeteri kadar devam etti:

Beriki hiç bozmadan:

— Zannetmiyorum. Aksine daha yeni başlıyor.

— İşi ciddiye alacağımı mı zannediyorsunuz?

— Zannetmiyorum, istiyorum.

— Don Camillo?!

— Beni Tarocci yoldaş diye çağır!..

Cebinden bir pasaport çıkarıp baktıktan sonra uzattı:

— Daha doğrusu Tarocci Camillo, tipoğraf.

Poppone pasaportu göze çarpar bir nefretle inceledi.

— Sahte isim, sahte pasaport.. her şey sahte!

— Yanlışın var arkadaş! Bu pasaport vatandaş tipograf Tarocci Camillo'ya resmen verilmiş bir pasaport. Ben de tipoğraf Tarocci Camillo olmaya çalışıyorum. İnanmazsan, buyrun bakın! İşte belgem..

Diyerek cüzdanından bir kart çıkarıp Peppone'ye verdi.

— Komünist parti tarafından Tarocci Camillo yoldaşa verilmiş hüviyet kartı. Her şey gerçek. Her şey nizamında.

Peppone bir şeyler söylemek isterken don Camillo daha evvel davrandı:

— Şaşılacak bir şey yok bunda! Yoldaş var. Yoldaşcık var. Tarocci bunlar arasında kendi kolunda en iyi not almış olan elemanlardan biri. Şimdi sen o kola bir mektup yazar, en liyakatli beş isim istersin : Tarocci bunlar arasına mutlaka girer. Sen de onu — yani beni — seçersin. Adam işi öğrenip de Roma'ya geldiği zaman ben çoktan seninle birlikte Rusya'da bulunurum. Ben de kendi payıma seyahatte her şeye dikkatle bakar, dönüşte Tarocci yoldaşa işin önemiyle mütenasip bir rapor veririm.

Peppone, bu karışık işler karşısında zihnini güçlükle toplayıp dedi ki :

— Muhterem! Bir cehennem var mıdır, yok mudur bilmem, bunun için de zihnimi yormam; ama eğer varsa sen mutlaka güle güle oraya gidersin!

— Tamam yoldaş.. orada buluşuruz.

Artık bezmiş olan Peppone nihayet pes etti. Ve alçak sesle :

— Neden bana bu kadar yükleniyorsunuz?

— Yoldaş, sana kim yükleniyor? Benim Rusya'ya gitmem, Rusya'nın gerçeklerinden hiç bir şeyi değiştiremez. İyi olan iyi olarak kalacak, kötü olan şeyler de kötü! Yoksa sizin gazetelerin ballandıra ballandıra anlattıkları «cennet» i bulamıyacağından mı korkuyorsun?

Peppone omuzlarını silkti. Don Camillo devamla :

— Ben orada bizim basının bahsettiği «cehennem» i bulmayı asla temenni etmiyorum.

Peppone müstehzi bir eda ile :

— Aman ne asil duygu! Bu ne büyük feragat!

— Feragat falan değil! Sadece ümit etmek istiyorum ki bu adamlar iyi yaşıyorlar; çünkü iyi yaşıyanlar rahat durur ve başkalarını rahat bırakırlar.

★

Aradan bir hafta kadar geçti. Nihayet bilmem hangi bölgeden Camillo Tarocci yoldaş çekilen kur'a neticesinde Rusya seyahatini kazanarak, elinde mukavvadan mamûl kıymetli valizi ve kendisi gibi seçilmiş dokuz yol arkadaşiyle Roma'daki bolşevik merkezinde ispatı vücut etti.

Peppone'nin kendisine takdim ettiği mangayı gözden geçiren genç bir görevli şu kısa ve veciz nutku çekti :

«— Arkadaşlar! Siz pek değerli bir görevle Rusya'ya

gidiyorsunuz. Bir uygarlık ve ilericilik ışığı olarak parlıyan bu çalışkan ve güleç sosyalist memlekette her şeyi, yalnız kendiniz için değil, dostlarınıza ve düşmanlarınıza da anlatmak için gözliyecek, dinliyecek, öğreneceksiniz!..

Peppone'nin rengi kâğıt gibi sapsarı olduğu sırada Don Camillo söz istedi :

— Yoldaş! Bence dostlarımıza pek iyi bildikleri ve hasımlarımıza asla kabul etmiyecekleri şeyleri tekrar anlatmakta bir fayda yok!.. Partimizin bize yüklediğini görmek istediğimiz asıl görev, harbin müthiş heyülâsından kurtardığı İtalyan halkının Sovyet arkadaşlarına mutlu minnettarlığını sunmaktır.

— Şüphesiz yoldaş, şüphesiz! Tabiî bunu söylemeye ne hacet?

Genç memur biraz canı sıkılmış halde uzaklaşırken, Peppone, Don Camillo'ya çattı:

— Şimdi bunu karıştırmakta ne fayda var? Bir adamla konuşurken, onun haline, zemin ve zamana uygun lâf edilir! Sen bu adamın kim olduğunu biliyor musun?

— Tabiî biliyorum.. 24 yaşında tecrübesiz bir çocuk. 1945 de 10 yaşında idi. Bu demektir ki bizim dağlarda çete harbi yaptığımız zamanki savaşın dehşetini, fecaatini bilip takdir edemez. Kruçef yoldaşın silâhsızlanma uğruna sarfettiği gayretin psikolojik portesini ölçmek kabiliyetinden mahrumdur!.

Nanni Scamoggia adındaki hayta :

— Doğruduuur! Zaten bu kalem efendileri iş yumruğa binip de kelle kulak şiştiği zaman ortadan kayboluverirler, diye don Camillo'nun sözlerini tasdik ederken Milanolu Walter Rondella yoldaş :

— Ama bir kere de kırtasiyecilik başladı mı; seyreyle beyleri sen!.. diye ilâve etti.

Peppone kısa kesmek istedi:

— Kuzum, biz buraya komite toplantısı yapmaya gelmedik.. hele trenimizi kaçırmıyalım da.. dedikten sonra askerî adımlarla yürüdü ve önünden geçerken de Dikili taşı bile tuz buz edecek bakışlariyle don Camillo'yu bombardımana tuttu.

Ama don Camillo aldırmadı ve «Unita» gazetesinde çıkan günlük emirlere uygun sözleri her şeye ve herkese karşı tekrarlıyan esaslı komünistlerin çehre ifadesini muhafaza etti.

Trende Peppone'nin tek tasası şu melun Tarocci Camillo'yu gözden kaçırmamaktı. Onun için sıkı bir şekilde kontrol edeyim diye geçip karşısına oturdu. Ama don Camillo bir yerde rahat durur takımdan olmadığı için adam deliye dönüyordu. Neyse ki Camillo yoldaş cebinden çıkardığı kırmızı kaplı, üzerinde yaldızla orak çekiç resmi basılı küçük bir kitabı alıp derin derin okumaya başladı. Arada bir gözden kaçaduran tarlalara, korulara ve evlere bakıyordu.

Bir süre böyle devam ettikten sonra kitabı kapayıp cebine koyacağı sırada Peppone sordu:

— Galiba çok meraklı bir kitap yoldaş?

— Hem de nasıl? «Lenin» in fikirlerinden derlenmiş seçmeler, diyerek kitabı uzattı. Öteki buna göz atarken :

— Ne yazık ki Fransızcadır. İstersen sana bazı pasajları tercüme edeyim!

Peppone kitabı iade ederken:

— Mersi! Zahmet etme! dedi. ve etrafına bakındıktan

sonra rahat bir nefes aldı. Öteki yoldaşlar ya uyukluyor, yahut dergileri karıştırıyorlardı. Hiç birisi Don Camillo'nun üstü orak çekiç alâmetli kırmızı kaplı Fransızca «Lenin» in seçme fikirleri diye gösterdiği kitabın, papazlara mahsus Lâtince dua kitabı olduğunu farketmedi.

İlk istasyonda yoldaşlardan bazıları trenden indiler. Scamoggia bir küçük hasırlı şişe kırmızı şarapla, Walter Rondella da bir akşam gazetesinin özel sayısı ile gönlü bulanmış bir halde kompartımana geldi.

Bu özel baskı Kruşçef'in Amerika seyahatine ait bir sürü tafsilât ve tele-foto ile alınmış güler yüzlü mahut fotoğraflarla dolu idi.

Rondella yoldaş başını salladı:

— Şu domuz kapitalistlere karşı gösterilen nezaketleri bir türlü hazmedemiyorum.

Don Camillo cevap verdi:

— Politika işkembe ile yapılmaz, beyinle yapılır. Sovyet Rusya daima sulh içinde birlikte yaşamak prensibinin zaferi için savaşmıştır. Soğuk harb yüzünden silâh bezirgânlarının ceplerine indirdikleri milyarlar hoş bir şey midir? Milletlerarası gerginliğin sonu kapitalist dünyasının harbi kaybetmesi demektir.

Doğma büyüme Milanolu olan Rondella fikrinde ısrar etti.

— Olabilir; ama şu kapitalistlerden nefret etmeye hakkım yok mu? Ben bu heriflere böyle dalkavukluk edeceğime gebermeyi tercih ederim.

— Hakkın var böyle konuşmaya; ama bunu bize değil

Kruşçefe' söyle! Rusya'ya vardığımız zaman o da Amerika'dan dönmüş olacaktır. Bir randevu alır, gider söylersin! Kruşçef yoldaş! Rusya yanlış yolda gidiyor, dersin!

Don Camillo komünistlerin her yerde karışıklık çıkaran en «şirret» lerinden daha da şirret görünüyordu.

Rondella yoldaş sarardı:

— Ya lâflarımı anlamıyorsun, ya anlamamış görünüyorsun! diye bağırdı. Bir tarlayı verimli hale getirmek için gübre koyar karıştırırım; ama kimse bana gübrenin «gül» koktuğunu söyletemez.

Don Camillo hiç öfkelenmeden karşıladı:

— Muharebe sırasında sen de dağa çıkmış, bir mangaya baş olmuştun sanırım. Tehlikeli bir vazifeye gönderdikleri zaman ne yapardın yoldaş?

— Giderdim.

— Giderken arkadaşlarına hayatını tehlikeye attığından dolayı içinde bir korku olduğunu izah eder miydin?

— Öyle şey olur mu? Ne münasebet?

— Tamam! Bu da böyle.. sıcak olsun, soğuk olsun.. harb, harbdir. Bir haklı dâva için döğüşenlerin şahsî kayguları olamaz.

Peppone müdahaleye mecbur oldu..

— Bırak şu çekişmeyi Rondella yoldaş. Şimdi öyle bir memlekete gidiyoruz ki kapitaliste rastlama tehlikesi yoktur.

Rondella biraz rahatlamış olarak :

— Bu da bir avunmadır dedi.

Nanni Scamoggia da şunları ilâve etti:

— Bana sorarsan bütün bu seyahat sırasında hiç papaza rastlamıyacağımdan dolayı pek seviniyorum.

Don Camillo başını salladı :

— Pek o kadar sevinme arkadaş! Sovyet Rusya'da din hürriyetine hürmet edilir.

Scamoggia sırıtarak :

— Eveet! dedi isterlerse!..

Don Camillo öfkelenmiş göründü:

— Sovyet Rusya'da hürriyetler tam ve mükemmeldir. Ama Scamoggia'nın dili çözülmüştü.

— Demek orada da papazlar var.. yahu bu uğursuz heriflerin hakkından gelemiyecek miyiz?

Peppone hükmünü verdi:

— Bu felâket kargalarını besliyen cehalet ve sefalet ortadan kalkınca onlar kendiliklerinden yok olurlar.

Bu sefer Camillo yoldaş daha kesin konuştu :

— Senatör yoldaş! Sovyet Rusya'da artık cehalet ve sefalet kalmadığını sen herkesten iyi bilirsin! Yani hâlâ papazlar mevcut ise bu, bizim onları zararsız hale getirecek kuvvette olmadığımızı gösterir.

Scamoggia sözlerine devam etti :

— Yani bu murdar keşişlerin ne özellikleri var? Onlar da bizim gibi etten kemikten yapılmış değiller mi?

Peppone kıpkırmızı oldu ve bağırdı :

— Hayır! onlar kâinatın en kötü tortularından yapılmıştır. Sahtekârdırlar, müraidirler, alçak, korkak, şantajcı, hırsız, kanlı kaatildirler. Yılanlar bile ısırılmamak için onlardan kaçar.

Don Camillo hafifçe başını kaldırdı:

— Senatör yoldaş! Sen serinkanlılığını kaybediyorsun! Objektif olmaktan uzaklaştın! Belki şahsî bir tecrüben olmuş, papazın biri seni kafese koymuştur? O başka..

— Beni kafese koyacak papaz daha anasından doğmadı.

Don Camillo sordu :

— Ya seni vaftiz eden papaza ne dersin?

— O zaman ben daha bir günlüktüm.

Sahte Tarocci yoldaş ısrar etti:

— Ya nikâhını kıyan?

Nanni Scamoggia gülerek Peppone'ye döndü:

— Teslim ol şef! Bu lâf ebesi yoldaş seni de, beni de hepimizi cebinden çıkarır. Sonra Don Camillo'ya hitap ederek:

— Sen benim çok hoşuma gittin Tarocci yoldaş. Sen ne istediğini biliyorsun! Papazları da benim kadar çekemiyorsun. Gel birer yudum içelim! dedikten sonra elindeki kâğıt bardakları şarapla doldurdu ve etrafa dağıttı. Kendi de bardağını kaldırarak :

— Büyük Sovyet Rusya'nın sağlığına!

Walter Rondella kadehini tokuşturarak :

— Kapitalizmin yok olmasına!

Peppone de Don Camillo'nun gözlerinin içine bakarak:

— Dünyadaki bütün papazların kahrolmaları dileğiyle.. ve içtiler.

Don Camillo da bardağını kaldırdı ve kimse görmeden senatörün bacak kemiklerine aynı zamanda bir tekme vurdu ki bir çok sözlerden daha derin anlamı ve tesiri vardı.

Kâfile gece yarısına doğru hududa yaklaştı. Parlak bir ay ışığı vardı. Dağların yamaçlarında beyaz evcikler görünüyordu. Arada bir ovaya giriliyor ve bir ırmağın gümüş gibi parlıyan suları, bir şehrin kırpışan elektrik lâmbaları göze çarpıyordu.

Don Camillo koridorun penceresi önünde bir yarım Toskan sigarası içerken bu güzel manzarayı seyrediyordu. Az sonra Peppone yaklaştı :

Komünist senatör içini çekti.

— Ne dersen de! Bu güzel gece manzarasını seyrettikten sonra insan vatanını terkederken onun güzelliklerini daha iyi anlıyor.

Don Camillo hayret etmiş göründü :

— Yoldaş! Bu sözler bayağı bir burjuva ve milliyetçilik şaklabanlığından başka bir şey değildir. Bizim vatanımız, bütün dünyadır. Nasıl unutuyorsun bu gerçeği?

Bu söz üzerine Peppone şunları sormaktan kendini alamadı :

— O halde Ay'a gitmek istiyen zavallılara ne diyelim?

Don Camillo :

— Anlıyamadım.. dalgınlığıma geldi. Ne dediniz senatör yoldaş?

Senatör :

— İsabet, isabet! diye mırıldandı.

RONDELLA AMELİYATI

Doğu Almanya'nın bir hava meydanından bindikleri üç motörlü uçağın içinde o kadar gürültü vardı ki; konuşmak kabil olamıyordu. Bu yüzden yoldaşlar arasına mecburî bir sükût çökmüş; Peppone de nisbî bir rahatlığa kavuşmuştu; hem bu rahatlık, sustuğu zaman bile tehlikeli bir eleman olan Don Camillo'yu gözden kaçırmaya kadar varıyordu.. Ama doğrusunu söylemek lâzım gelirse papaz efendi de «Lenin» in seçme fikirlerini namuskârane okumaktan başka bir fesatlık etmiyordu.

Yalnız Tarocci yoldaş kırmızı kitabı kapayıp da sağ elini gayri ihtiyârî alnına götürüp son anda kaşınır gibi yapması, sonra ceketinin düğmesini düzeltmesi ve nihayet parmaklarının ucuyla önce sol, sonra sağ omuzunun tozu-

nu silkmesi ile biten hareketi görünce yüreği hop etti. Don Camillo bunları yaptıktan sonra hafifçe;

— Âmin! dedi.

Uçak yavaş yavaş alçalıyordu.. az sonra tekerlekleri Rus toprağına değdi.

Don Camillo :

— Yarabbi! Benim küçük kilisem ne kadar uzaklarda şimdi!.. diye düşünürken İsa:

— Ama Allah sana yakındır, diye teminat verdi.

Don Camillo hemen Camillo Tarocci oldu ve Peppone'ye sordu:

— Yoldaş! İçinden şu mübarek topraktan bir avuç alıp öpmek arzusu gelmiyor mu?

Peppone :

— Evet, öpmek ve sonra senin ağzına tıkmak! diye homurdandı.

Ruslar bizimkileri meydanda bekliyorlardı. Bir kadın ilerledi :

Peşinden, sırtında çok uzun ve buruşuk eskice bir yağmurluğu olan bir adam geliyordu.

Bayan :

— Merhaba yoldaşlar! dedi. Benim adım Nadia Petrovna! Tercümanlar merkezindenim. Bu da İntourist temsilcisi Yenka Oregov yoldaş.

Kadın İtalyancayı doğru konuşuyordu, eğer siması ve dört köşe omuzlu tayyörü olmasa bir İtalyan kadını sanılırdı.

Peppone önce kendisini, sonra da ekipin on üyesini tanıttı. Karşılıklı el sıkışma rezaleti bittikten sonra memur yoldaş hürriyet, sosyal adalet ve sulh dâvasında kendilerine kopmaz bağlarla bağlı olan Sovyet kardeşlerinin selâmlarını İtalyan yoldaşlara bildirdi.

İntourist temsilcisi olan bu memur yoldaş, kırkına merdiven dayamış, saçları zımpara kâğıdı gibi incecik ke-

silmiş, kalın çenesi, ince dudakları, gri gözleri, kalın ve kısa boynu ve cübbe gibi uzun yağmurluğuyla bir kilometre uzaktan kim olduğu seçilebilen bir tipdi.

Tatsız, ölçülü ve az konuşuyordu. Sözlerinde olduğu kadar hareketlerinde de hesaplı idi ve eğer sözleri tercüme edilmemiş olsa idi, halinden, bir hoş geldi nutku değil, bir iddianame okunduğuna hükmedilirdi.

Yoldaş Petrovna da partiye mensup bir görevli olarak daha ziyade, meşgûl bir kimse edası taşıdığı için gülümsemeye pek imkân bulamıyorsa da — şüphesiz — Tovariç Oregov'dan bambaşka idi.

Scamoggia yoldaş kadını görünce hapı yuttu. Halbuki bu ilk karşılaştığı dilber de değildi; ama Scamoggia yoldaş 28 yaşlarında siyah, kıvırcık saçlı, uzun kirpikli, çapkın bakışlı, kalın dudaklı, geniş omuzlu, dar kalçalı, küçük dansör ayaklı, yarı külhanbeyi, yarı safdil bir erkek güzeli idi ki değme kadın cazibesine dayanamazdı. Bundan başka dar bir pantalon, siyah deriden bir ceket, ateş kırmızısı bir kazak, ağzında bir sigara.. yani kadınların «yavrucuk» larından biri; ama icabında yumruğuna güvenen ve kadınlara gönlünü kaptırmıyan bir delikanlı!

Önde Petrovna, Tovariç Oregov ve Peppone olduğu halde bizimkiler tam takım meydanın çimen kısmını geçerlerken Scamoggia'nun dili çözüldü. Don Camillo'ya :

— Yoldaş, gördün mü rampayı?

Diye sordu.

Muhterem :

— Gördüm! diye kısaca cevap verdi. Buna rağmen Scamoggia papazı kolundan bir kenara çekip önde giden kadını göstererek :

— Şu sputnik'e bir göz at da sonra bana rapor et!

Don Camillo içinden tövbeler ettikten sonra baktı ve kesip attı :

— Böyle dörtbaşı mamûr güzel kız her yerde bulunmaz.

Don Camillo'nun bu sözlerini işiten Rondella yoldaş alındı :

— Güzel kız, güzel kız ama bizde de güzel çoook!

Don Camillo :

— Şüphesiz bizde kadınlar giyinmesini bilirler, dedi; lâkin al birini onlardan, şu kadının giydiği çaputu giydir sırtına. Görürsün neye döndüğünü! Bu kadın öyle değil! Bu klâsik güzel bir kadın. Sağlam bir güzelliği var. Bizim şehirlerimizde — hele — Milano'da rastlanan boyalı moyalı yosmalara benzemiyor.

Rondella alaylı alaylı :

— Sen boşuna konuşuyorsun yoldaş. Milano'da öyle kızlar var ki; sen rüyanda bile görmemişsindir.

Scamoggia da lâfa karıştı:

— Sinirlenme arkadaş! Güzel kadın bizde de var. Var ama bunda başka bir özellik var, bilmiyorum artık bir şeyler var bu kadında!

Don Camillo izah etti:

— Bu güzellik, içinde doğduğu ve büyüdüğü mânevi atmosferden geliyor. Adamı muhit yapar, tabiî kadını da.. bu bilgileri herkes kavrıyamaz...

Rondella yoldaş don Camillo'nun ağzının payını vermek istediği sırada kâfile durdu. Peppone arkadan yetişti ve :

— Gümrük muayenesi! Valizlerinizi hazırlayın! Emrini verdi. Ve don Camillo'ya yaklaşarak:

— Umarım ki valizinde başımıza iş açacak bir şey yoktur.

Don Camillo :

— Arkadaş! Ben durup oturmasını bilir adamım. Sen o cihetten sıkıntı çekme!

Her şey yolunda cereyan etti. Peppone hareketten evvel her şeyi iyi düzenlemişti. Kâfile âzasından her birine aynı boyda, kendisininki gibi mukavvadan birer ucuz valiz tedarik ettirmiş. İçine eşyalar konduktan sonra da tarttırmıştı.

Gümrükçülerin takıldığı tek şey Nanni Scamoggia'nun valizinden çıkan şişe oldu. Gümrük başmemuru yoldaş şişenin kapağını açtı, kokladı, sonra şişeyi Petrovna yoldaşa verdi. O da kokladıktan sonra sordu:

— Başmemur; soruyor: Bir erkeğin kokuya ne ihtiyacı var? Sende bir şişe koku çıktı.

Scamoggia protesto etti :

— Bu koku değil, traştan sonra sürdüğüm lâvanta suyu. Burada gazyağı mı sürerler traştan sonra dezenfekte için?

Genç kadın cevap verecekti; ama Scamoggia cinsinden bir hanım evlâdının önünde dayanacak «eksik etek» az bulunurdu. Onun için gümrükçüye döndü ve lâkırdının yalnız birinci kısmını tercüme etti. Memur da bir şeyler mırıldandıktan sonra şişeyi tekrar valize koydu. Grup yola düzüldüğü sırada Petrona yoldaş Scamoggia'ya :

— Memur, burada erkekler traştan sonra ispirto sürerler, diyor ,diye izah etti.

Hava meydanından çıkmışlardı. Scamoggia durdu:

— Bir dakika, yoldaş! dedi. Valizi açtı, şişeyi çıkardı.

— Mademki burada erkekler traştan sonra ispirto sürerlermiş, ben de öyle yaparım. Zaten bu bir kadın kokusudur. Diye losyon şişesini Nadia'ya uzattı :

— Sen de kadın değil misin yoldaş? deyince Nadia biraz sıkıldı.

— Tabiî kadınım! dedi.

— Öyle ise al şunu! Sana hediye ediyorum.

Ufak bir şaşkınlıktan sonra haysiyetine dokunulmuş bir memur tavrı takınmak istediyse de kadınlığı üstün geldi ve bir küçük burjuva kızı gibi kızarmakla yetindi.

Kafilenin ilerlemiş olan diğer âzalarına koşarak yetişti. Öte yandan Nanni Scamoggia valizini kapadı, bir sigara yaktı. Ağzının köşesine yapıştırdı. Rahat ve mesut bir tavırla yola koyuldu.

Bir otokar kafileyi bekliyordu. Hepsi birden arabaya ibndiler. Peppone valizini rafa yerleştirirken don Camillo omuzuna dokundu:

— Affedersin şef! Tabiî biraz karışıklık oldu da.. o senin valizin değil.. seninki bu! Peppone, papazın gösterdiği valizin etiketine baktı. Gerçekten kendininki olduğunu, raftaki valizin de Tarocci Camillo yoldaşa ait bulunduğunu gördü.

Zararı yok.. sadece valiz değişikliği.

Senatör yoldaş bir koltuğa yerleşti. Don Camillo da önündeki koltuğa oturdu. Peppone papaza fısıldadı:

— Demek gümrüğü senin valizinle geçtim ha?

— Evet! Tesadüfen.

— Gene tesadüfen bu valizin içinde özel bir şey var mıydı acaba?

— Yooo! Hiç bir şey yoktu. Yalnız bir deste aziz resimleri, Papanın bir kaç fotoğrafı, okunmuş ekmek.. bunun gibi ufak tefek şeyler.

Peppone'nin tüyleri diken diken oldu.

Otokar gözün alabildiği kadar uzanan kırlardan geçiyordu. Pek de temiz olmıyan inekler, sonbaharın solgun çayırlarında otluyordu.

Petrovna yoldaş ayağa kalktı ve tertiplenmiş olan

program gereğince şimdi bir traktör fabrikasını gezmeye gideceklerini, ondan sonra otele gidilip akşam yemeği yenileceğini ve istirahat edileceğini haber verdi.

Traktör fabrikası R. kasabası dolaylarında idi.

Bir takım hangar ve beton yığınlarından mürekkep olan, bu gri renkli somurtkan bina kalabalığı uzanan şu sarı ve melânkolik ovanın kuzey kenarında birdenbire bitivermişe benzedi. Böyle zevksiz binalara şimdi «endüstri medeniyeti» adı veriliyor ve maalesef dünyanın her yerinde rastlanıyor. Bu sırada don Camillo her karış toprağında insan sıcaklığı sezilen ve böylece insanlarla eşyalar arasında göze görünmez bağlar bulunan kendi memleketini düşündü.

Burada çalışan işçilerin yüzünde de bütün dünya fabrikalarındakinde görülen «neme lâzım» ifadesi okunuyordu.

Birçok kollarda yalnız kadın işçiler çalışıyordu. Hemen hepsi kısa boylu, tıknaz, hattâ şişman kızlardı. Hiç birisi tercüman hanıma benzemiyordu. Kendini tutamıyan Rondella, Don Camillo'ya sokuldu :

— Özür dilerim, bunlar da Petrovna yoldaşın büyüdüğü manevi atmosfer içinde yetişmemişler midir?

Don Camillo herife kötü kötü baktıktan sonra:

— Kadın işçilerin çalıştığı bir fabrika, bir güzellik müsabakası seyreder gibi gezilmez. Kendini bilen bütün yoldaşların bunu unutmaması gerektir.

Şimdi münakaşanın sırası değildi; zaten o sırada Pep-

pone gözlerini açıp ikisine de baktı.

Fabrikanın ziyareti uzayıp gidiyordu. Genç bir görevli, fabrikanın istihsaline ait şarı şarıl istatistikler ve.iyor tercüman da bu rakamları sadakatle tercüme ediyordu. Zincirleme görülen iş tezgâhlarının sonunda sevke hazır sıralanmış dağlar gibi traktör yığınları durduğu görüldü. Bu muazzam mamûlattan âdeta büyülenmiş gibi şaşalamış olan don Camillo gıcır gıcır yeni bir makinenin önünde birden durdu ve gözlerindeki hayranlık ifadesi değişiverdi.

Peppone'ye dönüp seslendi :

— Yanılmıyorsam, senatör yoldaş! Bu fevkalâde makine, senin kurduğun kooperatife Sovyetler Birliğinin vaktiyle hediye ettiği traktörün tıpatıp aynı değil mi (*)

Peppone vaktiyle bir türlü işlemek istemiyen ve bu yüzden bütün memleket halkına gülünç düştüğü o mel'un makineyi hatırlatan bu sevgili yoldaşı hemen oracıkta gebertmeyi canü gönülden ne kadar özledi. Ama asıl canını yakan sanki bir muhterem fâni önünde imiş gibi bu aracı gülümsiyerek takdim etmeye mecbur oluşu idi.

Çekirdekten yetişmiş bir makinist olan senatör papazın bu zehirini yuttuktan sonra içinde kaynıyan meslek

---

(*) **(Bu makine hakkındaki hikâye «Don Camillo'nun küçük âlemi» ismiyle intişar etmiş olan kitapta yazılıdır).**

aşkına dayanamıyarak sesini işittirdi. Ötekiler ziyaretlerine devam ederken Peppone fabrika mühendislerinden birini kolundan çekti ve traktörlerden birinin yanına götürerek yağ sıkan pompalardan birinin bazı kısımlarını eliyle işaretler yapmak suretiyle gösterip neden iyi işlemediğini sordu.

Teknisyen, Peppone'nin yüzüne dikkatle baktıktan sonra omuzlarını silkti. Bereket o sırada Nadia Petrovna yoldaş imdadına yetişti, o da derdini anlattı. Kadın izah etti :

— Mühendis yoldaş demek istediklerinizi anlamış, bu parçayı değiştirmek için yukarıdan emir bekleniyor. Mühendis yoldaşın gülerek söylediği bazı sözleri dinliyen hanım tercüman önce kaşlarını çattıktan sonra Peppone'nin yüzüne bakmaksızın o sözleri de tercümeye razı oldu.

— Diyor ki, emir ya bu sene, ya gelecek sene gelirmiş, dedikten sonra oradan hemen uzaklaşmak isterken Scamoggia işe karıştı ve bir Hollywood jön prömiyesine yakışan takma dişlerini göstererek :

— Sayın yoldaş, demin siz konuşurken işitemedim. Yedek parça istihsali hakkındaki istatistikleri teknisyene sorar mısınız?

Soruya muhatap olan teknisyen bir sürü rakamları çağlıyan gibi dökmeye, Petrovna da bir hesap makinesini bozacak bollukta olan bu istatistikleri tercümeye koyuldu. Scamoggia bunları büyük bir dikkatle ve ara sıra kafasını tasdik makamında sallıyarak dinledikten sonra teknisyenin elini sıktı ve tercümana dönerek :

— Teşekkür ederim yoldaş. Çok mersi! Beni ne kadar memnun ettiğini bilemezsin!

Genç kadın saflıkla sordu :

— Sen tarım makinelerinden anlar mısın?

— Ne münasebet? Sadece senin sesini işitmek istemiştim de!...

E bu kadarı da fazla idi. Bir iş mâbedinde söylenen bu söz büyük bir günah; âdeta küfür idi. Yoldaş Petrovan parti memurluğunu iyice hissetti. Sarardı ve sertleşerek madenî bir sesle :

— Yoldaş! diye çıkıştı.

Zavallıcık ömründe Trastevereyi gezmemiş ve böyle iki göze rastlamamış olduğu için Nanni Scamoggia'nun nazarları önünde bala düşmüş sineğe döndü.

R., 150 bin kadar nüfuslu alelâde bir Rus kasabası olduğu için gelen gideni az, sokaklarında da otomobil pek nadir idi.

İnilen otelin öyle fazla bir özelliği de yoktu. Don Camillo'ya verdikleri iki yataklı oda âdeta sefil bir yerdi. Yanına da kimi vereceklerini henüz bilmiyordu. Elini yüzünü şöyle biraz yıkarken Peppone içeri girdi.

— Beni dinleyin, mösyö.. şey yoldaş.. diye söze başlıyan senatörümüz devam etti :

— ... Şu Rondella'nın damarına basma rica ederim; hoşuna gitmiyorsa bile vazgeç adamı iğnelemekten..

Don Camillo sükûnetle cevap verdi :

— Yoo! Bilâkis sempatik bir çocuk; ama iş partiye dokununca ben müsamaha etmem. Bence bu Walter'in fikirleri pek o kadar parlak değil. Kafasında bir takım burjuvalık tortuları var. Bizim vazifemiz bunları gidermektir.

Peppone öfke ile şapkasını duvara çarptı. Ve arkadaşının dulağına eğilip

— Günün birinde ben seni boğacağım galiba! dedi.

Küçük neşesiz yemek salonunda hepsi buluştular. Oregov yoldaş sağında Peppone, solunda Nadia Petrovna yoldaş olduğu halde şeref mevkiinde oturuyordu.

Don Camillo ne yaptı yaptı, Rondella'nın karşısına geçti. Bu Peppone'nin ilk yediği darbe oldu. İkincisini de

papaz otururken istavroz çıkarmak üzere elini alnına götürdüğü zaman yedi.

Kendini tutamıyan Peppone öfke ile haykırdı :

— Ah; Şu anda içimizde Sovyet Rusyayı yerip duran fesat gericilerden biri olsa idi de... buraları görse idi.

O sırada artık alnını kaşımak ve omuzlarının tozunu almak suretiyle istavroz çıkarma işini bitirmiş olan don Camillo:

— Boş tasa yoldaşım! Öyle birisi burada bulunsa idi bunlara inanmazdı. Çünkü bu adamlar gözlerinden ziyade kinlerine inanırlar.

Tercüman Petrovna, papazın sözlerini İntorist temsilcisine tercüme etti. O da dazlak başını eliyle sıvazladıktan sonra cevap olarak bir şeyler söyledi.

Genç kadın bunun üzerine don Camillo'ya:

— Oriegov yoldaş senin pek doğru konuştuğunu söylüyor, dedi.

Bu sözlerden pek hoşlanan don Camillo, kadına karşı küçük bir reverans yaptı.

Bunun üzerine Scamoggia sanki Tarocci yoldaşın pişekârlığını yapsın diye getirilmiş gibi lâfa karıştı.

— Biz tam yüz yıl geriyiz. Bizim acınacak zavallı sanayicilerimiz ev hizmet makineleri gibi göz boyayacak şeyler yapmaktan başka şeylerle uğraşmıyorlar ki... Bugün gezdiğimiz şu fabrikaları bir görseler hasetlerinden, utançlarından çatlarlar. Halbuki burası hani o kadar mühim endüstri merkezlerinden de değil... Öyle değil mi; Petrovna yoldaş?

— Ne münasebet? dedi kadın: Bilâkis en son tekniğe göre yapılmış en küçüklerinden biri. Ötekilere kıyasla, istihsali gayet ehemmiyetsizdir.

Don Camillo mahzun bir eda takındı:

— İtalyanlar!.. Bu müşahede bizim için utanç vericidir. Düşünün ki; Sovyet Rusya'nın en küçük kombinala-

rından birisi, bizim en büyük sanayi tesislerimiz olan Fiat'ı çook geride bırakıyor.

O ana kadar hiç lâfa karışmamış olan Torino'lu Peratto yoldaş konuştu:

— Biraz objektif olalım arkadaşlar! Traktör hususunda evet; belki gerideyiz; ama araba bahsinde Fiat ne de olsa hatırı sayılır bir fabrikadır. Çabalariyle bu müesseseyi geliştirmiş, bugünkü hale getirmiş olan işçilere karşı da lüzumsuz yere haksızlık etmiyelim.

Don Camillo üsteledi :

— Hele gerçekleri çarpıtmıyalım! Anlaşıldı mı? Bence «hakikat» Fiat'tan daha mühimdir. Biz millî ve bölgesel hislerimize kapıldıkça sosyal alanda ve endüstrilerimizin ilerlemesinde olumsuz ve etkisizliğimizi müdafaa eder, büyük Sovyetler Birliğinin bütün sahalarda dünyaya verdiği büyük dersleri anlayamayız. Bir adamın tek bacaklı bir nişanlısı varmış yoldaş! Adam bunu dünyanın en güzel kadını sayar, iki bacaklı olanı kusurlu bulurmuş.. bu güzelin adı endüstridir. Bizdeki tek ayaklıdır. Buradaki endüstrinin iki bacağı var.

Scamoggia da ilâve etti :

—Hem de güzel iki bacağı...

Rondella yoldaş, pek memnun olmadı bu sözlerden. Don Camillo'ya sordu :

— Ne demek istediğini, nereye varmak istediğini kavrıyamadım arkadaş?

— Şunu demek istiyorum ki; bir yoldaş velev ki kendisine hoş gelmese dahi hakikati kabul etmek namuskârlığını göstermelidir. Biz bu memlekete hislerimizi okşamak için değil, hakikati öğrenmek için geldik.

Turistik Oregov kendisine kelime kelime tercüme edilen münakaşayı dikkatle takip ediyordu. Peppone'ye gelince tasadan içinin yağları eriyordu. Bereket ki sofraya yemekleri getirdiler de açlıktan içi ezilmeye başlamış olan-

lar arasındaki gerginlik kendiliğinden sona erdi.

Yemekteki lâhana çorbası ağıza alınır şey değildi, koyun eti ise iyiydi. Çorbanın kötülüğünü unutturdu. Sovyet Rusya işi büyük tutmuştu. Hattâ sofrada şarap bile vardı; ama şarapla birlikte bazı sıkıntılar başgösterdi. Tekrar traktör fabrikası üzerine lâf açılmıştı. Peratto yoldaş az evvel yaptığı boşboğazlığı tamir için don Camillo'ya zincirleme montaj sisteminde gördüğü harikulâde yeniliklerden bahsetti.

Don Camillo cevap olarak :

— Şüphesiz! Rus milleti her şeyden evvel dâhi bir millettir. Hem bu dehasını sadece radyoyu ve yıldızlar arası taşıtlar gibi hârikaları icat etmekte değil, en küçük problemlerde bile uygular, görmediniz mi, sıcak ve soğuk suları bir boru ile birleştirmiş, istediğin sıcaklıkta akıtabiliyorsun.. bu ufak bir şey.. ama buradan başka yerde bulamazsın bu kolaylığı.

Bu sözler aslında boru ve musluk tesisatçısı olan Milanolu Rondella'nın hiç hoşuna gitmedi.

— Aptal gibi konuşmıyalım arkadaşlar! Böyle suları birleştiren musluk takımlarını bizim taraflarda büyük babam her gün takardı. Sen neredensin hemşehrim?

— En çok komünisti olan, binaenaleyh en ileri ve gelişmiş bir bölgedenim. Ama söylemek budalalık ise her halde bu fikirde iyi bir arkadaşım var. Çünkü Churchill «Hâtırât» ında bundan bahsetmektedir. Bu Lord için de komünistleri tutar diyemezsin ya!

Rondella'nın bu hususdaki kanaati sağlam ve kesin idi.

— Senin Churchill'in bana vız gelir. Ben diyorum ki böyle mübalâğalı sözler dâvamıza zararlıdır. Çünkü düşmanlarımızın ekmeğine yağ sürer .Eğer aradığımız şey sadece «hakikat» ise her şeyden evvel ona hürmet etmeliyiz.

Don Camillo siyah gözlüklerini çıkardı. Sildi, tekrar taktı ve şu sözleri söyleyiverdi.

— «Hakikat» mi dedin? Bir tek hakikat vardır. O da emekçi halkın menfaatine uygun olandır. Sen beyninden ziyade gözlerine inanıyorsun yoldaş! Çünkü senin beynini burjuva mikropları sardığı için kafan iyi işlemiyor.

Rondella'nın kanı başına çıktı:

— Ya senin kafan? Samanla dolu! Ondan sonra da daha ilk gündenberi hep bana çatar pis bir herifsin sen? Memlekete dönünce senin ağzını burnunu düzeltmek boynumun borcu olsun.

Don Camillo ağır ağır yerinden kalkıp masayı dolaşırken :

— Benim senin kadar sabrım yok! Burada senin ağzını burnunu düzelteyim de gör! deyince Rondella bir sıçrayışta ayağa kalkıp papaz efendiye bir yumruk atmasiyle Don Camillo'dan bir direk yiyip yerine yığılması bir oldu.

Bolşevik memur, tercüman Petrovna ile istişare etti, sonra da genç kadın Peppone ile görüştü.

Onun üzerine Peppone, peçetesini masaya bıraktı. Kalktı Rondella'yı yerinden kaldırıp biraz hava almak için dışarı çıkardı.

Zavallının biraz aklı başına gelince Peppone konuştu :

— Arkadaş! dedi, Komiser senin biraz âsabi olduğuna dikkatimizi çekti. Buranın havası sana yaramıyor, bir saate kadar Berlin'e bir uçak kalkıyormuş. Onunla hemen İtalya'ya dönmek için hazır ol!

Öteki bağırarak :

— İtalya'ya uçmak için mi?.. Aman kanatlarım olsa bir dakika bile durmam, kendim uçarım. Sizin maskara suratlarınızı görmekten kurtulacağım diye ne kadar sevindiğimi bilemezsin!

— Aklını başına topla! Sonra memlekette görüşürüz seninlen.

Rondella cüzdanından komünist partisinin bir hüviyet kartını çıkardı, parça parça yırtıp konfet haline getirdikten sonra adamın suratına atıp haykırdı :

— Görüşürüz inşallah! Ama ben karşı tarafta olacağım o zaman.

Peppone büyük bir teessürle herifin kıçına bir tekme atmak mecburiyetinde kaldı. Ve gülümsiyerek içeri girdi. Tercümana :

— Her şey yoluna girdi. Bizim yoldaş, Tovariç Oregov'a alâkasından dolayı teşekkür ediyor.

Sonra kadehini kaldırarak muzaffer Sovyetler Birliği şerefine içilmesini teklif etti.

Oregov da buna karşı kapitalistlerin boyunduruğu altında inliyen İtalyan işçilerin kurtuluşu ve dünya barışı şerefine bir kadeh tokuşması ile cevap verdi.

Scamoggia fırsatı kaçırır mı? O da don Camillo'ya:

— Şimdi de Nadia'nın sıhhatine içelim!

Tecrübeli Tarocci yoldaş :

— Aman yoldaş deminki arkadaşımızın âkibetine uğramaktan kaçınalım, diye nasihat etti.

Her şey tatlılıkla sona erdi. Bir saat sonra sabık yoldaş Rondella başı havada fakat altı acılar içinde Berlin'e doğru çala kanat uçarken Peppone ile don Camillo odalarına döndüler.

— Şu ışığı söndür rica ederim! Soyunup yataklarımıza girdikten sonra tekrar yakabilirsin!

Bir taraftan elektriği söndüren Peppone bir taraftan da :

— Bu ne utangaçlık özentisi! diyerek gülüyordu.

— Hâşâ! Özenti falan değil, bir komünist senatör, bir papazı don gömlekle göremez.

Işık yanında don Camillo cebinden bir ajanda çıkardı ve şu notları yazdı:

«Rondella Walter yoldaşın ihtidası ve kurtarılışı»

Ve neşe ile :

— Varan bir! dedi.

Peppone bir kükredi :

— Bu iğrenç oyuna çocuklar bile düşmezdi ama boş bulundum. Bir daha basarsam iki olsun...

Muhterem, elindeki dolma kalemi göstererek :

— Ancak bu o sözleri söyliyebilir!

Peppone endişe ile kaleme baktığı sırada don Camillo kalemin kapağını çıkardı. Ucunun vidasını çevirdi. Ve içinden uzun bir maden parçası çıktı ve kolları açılınca küçük bir haç oldu. Papaz gözleri yukarıda:

— Yarabbi! dedi, sizin de kollarınızı şu haçınki gibi kıvrılıp gizlenebilir hale getirdiğimden ötürü beni affediniz; ama siz benim bayrağımsınız! Sizi kalbimin üzerinde taşıyabilmek için başka çarem yoktu.

Peppone de başını yorganın altına sokarken:

— Âmin! diye seslendi.

YERİNDE RAHAT

Galilaeae, cui nomen Nazareth»
«In illo tempore: Missus est Angelus
Gabriel a Deo in civilitate

Eczaciyle birlikte bindikleri uçak insanın ödünü koparacak gibi kanadı üstüne kayıp kayıp gidiyordu. Peppone, böyle yerde, böyle bir anda bu lâtince traşın ne mânası olduğunu kendi kendine sordu. Ondan başka Sovyet Rusya'ya giren bir uçakta şu karşısında oturan gerici eczacının ne işi vardı?

Zihninden geçen bu soruları cevaplandırmadan evvel, lâtince dua tekrar başladı.

«Quae cum audisset, turbata est in sermone eius: et congitabat qualis esset ista salutio et ait Angelusei ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum..»

Peppone büyük bir gayretle göz kapaklarından birini açtı. Ve gözünü rengi solmuş kâğıtlı duvar parçasına ayarladı, sonra aynı duvarda çiviye asılı Rus yazısiyle yazılmış levhaya ilişti.

«... et Vocabis nomen esius jesum.
Hic erit ma ignus, et Filius Altissimi Vovabitur»

Peppone uykudan uyanıp yatağının içinde doğrulunca hayretten dona kaldı. Sovyet hükûmetinin bol kezeden lûtfettiği sigara masasını bizim Tarocci Camillo yoldaş bir kilise mihrabı haline getirmiş, elindeki «Lenin hakikatleri» kitabından «Luka» nın İncilini okumakta idi.

Peppone hemen yatağından atlayıp kapıya gitti, kulağını dayayıp dışarıyı dinledi. Çarpıntıdan kalbi paralanacak gibi atıyordu. Bu arada don Camillo'nun başına bir yastık atmayı düşündü. Sonra bundan vazgeçti. Odada bir aşağı bir yukarı gezinerek gürültü yapıp papazın sesini boğmayı düşündü. Lâkin kafasının içinde derinden derine bir zil sesi çalındı durdu. Nihayet Papaz duasını bitirdi. Elindeki alüminyum tası mukaddes kadeh olarak salladığı zaman telâştan vaz geçip başını eğdi.

O esnada koridordan bir ayak sesi işitildi. Peppone kımıldamadı. Dişlerini sıktı. Derunî olarak, «Allahım sen koru!» diye mırıldandı.

Allahın merhameti şöyle tezahür etti ki ayak sesleri kapının önünde durdu. Birisi bağırarak kötü bir İtalyanca ile:

— Kalkın bakalım, yoldaşlar! diye seslendi.

Peppone bir homurdanma ile cevap verdi. Bu sefer «Allahın merhameti» yanındaki odaya gitti.

Don Camillo :

— **İte Missa est** diye devam ederken ecel terleri döken Peppone :

— Yeter be!.. diyebildi. Şu dualarını biraz da kendine sakla!

Don Camillo ise ayak vazifesini gören sürahinin ağzına oturtulmuş küçük istavrozun önüne eğilerek :

— Yarabbi onun günahlarını affet! Korkusu aklından daha fazladır.

Peppone bu söz üzerine:

— Kapıya vurdukları zaman, kaç buçuk attığını bilmek isterdim, diye homurdandı. Don Camillo ise:

— Kapıyı mı vurdular? Valla işitmedim, dedi. Her halde «Hürmetlû» bu sözünde, samimî görünüyordu. Peppone de artık üstüne varmadı.

— Maşaallah sen alesta hazırsın! Mademki avadanlıklarını da topladın. Bari şuraları tahliye et de biz de rahatça giyinelim.

Don Camillo ciddî bir eda ile:

— Yoldaş! Sen pek sinirli görünüyorsun? Yoksa Sovyet Rusya'nın havası keyfini mi kaçırdı?

Kolundan tutup :

— Sovyet Rusya'nın havası değil, sensin benim keyfimi kaçıran!

Diyerek papazı dışarı attı.

Ve o zaman korkunç bir şey keşfetti. Meğerse kapı kilitli değilmiş. Kapıyı vurup bizimkileri uyandırmaya gelmiş olan herif kapının tokmağını çevirse, içeri girebilirmiş.

Yoldaş Petrovna misafirleri sabah kahvaltısının hazırlandığı küçük salonda bekliyordu. Herkes tamam olunca izahat verdi:

— Biz başlıyabiliriz; Öregov yoldaş biraz geç gelecek.

Bu sabah Petrovna yoldaşda tiryakî bir memur hali göze çarpıyordu. Kimsenin yüzüne bakmadan, buz gibi

kaskatı ve «gayri şahsî» bir eda ile konuşuyordu.

Kahvaltı yenirken hiç lâf etmedi. Az hareket etti, yalnız bir fincan çayı küçük ve muntazam yudumlarla resmî bir iş yapar gibi içti.

Kısacası bugün görünmez ve delinmez bir zırh içine girmişe benziyordu. Yalnız bazı çatlaklarından sızan hafif ve taze bir koku bu zırhın «sağlam» lığını şüpheye düşürüyordu.

Nadia Petrovna resmî memur olduğunu unutarak Nanni Scamoggia'nun kendisine hediye ettiği lâvantadan bir damla sürünmüştü. Scamoggia gerçi hanım yoldaştan epeyce uzakta idi ama keskin burnu, lâvanta kokusunu sezdi. Tovariç Öregov kahvaltının sonlarına doğru çıkageldi. Halinden biraz tasalı olduğu görülüyordu. Ortalığa hafif bir selâm verdikten sonra Nadia'yı bir kenara çekti. Aralarında uzunca ve hararetli bir tartışma oldu. Bu esnada Oregov yoldaş çantasından çıkardığı bir çok mühürlü bir Papirusik (*) yi gösterdi.

İki memur görünüşe göre tutacakları yol üzerinde mutabık kalınca tercüman yoldaş Peppone'ye dönerek :

— Yoldaş Oregov, İtalyan misafirlerimizin Sovyet Rusya'da geçirecekleri günlere dair kesin programı turistik yetkililerden almış bulunuyor. Saat dokuzda İtalyan yoldaşlar «Kızıl Yıldız» traktör fabrikasını ziyaret edeceklerdir.

Peppone şaşalamış bir halde yüzüne baktı:

— Aldanmıyorsam dün öğleden sonra buraya gelir gelmez biz bu fabrikayı ziyaret etmiştik.

Kadın, turizm memuru ile bir iki kelime konuştuktan sonra, mühürlü kâğıdı göstererek :

— Oregov yoldaşın bugün aldığı programın kesin direktiflerine göre İtalyan misafirlerimiz dün öğleden son-

---

(*) **Papirusik : Kâğıt.**

ra yol yorgunluklarını çıkarmak için dinlenecekler ve bu sabah fabrikayı ziyaret edeceklerdi. Dünkü program bugünkü kesin programla ortadan kalktığı için dün yapılmış olan bu ziyaret hükümsüz sayılmaktadır.

Peppone bu sözlere karşı kollarını açmaktan başka bir cevap veremedi. Yoldaş Petrovna da Oregov ile tehrar konuştuktan sonra palavralarının tercümesini Peppone'ye nakletti.

— Turizm komiseri yoldaş şehrin gezilmesini bugün öğleden sonraya tesbit etmiş olan programda değişiklik yapamıyor. Bununla beraber İtalyan yoldaşlarımızın fabrikayı ikinci defa ziyaret etmelerinde de ısrar etmiyor. Sadece sizlerin günün sabah kısmını otelde kalarak geçirmekte serbest olduğunu söylüyor.

Yolculuk çok uzun, yeknasak ve zahmetli geçtiğinden uykusuz olan bizim seyyahlar bu kararı hararetle alkışladılar.

— Oregov yoldaş da şimdi bu ziyaretinizin raporunu hazırlamak üzere fabrikaya gidiyor. Ben de sizin emrinizde olarak otelde kalıyorum. İyi istirahatler yoldaşlar!

Bunu dedikten sonra, otele girip çıkanların mutlaka geçmeye mecbur oldukları küçük salondaki ayağı kırık kanapeye yürüdü.

Tercüman hanım gururlu ve soğuk bir tavırla yürüyordu.

Don Camillo odasına girer girmez kunduralarını çıkarıp, daha düzeltilmemiş olan yatağına uzandı. Biraz içi geçerken Peppone usturasını kaybettiği için gürültü etmeye ve sövüp saymaya başladı. Don Camillo :

— Al benimkiyle traş ol da beni traş etmekten vazgeç! dedi.

Peppone de:

— Önce şunu bil ki ben kendi usturamdan başkasiyle

traş olmam. Sonra da ancak jiletle traş olurum.

— Öyle ise aşağıya in. Senatör olarak bizden çaldığın liretlerden birazını rübleyle değiştir. Onunla kendine bir jilet al. Bir umumî satış mağazası var tam otelin karşısında. Yalnız dikkat et. Trafik çok dehşetli! Karşıya geçerken ezilmeyesin!

Halbuki bütün şehirde rastladıkları tek araba, kendilerini getirmiş olan vasıta idi. Peppone istihzanın farkına vardı.

— O da olacak muhterem yoldaş, o da olacak. Acalemiz yok : Şimdilik Ay'a gidecek taşıtlar yapmakla meşgulüz. Ondan sonra da otomobil yapmayı düşüneceğiz.

— Bana da bir çift yün çorap al! Elbette kırk senelik Sovyet rejiminden sonra çorap örmesini öğrenmişlerdir.

Peppone kapıyı vurup çıktı.

İş mühimdi: Petrovna yoldaş pek nazik davrandı. Onun ricası üzerine otel müdürü yoldaş, Peppone'nin verdiği çarşaf kadar büyük kâğıt paraya mukabil bir deste ruble verdi.

Nadia nezaketi daha da ileri götürüp bir kâğıt üzerine Rusça «bir jilet makinesi, 10 jilet bıçağı büyük boy bir çift yün erkek çorabı» diye yazdı.

Bizim senatör memnun olarak otelden çıktı. Umumi mağaza iki adımlık yerde idi. Satıcı kadın yoldaş Peppone'nin elindeki kâğıdı tutuşturdu ve vereceği parayı da kâğıda yazdı .

Odasına döndüğü zaman Peppone gereği gibi memnun görünmüyordu.

Çorapları yatağa doğru fırlattı

Havada iken don Camillo yakaladı ve memnun nazarlarla inceledi.

— Mükemmel! Böyle çorapları bizde bilmezler bile! Hele birini ötekinden kısa yapmak fikri hârika bir şey! Gerçekten dünyada iki ayağı birbirinin aynı adam yok-

tur. Kaça bunlar?

Elindeki ustura ile uğraşan Peppone cevap verdi:

— On ruble!

— Rubleyi kaçtan verdiler?

Peppone parladı:

— Ne bileyim ben!.. On bin lirete 72 ruble verdiler:

Don Camillo hesap etti:

— Demek aşağı yukarı 150 liret bir ruble... İsviçre frangı gibi. Jilet makinasını kaça aldın?

— Dokuz ruble

— Beş kere dokuz, kırk beş.. bir kere dokuz, dokuz... dört daha, on üç.. demek ki traş makinası bin üç yüz liret, çoraplar da bin dört yüz elli...

Peppone hışımla suratını sabunluyordu.

Don Camillo haince ısrar etti:

— Bizde böyle bir makina kaçadır?

Öteki dişlerini sıkarak:

— İki yüz liret! dedi. On bıçakla beraber iki yüz liret!. Hem de Amerikan malı... şu «tek fiyatlı» mağazalarda.. her halde bunda bir yanlışlık olacak..

— Hayır yoldaş hayır. Yanlışlık falan yok. O senin «tek fiyat» mağazalarında reklâm satışı yaparlar. Burada ise komünizm sayesinde fabrika ve mağazalar devletin olduğu için öyle rekabet falan gibi tasaları yoktur. İkincisi o senin iki yüz liretlik makineler Amerikan malıdır. Burada aldığın ise Sovyet malıdır. Elbette ikisi bir değil. Üçüncüsü rublenin hakiki değeri kırk liret iken bizim yoldaşlar haklı olarak yüz elli lirete satıyorlar. Komünistlik de burada kırk sene yabancıların kara gözleri için didinmedi ya!

Peppone traş olmaya başlamıştı. Bir ara durdu. Tekrar yüzünü sabunladı, bıçağı değiştirdi ve traşa devam etti. Don Camillo'nu kendisini merhametsizce göz hapsine almış olduğunu hissettiği için bir müddet inat etti,

ama nihayet dayanamadı, makine yoldaşı kaldırıp duvara çaldı.

Don Camillo:

— Arkadaş! Sen inancı zayıf bir elemansın! dedi.

Peppone sabunlu suratiyle papaza hain hain bakınca don Camillo acıdı ve yerdeki valizini açıp içinden bir şey çıkararak senatör yoldaşa uzattı.

— Bu iğrenç Amerikan usturası da benim valize nereden girmiş? Seninki olmasın sakın?

Peppone usturayı papazın elinden çekip aldı:

— Papaz öldürmenin büyük bir sevabı olduğu hakkın daki inancım gitgide kuvvetleniyor, dedi.

Bu arada, otel kapısında nöbet beklemekte olan Petrovna yoldaş birdenbire karşısına Nanni Scamoggia'nın çıkageldiğini gördü; fakat İtalyan ağzını açmaya vakit bulamadan tercüman yoldaş sert bir eda ile konuştu:

— Madem ki Oregov yoldaş bu sabah istirahat edilmesini rica etti sizden. Artık dışarı çıkmaya teşebbüs etmeniz münasip olmaz sanırım.

— Ben dışarı çıkacak değilim. Şuracıkta oturacağım.

Genç kadın merakla İtalyanın yüzüne baktı:

— Koskoca otelde bu kadar yer varken şu benim oturduğum kanepeden başka istirahat edecek yer bulamadınız mı?

— Ne zamandanberi yoldaşlar birbirlerine siz diye hitap ediyorlar tercüman yoldaş?

— Onu burjuvalar yapar.

— Ben burjuva değilim.

— Ama bazı davranışlarınız en bayağı burjuva hareketleri!

— Yanılmış olabilirim yoldaş; ama bana yardım edersen kendi kendimi kritik etmeye hazırım.

Kadın ciddi çehresini muhafaza etmekle beraber:

— Buyur, yoldaş! Oturabilirsin! Şimdi senden konu-

şalım öyle ise!

— Adım Nanni Scamoggia'dur. Yirmi sekiz yaşındayım. Kendimi bildim bileli komünistim ve parti üyesiyim. Emekçiyim. Bir küçük Scooter tamirhanem var.

— Yani ne yaparsın?

— Scooter tamir eder satarım.

Kadının şaşaladığını görünce cebinden, temiz beyaz bir tulum giymiş, gıcır gıcır bir Scooter'e binmiş olarak çekilmiş bir resmi gösterdi.

— İşte Scoter! Halkın kullandığı en yaygın nakil vasıtası budur bizde!

— Enteresan! Ailenin partiye karşı durumu nedir?

— Babam Livorno bölünmesindenberi partide kayıtlıdır.

— Demek 1922 denberi.

— Tamam! Anam öldü. Kızkardeşim de İtalyan kadınlar birliğinin hücre şefidir.

— Eşin? —— ?

Scamoggia hafifçe gülümsiyerek :

— Bende evli adam hali var mı?

— Senin yaşında insanın bir kadına ihtiyacı vardır.

— İstediğim kadını beleşten elde etmek varken neden bir tanesiyle yetineyim?

— Bu söylediğin lâfa göre sende esaslı bir burjuvalık zihniyeti var. Kadını bir vakit geçirme vasıtası saymak burjuvaların âdetidir. Kadının şerefi, haysiyeti ve erkeğe eşit hakları vardır, hiç değilse sosyalist toplumlar da böyledir.

— Galiba iyi anlatamadım. Benim söylediğim kadınlar çalışmayı sevmiyen, hiç bir siyasî inancı olmıyan, şerefinden ve hakkından vazgeçmiş olan kadınlardır.

— Anlıyorum, anlıyorum ama her yoldaş, bir aile kurarak parti mevcudunu arttırmaya çalışmalıdır.

— Öyle ama biz sizinkinden büsbütün başka bencil ve

riyakâr bir muhitte yaşıyoruz. Bizde papazların hükmü geçer. Kadınların hepsi onların esiridirler. Ondan sonra da çok dikkatli olmak lâzım. Çünkü kadınların çoğu kışkırtıcı ajanlardır.

— Sen kendine uygun hiç bir kadın yoldaş tanımıyor musun?

— Çoook! Ama... Hiç birisi hoşuma gitmiyor. Bunun bir kusur olduğunu biliyorum ama naapiyim. Beğenmiyorum.

— İnanamıyorum yoldaş... hiç hoşuna giden yok mu?

— Belki, hoşuma gidenler oluyor; ama onlar da evli!

Kadın derin derin düşündükten sonra:

— Yoldaş! Vaziyetin çok nazik. Hele bunu bu kadar hafiflikle karşılarsan!

— Doğruuu! Seneler geçiyor; lâkin o güzel güneş, ma vi gök, o çiçekler, o müzik, hele bizim o caaanım şarap'ar.. İnsan kendini daima genç hissediyor. Naaparsın? Allahın sevdiği memleket.

— Yoldaş? Bu ne gaflet? Mutlu, mutsuz diye memleket ayrılığı yoktur. Allah dediğin de ne oluyor?

— Biliyorum, ama bizim orada bir sürü, papaz, kilise, havra dolu! Belki bunlardan ötürü bize var gibi geliyor.

Petrovna yoldaş başını salladı..

— Senin gerçekten çok karışık fikirlerin var.

— Kabul ediyorum yoldaşım! Ama bunları söylerken benim yüzüme bakabilirsin! Neden hep kapıya bakıyorsun?

«Stalin» in düştüğü hataya tekrar düşmemek gerekiyordu: Sovyet vatandaşına konuşulan dille Amerikan vatandaşına hitap edilemezdi. İnsanlar alışkanlıkların ve coğrafî faktörlerin baskısı altındadır. Bir anahtarla bütün kilitlerin açılabileceğini sanmak akıl kârı değildir.

İşte tercüman Petrovna yoldaş bunları düşündü ve yabancı komüniste yüzünü döndü. Scamoggia sordu :

— Biraz da senden bahsetsek!. Ne dersin?

Genç kadın İtalyanın bakışlarından sakınmaya çalışarak:

— Ben bir Sovyet kadınıyım. Parti üyesiyim ve devlet turizm teşkilâtında memurum. Yirmi altı yaşındayım. Moskovada otururum.

— Yalnız mısın? —

Nadia içini çekti. Önüne bakarak:

— Maalesef hayır. Aynı odada üç kişiyiz.

— Üç kişi mi?

— Evet! Üç genç kız; ama ben şikâyetçi değilim.

— Al benden de o kadar.

— Anlamadım.

— Üç kişi deyince ilk önce erkek yoldaşlarla beraber olduğunu sanmıştım da! Kız arkadaşlarla olmanı tabiî daha sempatik bulurum.

Hayretle İtalyana bakıyordu.

— Hâlâ anlamadım.

Pek az rastlanır bir ihtiyatsızlıkla yalan söylüyordu. Bu durum, elinde tuttuğu Scamoggia'nun motosikletli resmini çantasına sokuvermesinden de belli oluyordu.

Yani diyecek şudur ki; en ateşli sosyalizm örsü üzerinde tavlanmış, dövülmüş olan Sovyet memurlarının bile ufak tefek bazı gevşeklikleri oluyordu.

UZAY HÜCRESİ

Don Camillo istisna edilirse Poppene ekibindeki öteki üyelerin rengi atmaz «hâs boya» oldukları garantili idi. Hattâ muhterem hilebaz rahibin takımdan elediği zavallı Rondella bile. Diğer sekiz kişi içinde Bacciga en inatçı ve yobazı idi. Sıralı sırasız adım başında mukaddes komünist metinlerinden parçalar okurdu.

Ama Bacciga her şeyden evvel bir Ceneviz (*) idi. Başka bir değişle; pratik zihniyet sahibi, koku alma duygusu keskin bir adamdı.

İmdi, don Camillo bütün dikkatini Bacciga üzerine, özellikle herifin «iş» hususundaki doğuştan kabiliyetine topladı. Bizim Ligurya (*) li yoldaşı sıkıntıya düşüren de bu oldu.

Olay, şehri ziyaret ettikleri birinci günün ikindi sıra-

(*) **Ceneviz : Ceneveli.**

(*) **Ligurya : Cenevre'nin bulunduğu İtalyan vilâyeti.**

larında vukua geldi. Ziyaret sırasında ilk molayı otelden pek uzak olmıyan devlet mağazalarında verdiler.

Yenka Oregov yoldaş, tercüman Petrovna'ya Sovyetler Birliğinin 1965 yılında yün kumaş mamûllerinin 8 milyar metreye ve kundura imalâtının da 515 milyon çifte erişeceğini izahtan sonra herkesin dilediği şeyi bu mağazadan satın almakta serbest olduklarını misafirlere anlatmasını söyledi. Kendi de kimse mağazadan kaçmasın diye kapının önünde nöbet tutmaya başladı.

Tabiî Scamoggia'nın bu devlet mağazalarının organizasyonu hakkında soracağı bir sürü sual vardı. Onun için Petrovna yoldaşı ev hizmeti âletleri dairesine götürdü. Peppone'ye gelince, o don Camillo'nun peşinde idi. Ötekiler de keyiflerine göre şuraya buraya dağılıştılar.

Büyük mağaza kadınlarla dolu idi. Çoğu işçilere mahsus mavi elbiseler, posta müvezzi, vatman üniforması giymişlerdi; fakat istisnasız olarak hepsi ya bir kutu konserve, yahut naylon torba içinde herhangi bir yiyecek mad desi aldıktan sonra gidip kadın eşyası reyonundaki iskarpin, blûz, rop, iç çamaşırı gibi şeyleri seyrediyordu.

— Hakikî bir komünist, tevazuu ve lüzumsuz şeylere karşı allerjisiyle belli olur. O halde iki ihtimal var: Ya bu kadınlar hakikî komünist değiller. Yahut da Sovyet Rusyanın vardığı hayat seviyesine göre teşhir edilen bu eşya artık lüzumsuz sayılmıyan şeyler.

Peppone:

— Bu sözlerle nereye varmak istediğinizi anlıyamıyorum.

— Yani demek istiyorum ki Sovyetler Birliğinde istihlâk maddeleri o kadar bol görünüyor ki bir kadın bacağındaki pantalonu atıp doğru dürüst kadın gibi giyinebilecektir.

Peppone bu tahrike aldırış etmedi. Ama Papaz:

— Yahu! Madem ki on bin lireti bozdurdun.. karına

şu küçük «etek»i neden almıyorsun? diye ısrar etti.

Devlet kumaşından, devlet modelleri üzerine, devlet terzileri tarafından dikilmiş bir devlet etekliği, kapitalistlerin ve özel teşebbüsün özene bezene yaptığı etekliğe mağlûp olmamalıydı. Onun için Peppone'nin cevabı sert ve anî oldu.

— Christian Dior'un etekliği içinde esir olmaktansa çirkin bir etekliğin içinde «hür» gezmek evlâdır.

O sırada gözden bir ara kaybettiği Ligurya'lıyı tekrar bulmuş olan don Camillo :

— Aferim yoldaş! dedi.

Filvâki arkadaşlarını şuraya buraya ektikten sonra Ceneveli Bacciga mağazanın kürk dairesinde bir satıcı kadınla —tamamen dilsiz işaretleriyle ve bir bloknotun üzerine karşılıklı yazılan rakamlarla— tartışmakta idi.

Çok geçmeden mutabık kaldılar. Bacciaga yoldaş ceketinin altından parlak kâğıtlı bir paket çıkarıp kadına verdi. O da bir hokkabaz el çabukluğuyla paketi tezgâhın altına soktu. Ve sonra bir etolü kâğıda sarıp müşterisine verdi. Bütün alış-veriş bundan ibaret oldu.

Peppone hiç bir şeyin farkında olmadı; fakat her şeyi görmüş, anlamış olan don Camillo bir an önce otele dönmek için sabırsızlanıyordu.

Sular kararırken otele dönebildiler; çünkü devlet mağazasından sonra bir bilyalı yatak fabrikası ile bir hastaneyi gezmek icabetmişti. Otele gelir gelmez Don Camillo koşup odasına çıktı.

Papazın birdenbire gözden kaybolduğunu görünce Peppone endişelendi. Ve arkadaşlarını salonda bırakarak odaya çıktı. Muhterem rahibi valizinden çıkarıp yere yaydığı bir takım kâğıtları incelemekle meşgul buldu.

— «Lenin'in gerçekleri» size yetmiyor mu? Daha başka ne pislikler getirdiniz acaba?»

Don Camillo başını kaldırmadan önündeki kâğıtları ve küçük broşürü tetkike devam etti ve bir dergiden koparılmış olduğu ilk bakışta anlaşılan bir yaprağı Peppone'ye uzattı:

— Al şunu da altı çizilmiş satırları ezberle!

Peppone yaprağa göz attıktan sonra yerinden sıçradı.

— Nereden buldun bunu sen!. «Komünistin el kitabı»ndan koparılmış bir yaprak.

— Ne sandındı? Servatore Romano (*) dan mı koparacaktım?

Peppone Ekim ihtilâli gibi kıpkırmızı oldu. Vahşi bir eda ile:

— Bu sahife bir «komünistin el kitabı» ndan koparılmış diyorum sana! diye bağırdı. Hem de benim bölge kütüphanesindeki kendi koleksiyonumdan... İşte üstünde mühürü de okunuyor.

— Sinirlenme aziz yoldaşım.. bir komünist kültürü edinebilmem için piskoposluk kütüphanesine müracaat edecek değildim ya!

Peppone elindeki kâğıt parçasını okumak için başını eğdi.

— Benim! Bunlar benim kitaplarım.. benim kitaplığımı mahvetmişsiniz... ben.. diye bağırırken don Camillo da:

— Yeter yoldaş, yeter. Aramızdaki şahsî anlaşmazlıkların çirkin sahnelerini başkalarına duyurmaya lüzum yok. Sen altını maviyle çizdiğim yerleri ezberlemeye bak. Üst tarafını bırak! Konuşurken söyliyeceğin şeyler o çizdiğim cümlelerdir. Ben de altı kırmızıyla çizili satırları tekrarlıyacağım.

— Siz galiba beni bir kurt kapanına düşüreceksiniz.

— Kapan mapan yok kuzum. Eğer bir damla aklın

(*) **Bir Vatikan gazetesi.**

varsa o satırları ezberle! Hem çabuk ol; ancak yarım saat vaktimiz var.

— Pekâlâ, pekâlâ! Seninle sonra görüşürüz! diye söylendi.

Gitti; masanın başına oturdu. Kâğıttaki dersini bellemeye başladı. Ezberlenecek şey bir kaç satırlık iki kısımdan mürekkepti; ama bütün bir sahife bile olsa gene de ezberliyecekti. O kadar içerlemişti.

Az sonra don Camillo elindeki kâğıtları valizine koyarken:

— Ne oldu bakalım? Ders hazır mı? diye sordu.

Peppona kükrer gibi konuştu:

— Yoldaşlar! Lenin der ki: «Aşırı fikirler ve hareketler asla makbul değildir; ama eğer birinden birini seçmek zorunda kalırsak velev ki dar görüşlü de olsa kesin ve berrak düşünceleri bulanık, sümnek ve kaypak fikirlere tercih ederiz.»

— Mükemmel! Sen bunları, ben Lenin'in bazı fikirleni hatırlıyamamış gibi yaptığım zaman söyliyeceksin! İkinci kısmını da «parti» nin mütalâasını sana sorunca tekrarlarsın!

— Hay Allah canını alsın! Ne partisi be?

Don Camillo gururla:

— Ne partisi olacak; şanlı komünist partisi be yoldaş! dedi. parti ki «komünist» genelgesinin 9 numaralı sayısında bütün üyelerinden ısrar ile...

— «... Hattâ özel hayatlarında bile...» diye yazının alt tarafını ezbere okuyarak don Camillo'nun sözünü ne bir kelime, ne bir virgül eksiksiz; takılmadan, kekelemeden tamamladı.

Don Camillo «hürmet» le dinledikten sonra :

— Bravo, yoldaş! Senin papazın olmakla iftihar duyuyorum, dedi.

Akşam yemeği bol ve aynı zamanda da öğretici oldu.

Oregov yoldaş insanı tesir altında bulunduracak bir istatistik hazırlığiyle Sovyet endüstrisinin 1965 de erişmek istediği amaçları izah etti. Barış, siyasî havadaki gevşeme ve «komünizmin nihaî zaferi» ne içildikten sonra don Camillo ayağa kalktı.

— Yoldaşlar! dedi.. partisine bağlılığı bakımından her faal üye, bolşevik prensiplerini takibe ve kritik, oto kritik (*) çabasını geliştirmeyi taahhüt etmiş...
etmiş...

Bunları, gözleri Oregov yoldaşa dikilmiş ve her kelimeyi çekiçle kafalarına çakar gibi ağır ağır söylüyor, tercüman Petrovna da Rusçaya çeviriyordu.

— Her komünist, partinin müşterek vicdanı huzurunda her öz hareketini merhametsizce tartarak daha iyi ve daha çok çalışıp çalışamıyacağını tesbit etmektedir. Hiç bir komünist hakikati itiraftan korkmamalı; açık ve dolambaçsız olarak, hattâ tatsız da olsa hükmünü vermekten çekinmemelidir. Yoldaşlar! «Lenin» in bu alanda söylediği sözleri şimdi pek iyi hatırlıyamıyacağım.. Lenin...

Don Camillo hafızasını zorlar gibi yaparken Peppone atıldı:

— Yorulma, yoldaş? Lenin şöyle yazmıştır: Aşırı fikir ve hareketler asla makbul değildir; ama eğer birinden birini seçmek zorunda kalırsak velev ki dar görüşlü de olsa kesin ve berrak düşünceleri bulanık, selpik ve kaypak fikirlere tercih ederiz.

Areigov tercüman Petrova yoldaş tarafından sözleri harfiyen tercüme edilen Peppone'ye döndü ve tasdik makamında bir gülümsedi.

Aregov'un bu bakışındaki tasdik fırsatını kaçırmıyan don Camillo devam etti :

— Mersi yoldaş! Bundan sonra kendimi açık konuş-

(*) **Otokritik : Kendini tenkid.**

maya daha yetkili hissetmekteyim. Dün Rondella yoldaşın kazaya uğramasına sebep olan müessif hâdise beni parti tüzüğünün beşinci maddesini hatırlamaya sevketti. Bu maddede der ki: «Komünist partiye kayıtlı olan herkes bir disiplin kusurundan dolayı kendisinin, nizamî bir parti organizması tarafından muhakeme edilmesini istemeye, bunun kararına umumî heyette itiraz etmeye ve kararları daha üst derecelerde temyize hakkı vardır.» Şu halde senatör Bottazi yoldaş tarafından sevk ve idare edilmekte olan grup üyelerinden birisi ağır bir suç işlerse partinin hangi organizması kendisini muhakeme edecektir? Senatör yoldaş burada teşkilâtı temsil etmektedir. Nihayet suçluyu bağlı olduğu federasyona, bölgeye, «hücre» ye şikâyet eder; ama burada, Sovyet topraklarında işlenecek suçlar mahallî hayat ve onunla sıkı sıkıya alâkalı durumlara bağlı olacaklarından bu saydığım organizmalar söz konusu suçları takip etmekte gereği kadar vukuf ve berraklıkla hükmedebilirler mi? Ben, hayır! derim. Bence burada bir suç işlemiş olan yoldaş hemen burada muhakeme edilmelidir. Biz de burada hiç bir organizma kadrosuna malik olmadığımıza göre tüzüğün 10 uncu maddesi hükmüne ve ruhuna uyarak hemen bir «hücre» kurmak hakkımız, hattâ vazifemizdir.

Tercüman Petrovna, bu sözleri Oregov yoldaşa aynen tercüme etti. Tovariç Oregov bir müddet sükût içinde don Camillo'ya baktı :

Don Camillo sözüne devam etti :

— Bana hayretle baktığınızı görüyorum yoldaş. İçinizden belki de «ne tipte bir hücre?» diye soruyorsunuzdur. Biz burada çalışmadığımız ve ikamet etmediğimize göre bu hücre ne bir «iş hücresi» olabilir; ne de bir bölge hücresi.. Bununla beraber bu sorunuza cevap verebilirim.. Arkadaşlar! Biz Sovyet Rusyaya eğlenmek için değil, öğrenmek, ve öğretmek için geldik. Üstelik gerçi biz Sovyet

Rusya tebaası değiliz ama burası bizim büyük ve mânevi vatanımızdır. Ruhumuz burada yaşıyor demektir. Bana kalbimi açmak ve sizlere içimi dökmek fırsatını vermenizi rica ederim.

Utanmaz don Camillo çok heyecanlı görünüyor, herkes kendisini dikkatle dinliyordu.

— Yoldaşlar! Biz ihtiyarlamış, çökmüş bir gezegenden, yepyeni ve şayanı hayret derecede genç bir «âlem»e yanaşmak üzere kopmuş nâçiz bir toz zerresiyiz. Biz çürümüş kokmuş kapitalist dünyasını bırakıp sosyalizmin büyüleyici toprakları üzerinde, onun büyüleyici gerçeklerini keşfetmek için alçaktan uçan yıldızlararası bir geminin tayfalarıyız. Bu mürettebat tek tek insanlardan mürekkep değildir, aksine olarak birbirlerine komünizm âlemini korumak gibi tek bir inanç, tek bir fikir, tek ve ulvî bir azim ile bağlı insanlardır. Şurayı belirtmeme müsaadenizi rica ederim: Söz konusu hücre, ne bir iş hücresi, ne bir toprak hücresidir. Bu yıldızlararası bir uzay hücresi olacaktır; çünkü bizim çıktığımız çürük kapitalizm dünyası, sıhhatli ve civanmert sosyalizm âleminden, arzın aya olan mesafesinden daha uzaktır. Ben işte bunun için grupumuzun bir «hücre» haline gelmesini ve adının da, dünyada barış, terakki, medeniyet ve Rusyada da büyük Sovyet halkının saadeti özleyişlerini şahsında temsil edene izafetle Nikita Kruşçef olmasını teklif ediyorum.

Heyecandan sapsarı olmuş komiser yoldaş alkışlar arasında ayağa kalktı ve dakikalarca don Camillo'nun elini sallıya sallıya sıktı.

Peppone, tercüman Petrovna kanaliyle, Oregov yoldaşla müzakereden sonra:

— İtalyan komünist partisi adına ve Sovyet komünist partisi temsilcisi ile mutabık olarak Nikita Kruşçef «hücre» nin kurulmasına izin veriyorum.

Zaten masa başında toplanmış olan dokuz kafadar,

tüzüğün 28 inci maddesine göre «hücre» nin yönetim komitesini seçti. Neticede Camillo Tarocci yoldaş politik sekreterliğe Nanni Scamoggia yoldaş organizasyon sekreterliğine ve Vittorio Peratto yoldaş da idare âmirliğine getirildiler. Uzay hücresinin yeni yönetim komitesi şerefine herkesle beraber kadehi kaldırdığı zaman «hücre» nin şefi hürmetlû don Camillo olduğunu ancak farketti ve şarap boğazında kaldı.

Halbuki don Camillo vakur bir sesle :

— Yoldaşlar! diyordu, bana göstermiş olduğunuz güvenden dolayı teşekkür ederim. Buna lâyık olmak için elimden geleni yapacağım. Bu maksatla «hücre» mizin hemen faaliyete geçmesini teklif ederim. Aramızda tartışılacak bir mevzu ileri süren var mı?

Kimsenin böyle bir niyeti yoktu. Bu sırada Peppone fena halde sıkılmaya başlamıştı. Don Camillo devam etti:

— Öyle ise benim bir teklifim var: Yoldaşlar! Gerçeklerden korkan komünist, komünist değildir. Partimiz komünist savaşçılarını, daima yetersizliğe razı olmıyan ve neticelerden hoşnut kalmıyan bir ruh içinde yetiştirmektedir. O halde işleri tenkid gözüyle görmiyen, kendisi ve başkaları hakkında müşkülpesent olmıyan savaşçı komünistler ne partisizlere bir örnek olabilirler, ne de lider! Parti tüzüğünün 8 inci maddesi de komünist bir savaşçının başkasına örnek olacak namuslu bir özel hayatı olmasını görevleri arasında sayar. Sen Bacciga yoldaş! Bugün devlet mağazalarından bir kürk etol aldığını itiraf ediyor musun?

Bu söze muhatap olan adam bozuldu ve bir an tereddütten sonra; sallanarak:

— Evet! dedi. Oregov yoldaş bize istediğimiz şeyi satın almak müsaadesini vermişti.

— Bu kürkün bedelini para ile değil de İtalyadan getirdiğin naylon kadın çorabiyle ödediğini de kabul ediyor

musun? Eğer kabul etmezsen bir yalancısın. Aksini kabul edersen sen bir karaborsacısın. Ve bu sıfatla Sovyet endüstrisinin gelişmesine engel olan bir sabotajcısın! Her iki halde de senin hususî hayatın namuslu ve başkalarına örnek olacak nitelikte değildir. İşte benim senin hakkındaki iddialarım! Şimdi arkadaşlar savunmanı dinliyecekler!

Bacciga yoldaş kendini toplayıncaya kadar tercüman Nadia, konuşulanları bütün tafsilâtiyle komiser Oregov yoldaşa anlattı. Bacciga yoldaşın savunma yolunda ileri sürdüğü şeyler de pek de tasvip edilmedi. Bu malları bir kere kaçak geçirmekle Sovyet gümrüklerini zarara sokmuş, bunları karaborsaya sürmekle de Sovyet ekonomisini zedelemişti ve nihayet Sovyet yoldaşların kendisi hakkındaki güvene de ihanet etmişti. Bunun üzerine Robespiyer rolündeki Yenka yoldaş önünde, Bacciga yoldaş merhametsizce bir nefis kritiğine mecbur kaldı. Don Camillo da:

— Kabahatlerini mertçe kabul etmen namusluca bir harekettir; ama bu dâvayı halletmez. Binaenaleyh partinin bu hususta fikrini soruyorum.

Peppone gözlerini açarak ve kelimeleri tane tane söyliyerek:

— Parti, üyelerinden bütün hareketlerinde olduğu kadar özel hayatlarında da başkalarına terbiye örneği olmalarını ister. Parti, kötü hareketleriyle hem partinin prestijini, hem de ahlâkını gölgeliyen komünistlere karşı kayıtsız kalamaz. Marksizm - Leninizm ilkelerinden i'ham alan komünist, partisinin faaliyetiyle, kendi hususî hayatını sıkı sıkıya birbirine bağlar. Hakikî komünist tevazuu ve lüzumsuz şeylerden kaçınmasiyle temayüz eder. Parti teşkilâtı, sosyal görevlerini kendi rahatlarına feda ederek burjuvazi âdetleriyle gölgelenmeye başlıyan komünist-

leri eğitimle doğru yola getirir.

Peppone işte böyle konuştu ve dersini gayet candan tekrarladı. O kadar ki Oregov yoldaş senatöre göze çarpan bir imrenişle baktı ve, —ikinci defa— gülümsedi.

Don Camillo «parti» nin mütalâasını bekledikten sonra:

— Suç, nefis muhasebesi ve otokritikle ortadan kalkmaz, diye söze başladı. Namussuzluğun ve riyakârlığın timsali olan papazlar bile günahını itiraf edenlere çaldığı eşyayı sahibine geri vermesini emreder.

Öfkeden köpüren Peppone fışkırdı:

— Yoldaş! Sen papazları tanımazsın! Onlar hırsızlarla ortaktırlar. Çalınanları yarı yarıya paylaşırlar.

Don Camillo karşıladı:

— Ben genel olarak konuşuyorum. Bacciga yoldaşın gayri meşru surette aldığı şey çalınmış sayılmak icabeder.

Heyet konuyu tartıştıktan sonra Scamoggia şu teklifi ileri sürdü:

— Gayri meşru şekilde edinilmiş olan şeyler Sovyetler Birliğine iade edilmeli ve suçlu da kürkü Nadia Petrovna'ya hediye etmek suretiyle kefaretini çekmelidir.

Teklif hayli münakaşayı mucip olduktan sonra Petrovna yoldaş kesip etti:

— Şefinizin de işaret ettiği gibi biraz burjuvazi ufuneti kokmasına rağmen bu sevimli düşüncenize teşekkür ederim. Bacciga yoldaşın zaten Oregov Tovariç'in eşi Sonia Oregovna için satın aldığı kürk etolü ona vermeyi teklif ettiğinizi komiser yoldaşa söyledim.

Bu buluş dehşetli bir çözüm şekli idi ki; ittifakla ve alkışlarla kabul edildi. Biçare Bacciga'nun da bu suretle zoraki elden kaçırdığı kürkü Nikita Kruçef uzay hücresi adına Peppone, Oregov yoldaşa eşine vermesi ricasile armağan etti.

Naylon çorap meselesi de arada kaynadı gitti. Ama

Bacciga unutmamıştı. Ve oturumu kapatırken don Camillo suçlunun altı ay boykot ile cezalandırılmasını tekıif ettiği zaman Bacciga'nun papaza nasıl baktığını görmek, onun niyetleri hakkında bir fikir edinmeye kâfi idi.

Celse kapandıktan sonra merdivenden odalarına çıkarlarken Bacciga bir ara don Camillo'ya yakılaşarak kulağına fısıldadı:

— Birimizden birimiz bu partide fazladır yoldaş.

Hazret de:

— O halde namussuzun defolup gitmesi evlâdır.

Odasında ışığı söndürmeden evvel cebinden mahut muhtıra defterini çıkardı ve özene bezene yazdı:

No. 2.: Bacciga yoldaşın manen tasfiyesi.

Bu sırada Peppone yattığı yerden uzanıp papazın elindeki defteri kaparak okudu ve kaldırıp başına attıktan sonra:

«Hazırlanın altına yazmaya» No. 3. Muhtıra sahibinin Peppone tarafından elenmesi.

Tepeden aşağı senatörü süzdükten sonra :

— Kiminle görüştüğünü unutuyorsun yoldaş! Bir komünist parti idarecisini tasfiye etmek pek kolay iş değildir.

Peppone:

— Bizim partiyi tanımadığınız nasıl görülüyor! diye gülerek başını yorganın altına soktu.

SEYAHAT POLİTİKASI

Don Camillo soğuk bir eda ile:

— Arkadaş! Senin yol tezkeren var mı? diye sorunca traş olmakta olan Peppone de döndü, ondan daha soğuk bir tavırla:

— O benim işim; sizin ne üstünüze vazife?

Hürmetlû rahip efendi hemen:

— Nasıl ne üstüme vazife? Hücre şefi sıfatiyle adamlarımı tanımak vazifemdir.

— Mel'un hücreniz de siz de cehenneme!...

Don Camillo gözlerini yukarıya kaldırdı:

— Yarabbi! dedi. İştiyorsun ya! Bütün dünyada bir papazı olan tek «hücre» yi de lânetliyor.

Bu dünyada her şey telâkkiye bağlıdır. Bahçe tarağı gibi kullanılan bir jilet makinası dehşetli bir avadanlık olabilir. Nitekim Peppone de suratını bununla kazımak için kullanırken hayli zahmet çektiği bir yana, bir de örnek yoldaş kılığına girmiş bir papazı Sovyet Rusyanın göbeğine kadar sürükleyip böyle iblis bir Vatikan casusunun orada bir hücre şefi olmasına imkân verdiğini hatırladıkça bir komünist senatör olarak aklını zor muhafaza edebiliyordu.

Peppone kükriyerek suratının derisini pamukla tamponlarken Don Camillo da çabucacık gözden geçirdiği «karne»yi tekrar senatörün valizine koyuverdi. Ve:

— Yoldaş dedi, madem ki yol kâğıdı sana ait bir meseledir. O halde bunu konuşmamış olalım. Yalnız bu yüzden bir pot kırarsam bana kızma! Olmaz mı?

Bu sözler konuşulurken Scamoggia geldi ve otokarın otelin önünde beklediğini haber verdi.

Kurşunî bulutlu bir güz sabahı idi. Tenha sokaklarda erkek elbiseleri giyinmiş bir kaç kadın, kaldırımı süpürüp yıkıyorlardı. Pantalonlu, yahut tulumlu başka kadınlar da

ya eski ve yorgun tramvayları sevkediyor, ya meydanda yerleri katranlıyorlardı. Nihayet toz toprak içinde pantalonlu bir kısım da bir yapı şantiyesinde rençber olarak çalışıyordu. Yiyecek maddeleri satan bir mağaza önünde mütevazi; fakat kadın kılığında uzun bir ev kadınları kuyruğu görülüyordu.

Don Camillo, Peppone'ye eğilip fısıldadı:

— Burada kadınlar yalnız erkeklerin değil, kadınların haklarına da sahip!

Peppone bu söz üzerine değil cevap vermek, dönüp bakmaya bile tenezzül etmedi.

Don Camillo ile Peppone otobüsün en arkasındaki yerleri işgal ediyorlardı. Nadia ve Yenka yoldaşlar ise en önde şoförün tam arkasında oturuyorlardı. Geri kalan sekiz «seçkin»e gelince arabanın içinde şuraya buraya serpilmişlerdi.

Bu tertip oturuş. Tovariç Oregov'un bir bildirisini tercüme etmek için ayağa kalkıp arabadakilere döndüğü zaman Petrovna yoldaşın topluluğa hâkim olmasına yarıyordu. Ondan başka bu vaziyet, don Camillo'nun tercüman ve ötekiler işitmeden Peppone ve tam önlerinde oturan Tavan ve Scamoggia yoldaşlarla da konuşmasını kolaylaştırıyordu.

Bu tafsilâtın hususî bir önemi vardı; çünkü Rondellayı tasfiye ettikten ve Bacciga'nın imanını da temelinden sarstıktan sonra don Camillo Tavan yoldaşa göz koymuştu.

«Tavan Antonio — 42 yaşında — Pravona da doğdu ve orada mukim — 1943 denberi partiye kayıtlı — Çiftlik yarıcısı. Çok faal bir komünist, becerekli inatçı ve her türlü itimada lâyık : (Sosyal ve ekonomik meşelerde bilgisi mahdut olduğundan münhasıran köylük muhitlerde hizmetinden istifade edilmek münasip olur). Babası sosyalist — Ailesi aynı topraklarda 150 yıldır yarıcılık etmektedir

— **Usta ve ciddîdir.»**

Yol kâğıdında adam hakkında bunlar yazılıydı. Don Camillo da tek köylü eleman olan bu yarıcı yoldaşı köşe başında sıkıştırmak için fırsat bekliyordu.

Şehri geçtikten sonra uçsuz bucaksız gamlı kırlar başladı. Yol gitgide daralıyor ve çepelleşiyordu.

Tercüman Petrovna yoldaş:

— Biz şimdi «Kızıl Bayrak» Sovkhoz'unu geçiyoruz. Burası Ekim ihtilâlini müteakip ilk tesis edilenlerden biridir, diye haber verdi.

16 bin hektarlık yeri kaplar. Bunun 6 bin hektarı ekilir topraklardır. 54 traktörü, 15 biçer-döğer makinesi, 15 de kamyonu vardır. 380 işçi bütün sene çalışır. Sovkhoz adı altında bugün Rusyada 6.000 büyük işletme vardır ki; topyekûn 4 milyon büyük baş hayvan, 6 milyon domuz, 12 milyon koyun besler.

Derken damları oluklu saçla örtülü büyük bir takım hangar, silo, anbar, atölye ve ahırların etrafına serpilmiş küçük küçük evlerden mürekkep bir şenlik, yerden biter gibi karşılarına çıkıverdi.

Otokar dalgalı yollarda sarsıla sarsıla gidiyordu. Uzaktan, yaş toprağa terkedilmiş çamurlu, paslı sapanlar, tırtıllı ağır traktörler görülüyordu.

Sovkhoz'un binaları iyice seçilmeye başlayınca, başka traktörlerin, kamyonların, ziraat makinelerinin de hangarların önündeki rampalar da yağmura, güneşe bırakılmış olduğu müşahede ediliyordu.

Don Camillo içini çekerek:

— 4 milyon inek! dedi. Peppone de:

— Evet! Güzel şey! diye cevap verdi.

— Kolhozlardaki 27 milyonu da ilâve edersek 31 milyon baş hayvan eder.

Senatör:

— Muazzam şey! diye heyecanlandı.

Fitne don Camillo hesabına devam etti!

— 1960 yılının sonunda 40 milyon hayvan; ama 1928 de topraklar kollektifleştirilmeden evvelki sayıdan 2 milyon 200 bin baş eksik!

Peppone şaşkın şaşkın baktı:

Papaz devam etti:

— Sovyet Rusya, her şeyin bilindiği bir memlekettir. Ne iyi gidiyor, ne kötü gidiyor açıkça söylenir. Devlet istatistikleri bu hususta sarih. Ne kadar acı olursa olsun kabul etmek lâzım geliyor ki Sovyet Rusya'da ilim, fen, sanayi vesaire dev adımlariyle ilerlerken tarım sektöründe hâlâ ciddî surette mücadele edilmektedir. Hattâ Sibirya'da ekime müsait 13 bin hektar yeni toprak açmak için Moskova, Kiyef gibi şehirlerden gönüllü amelenin yardımına ihtiyaç hasıl olmuştur.

Don Camillo kollarını açtıktan sonra önünde oturan yarıcı Tavan yoldaşın kulaklarına bakarak kancıkça konuşmaya başladı ve Peppone'ye dedi ki:

— Yoldaşım! Traktörlerin halini gördün! Bunlara bakıp sözlerimde haklı olup olmadığımı kestirebilirsin! Bütün bunların tek bir sebebi vardır: Nereye gidersen git! Köylü köylüdür. Şu bizim memlekete bak! Yerinden en güç kıpırdatılan kimlerdir?. Köylüler değil mi? Şüphesiz gündelikle çalışanlar uğraşıyor, didiniyorlar. Ama onlar işçidir. Ziraat işçisi de olsa gene işçidir. Hele şu çiftçilerden, çiftlik yarıcılarından bir şey koparmaya çalış! Bakalım.. asıl menfaatlerinin nerede olduğunu, proletarya dâvasını anlatmayı dene bakalım!

Önde oturan Tavan yoldaş kulaklarını dikmiş, konuşulanlardan bir kelimesini bile kaçırmadan dinliyordu.

Gaddar don Camillo devam etti :

— Şimdi bak! Burada da en inatçı kimler? Sistemin duraklamasına, ağırlaşmasına kim sebep oluyor? Kooperatifleri umursamıyan, devletin kendilerine cömertçe ba-

ğışladığı topraktan başka şey düşünmiyen kolhozcular değil mi? Yoldaş! Rusyada 80 bin kolhoz, 6 bin Sovkhoz var; ama şahıs malı ineklerin sayısı 17 milyon iken kollektif işletmelerdeki ineklerin sayısı ancak 14 milyon kadar. Bence asla lâyık olmadıklarını tutumlariyle gösterdikleri o toprak parçalarını ellerinden almalı! Alacaklardır da!

Tavan yoldaşın kulakları gitgide morarıyordu.

Don Camillo ısrarla devam etti:

— Mesele basit. Bizde harb esnasında karaborsayı kim besliyordu? Köylüler. Burada karaborsayı kim besliyor? Holhozlar... Papazlar bizim memlekette en ziyade hangi çevrelerde nüfuz sahibidirler? Köylüler nezdinde değil mi?... Sovyet Birliğinde neden papazlar hâlâ yaşıya biliyor ve kalkınmaya ket vurabiliyorlar? Çünkü kolhozluların çil çil rubleleriyle dektekleniyorlar.

Tavan yoldaşın kulakları senatörün yüzüne vuracak kadar kızarmıştı.

Amansız don Camillo lâfını şöyle bağladı :

— Yoldaşım! Her sahada dünya çapında üstünlük sağlamış, Aya kadar gitmiş olan bu memlekette kendi bencilliğine mıhlanıp kalmış sefil bir solucan, partiyi kemiriyor. Kim bu?.. Kolhozlulardan başka kim olabilir!

Bu lâkırdıları dinlemiş olan Scamoggia oturduğu yer den arkasına dönüp don Camillo'ya :

— Bravo yoldaş! diye tasdik etti. Kim veriyor bu azınlıklara toprağı? Hadi verdiler. Ne yapıyorlar acaba? Bizi aç bırakıyorlar. Toprak herkese aittir ve herkese verilmelidir? Toprak komünist devletindir. Köylüler işçi gibi muamele görmelidir. Ne fazla, ne eksik! Ne imiş? Toprağı kazıyor diye köylülere buğdaydan, sütten, tavuktan pay verilecek.. daha neler? E, otomobil yapan işçilere araba veriliyor mu? Aslına bakarsan faşizmi başımıza kim musallat ettiydi? Köylüler değil mi? Faşistlerin forması

olan siyah gömlek orta İtalya köylülerinin iş kılığı değil midir? Bak bak! Şu ileride traktörle uğraşan miskine bak.

Gerçekten yol kenarında bir adam, korkunç bir beceriksizlikle bir traktöre manevra yaptırıyordu. Aslında bir köylü değil, makine ve traktör merkezine mensup bir usta idi. Her halde adam altıncı beş senelik plânın tahakkukuna pek hizmet edemiyorsa da hareketiyle don Camillo'nun plânına çok yardım ediyordu. Herifin önünden geçerlerken Scamoggia:

— Eşşoğlu! diye lâf attı.

Ama eşşoğlu yoldaş bu hakareti «selâm» sanarak kolunu salladı ve yılıştı.

Bu sefer Tavan yoldaşın kulaklarının rengi uçtu:

Peppone bir kâğıt parçasına bir kaç şey çiziktirip don Camillo'ya verdikten sonra :

— Sadede gelelim yoldaş! Rapira... derken don Camillo kâğıtta yazılı olan «ya kısa kesersiniz, ya bacağınızı kırarım» cümlesini okuduktan sonra:

— Pekâlâ! diye sözünü bitirdi.

Scamoggia'nun köylü aleyhtarı polemiğindeki tehlikeyi sezen tercüman Nadia Petrovna motosiklet tamircisi yoldaşın dikkatini çekmek için onunla konuşmaya başladı.

— Biz «Kızıl Bayrak» Sovkhoz'unda duraklama yapmadan geçtik. Burası aslında' tümünden hububat üretir. Ekim mevsimi geçmiş olduğundan ziyaretimizin mühim bir faydası olmıyacağını düşündük. Şimdi Grevinec kolhozuna yaklaşıyoruz. Burası bir köylü kooperatifidir. 1000 hektarlık muhtelif kültür sahası vardır. Sığır ve domuz da yetiştirir. «Makine ve traktör merkezi» ne bağlı değildir. Buradan yalnız kendine lâzım olan makineleri satın alır. Onun için tam bir muhtariyetle ve hiç bir sekteye uğramadan plânını uygulayabilir. Grevinec kolhozu topraklarına giriyoruz.

Bu son söze hacet yoktu. Çünkü her ne kadar topra-

ğın mahiyeti değişmiyorsa da işletme tamamen başka manzara arzediyordu : Daha muntazam, daha temiz, dört köşe, iyi tesviye edilmiş tarlalar.. semiz hayvanlardan mürekkep sürüler.

Grevinec köyünün evleri, damları samanla örtülmüş sittin senelik Rus evlerinden başka şeyler değildi; ama her biri, bakımlı, yemişlik ve sebzelikten ibaret küçük bir bahçe ile çevrili idi. Hattâ kümeste tavukları, ahırda bir domuz, bir de inekleri vardı.

Köyde bina denilebilecek yapılar ,oluklu saçla örtülü köy Sovyet merkez binasiyle, daha mütevazi halde bazı barakalar, bir de okuldan ibaretti.

Tercüman Petrovna yoldaş kolhozlardan yüzde 93 ünde elektrik mevcut olduğunu, lâkin maalesef Grevinec kolhozun geri kalan yüzde yediye dahil olduğu için elektriği olmadığını söyledi.

Köye gitmek için, tarla içinden geçen âdi tarla yoluna sapmak icabediyordu. Otokar köye bir kilometre kadar yaklaşınca «Nikita Kruşçef» uçar hücresi mensupları yolun geri kalan kısmında uyuşmuş olan bacaklarını açmak için yaya gitmek istediklerini Tovariç Oregov'a bildirdiler.

Tarlalardaki sertleşmiş toprak tezeklerine takılmamak, çukurlara düşmemek için dikkatli yürümek lâzım geliyordu. Bata çıka, seke seke yollarına devam ederlerken, yanlarında bir at arabası peyda oldu. Arabayı ayağında çizmeleri, sırtında yakası kürklü muşambası olan kalpaklı şişko bir adam sürüyordu.

Don Camillo adama bir müddet baktıktan sonra birdenbire sıçradı:

Bir kaç adımda tercüman Nadia'nın yanına sokulup:

— Yoldaş! Kim bu efendi hazretleri? diye sordu.

Tercüman Nadia yoldaş kırıldı gülmeden. Biraz da o gülsün diye don Camillo'nun sualini Oregov yoldaşa ter-

cüme etti. O da güldü. Genç kadın cevap verdi:

— Yoldaş, gerçekten aldanmadın! Bu efendi hazretleri bir keşiştir.

Scamoggia hemen atıldı.

— Yani bir papaz mı? Ne arıyor buralarda?

— Her halde bir ihtiyar bunak kadının bir kaç rublesini araklamaya gelmiş olacak.

Scamoggia'nun havsalası bir türlü almıyordu.

— Bir papaz buralarda elini kolunu sallıyarak kimbilir ne fitne fücurluk yapıyor, siz de buna müsaade ediyorsunuz.

Nadia Petrovna ciddî bir tavır takındı:

— Yoldaş! 124 üncü maddede: Vatandaşların vicdan hürriyetini sağlamak için Sovyetler Birliğinde devlet ve okul kiliseden ayrılmıştır. Her vatandaşa ibadet etmek, veya din aleyhtarı propaganda yapmak serbestliği tanınmıştır.

Nanni Scamoggia:

— Bu papaz yahu! Ne vatandaşı!

Genç kadın bu sözlere karşı güldü. Ve gülmesinin sebebini de izah edince Yenka Oregov da yılıştı:

— Yoldaş! Sovyetler Birliğinde papazlar da öteki vatandaşların sahip oldukları haklara sahiptirler. Herhangi bir propaganda yapmadıkça kimse rahatsız etmez. Kim isterse parasını verir bir keşiş tutar, işini becerir.

Scamoggio, don Camillo'ya dönüp :

— Hakkın varmış yoldaş! Ben de burada ilâç için olsun bir papaza rastlanamıyacağını ümit ediyordum.

Peppone vahşi bir sesle müdahale etti:

— Bu papaz gürühu dünyaya gelmiş, gelecek soyların en alçağıdır. Nuh, gemisine her türlü hayvanı alırken, yılanı almak istememiş.. bunu gören Tanrı seslenmiş:

«— Ey Nuh! Ben papazsız nasıl yapabilirim?

Yorulmak bilmiyen tercüman Petrovna vasıtasiyle bu görüşmeden haberdar edilen Oregov yoldaş katıldı gül-

mekten! O kadar hoşuna gitti ki bu hikâye, notları arasına bunu da kaydetti.

Don Camillo da istemiye istemiye gülümsedi ve biraz ileride kafilenin başında giden Peppone'ye yaklaşarak:

— Sen bir namussuzsun arkadaş! Benim sana anlattığım hikâye böyle miydi? Nuh eşeği kabul etmemişti de Cenabıhak ona:

«O zaman dünya senatörsüz nasıl eğlenir» demişti. Öyle değil mi?» dedi.

Peppone:

— Doğrusu, kulağa bu daha hoş geliyor; diye hakikati kabul ettikten sonra:

— O halde yılanlardan özür dilemeliyim! diye ilâve etti:

— Uğursuz herif! Ben hücre şefiyim ya! Durumumdan istifade ediyorsun!

Bir müddet beraber yürüdükten sonra senatörün çenesi açıldı:

— Ben de o maskarayı gördüm. Herkes de gördü .. ama kimse dikkat etmedi. Siz derhal papazın kokusunu aldınız! Kan çekiyor değil mi? Ama emin olun. Biz iktidara geldiğimiz zaman, ne yaya, ne atla, ne araba ile dolaşamıyacaksınız.. inanın bana; çünkü insan bir kere öldü mü kımıldanamaz, hem de uzun zaman...

Don Camillo lâfı hafife aldı ve yarım puro yakarak:

— Âlâ! Zaten komünist rejiminde biraz kımıldayanı öldürürler, nasıl olsa öleceğiz demektir.

Köye girerlerken Scamoggio, don Camillo'ya dönüp lâf attı:

— Haklı imişsin yoldaş! Bu köylüler de papazları amma seviyorlar. Şu hale bak!

Köyün ilk kulübelerinden birinin bahçesinde bir kaç ihtiyar, keşişle görüşüyordu.

Don Camillo bir gösterilen manzaraya, bir de önünde yürüyen Tavan yoldaşa baktı. Yarıcı yoldaşın kulakları âdeta savaş halinde idi.

Nadia Petrovna, Scamoggia'ya hitaben :

— Aldırış etme yoldaş! Her yerdeki gibi burada da bir kaç ihtiyardan ibaret bunlar. Bu yadigârlar bir kere öldü mü, Tanrı da beraber vefat eder; çünkü Allah bunların batıl inançlarla örümceklenmiş kafalarında yaşar.. Bir kere Allah ortadan kalkınca papaz da kalmaz. Sovyetler Birliğinin daha çoook vakti vardı.. bekliyebilir.

Tercüman yoldaş yüksek sesle konuştuğu için bu sözleri don Camillo da işitti. Ve Peppone'ye dönerek :

— Düşün bir kere ya Allah bekliyemezse ne olur o zaman? diye mırıldandı. Ve o sırada hemen yanıbaşında olan otuz yaşlarında, gözleri ateşli Napolili Capece Salvatore'yi kolundan tutup:

— İşittin mi dediklerini Capece Yoldaş? Bu Petrovna kıyak kadın, işinin ehli doğrusu! deyince muhatabı samimî bir heyecanla:

— Hem de nasıl ehli! Çok hoşuma gidiyor! dedi.

— Şu anda sana bakışından sezdiğime göre o da sana karşı pek alâkasız değil!

Capece yoldaşa o niyetle bakmak Nadia Petrovna'nın aklından hayalinden bile geçmemişti; ama herif bu sözü ciddiye aldı. Ve gözlerini göğe kaldırarak içini çekip:

— Eyyy! Ne de olsa kadın! Böyledir işte bunlar? dedikten sonra elini kolunu sallıyarak kafilenin başında bulunan tercüman Nadia'ya doğru yürüdü.

Peppone papaza:

— Nerede olsa fesat çıkarmaktan geri kalmazsınız! Şuracıkta bile! diye kükredi.

— Yoldaş! Cenabıhak hayatta iken elimi çabuk tutmaya mecburum. Ne yaparsın? Yarın belki çok geç kalmış oluruz ,diye mutalâa yürüttü.

«İSA» NIN CASUSU

Grevinec'de İtalyan yoldaşları bekliyorlardı. Kışkırtma ve Propaganda Servisi Şefi, kasabanın girişinde bizimkileri karşıladı ve köy merkezine götürdü. Orada parti bölge birinci sekreteriyle kolhoz başkanı kendilerine birer hoş geldiniz nutku çektiler. Tercüman Nadia Petrovna günün «önem ve anlam» ını belirten bu nutukları dikkatle tercüme etti.

Peppone de —âlelacele ezberlediği— bir karşı söylev verdikten sonra Rus usulü üzere kendini alkışlıyanları alkışladı.

Toplantıda parti ve kasaba ileri gelenlerinden başka, kolhozun sığır yetiştirme, domuz yetiştirme, hububat ziraati, yemişçilik, ziraat makineleri vesair çeşitli şubelerinin idaresinden sorumlu olanların da hazır bulundukları tercüman Nadia'nın verdiği izahattan anlaşıldı.

Merasiminin cereyan ettiği yer, bir kenara konmuş

bir tahta masa, bir kaç sıra ve «Lenin» in duvara asılı bir resminden başka mobilyası olmıyan, salondan ziyade bir anbarı andırıyordu.

Kolhozun «Şenlikler komitesi» her ne kadar Lenin'in resmini yeşilliklerle süslemişse de bu gayret salonun havasını daha samimî ve daha sıcak hale getirmeye yetmemişti. Ortadaki masanın üstü de bir sürü bardak ve votka dolu şişelerle süslenmişti.

Bir maşrapa votkayı, bir bardak bira içer gibi yuvarlıyan Peppone'nin kulakları ve motörü kızdı, ve bir kaç dakika sonra tam randımanla çalışmaya başladı. O derece ki; tercüman Nadia yoldaş Grevinec kolhozunun en başarılı tesislerden olduğunu, süt domuz ve hububat istihsali bakımından «âzamî» ye eriştiğini söylediği zaman senatör söz istedi ve Oregov yoldaşın karşısına dikilerek tercümanın işini kolaylaştırmak için kelimeleri tane tane telâffuz etmek suretiyle şu nutku çekti:

— Yoldaş! Ben İtalyanın Emilie denilen bölgesinden (*) geliyorum. Burada İtalyada yegâne, dünyada da pek nadir olan elli senelik mükemmel bir işçi kooperatifi mevcuttur. Burası mükemmel surette makineleşmiş bir bölgedir. Süt, ve hububat istihsali vasıf ve miktar bakımından dünyada birinci gelenlerdendir. Memlekette ben ve arkadaşlarım bir gündelik kooperatifi kurduk idi. İşte bu kooperatif Sovyetler Birliğindeki kardeşlerimizin lûtfettikleri pek kıymetli bir hediye almıştır..

Derken cebinden çıkardığı bir deste fotoğrafı Oregov yoldaşa sundu. Resimlerde Sovyetler Birliğinin hediye ettiği «Nikita» adındaki adındaki traktörün köye muzafferane girişi; aynı traktörün «Nikita Kruşçef» kooperatifi-

---

(*) **Emilie : Orta İtalya.**

nin topraklarını işlerken çekilmiş resimleri, ve daha buna benzer fotoğraflar.

Resimler elden ele dolaştı ve başta Oregov yoldaş olduğu halde «hazır bulunanlar» üzerinde çok derin tesir bıraktı.

Peppone sözlerine şöyle devam etti:

— Kapitalizmin çanına ot tıkamak işi yolundadır. Gerçi ameliyat henüz son safhaya gelmediyse de, pek az kaldı. Bunu benden iyi hemşehrim Tarocci yoldaş size söyliyebilir; artık toprak ağalarının imtiyazları tarihe karışmış; çalışma ve hürriyet devri açılmıştır. Bundan böyle kolhoz biçimi tarım kooperatifleri, Sovkhoz modeli devlet işletmeleri köleliğe dayanan şimdiki ziraî işletmelerin yerini alacaklardır.

Ben bu sizin işletmelerin bütün inceliklerini, teknik manzarasını, teşkilâtın en ufak teferruatını öğrenmek istiyorum. Bu hususiaki titizliğimin sebebi de budur. Onun için Grevinec kolhozu yöneticilerinin bu kooperatifteki bütün kolların nasıl işlediği hakkında beni aydınlatmalarını kendilerinden rica edersen memnun olurum.

Bu sözleri dinliyen Oregov yoldaş, senatörün bu şayanı takdir arzusunu yerine getirmek için elinden geleni yapacağını vaad ettikten sonra kolhoz yöneticileriyle konuştu: sonunda tercüman Nadia, senatöre şunları söyledi:

— Kolhozun teknik manzarası ve işletmesiyle ilgili hususî alâkanızı yöneticiler de takdir ettiler. Yalnız burada sana tercümanlık için ben kalırsam program mucibince arkadaşlarının yapacakları geziye iştirak edemem. O zaman bu gezi de yapılamaz. Bereket; buradaki teknisyenler içinde istediğin malûmatı tercümana ihtiyaç olmadan verecek birisi varmış.

Sözünü burada kesip, kolhozcular arasında birisine işaret etti. Grup içinden mavi iş tulumu giymiş, 35—40

yaşlarında, kara kuru bir adam ayrılıp ilerledi. Tercüman yoldaş, Peppone'ye:

— Teşkilât, levazım ve koordinasyon sorumlusu Stephan Bordonny! İtalyan! diye takdim etti.

Beriki, Peppone'nin elini sıkarken Nadia'ya bakıp:

— Stephan Bordonny, Sovyet vatandaşı! Çocuklarım gibi ben de Sovyet vatandaşıyım! diye tashih etti.

Müşkül duruma düşmüş olan tercüman yoldaş sıkıntısını gizlemek için gülümsedi:

— Hakkın var Stephan Bordonny! İtalyan asıllı diyecek yerde İtalyan, deyiverdim. Biz kolhozu gezerken sen senatör Bottazzi yoldaşın emrinde burada kalacaksın!

Bunu söyledikten sonra tercüman Nadia yoldaş öteki misafirlerin yanına gitti, arkasından da don Camillo seğirtmek isterken Peppone yakaladı:

— Tarocci yoldaş! Sen de benimle beraber kal! Söyliyeceklerimi not edeceksin!

Don Camillo:

— Emredersiniz! diye homurdandı.

Peppone sıska adamla birlikte Sovyet merkez binasından çıkarken sordu:

— Partiye kayıtlı mısın?

Öteki arzulu bir eda ile cevap verdi :

— Bu şeref henüz bize bağışlanmadı!

Nazik; fakat soğuk bir hali vardı. İtalyan asıllı teknisyen, Poppone'nin sorduğu suallere gayet kesin cevaplar verirken, don Camillo da bunları küçük bir defetere kaydediyordu. Lâkin adamın mümkün olduğu kadar az konuşmaya gayret ettiği gözden kaçmıyordu. Adam kolhozun işletmesine ait bütün malûmatı, rakamları, tarihleri en ince teferruatına kadar, emniyetle söylüyordu; ama işte o kadar.

Peppone'nin verdiği yarım «Toskan» sigarasını ne-

zaketle reddettiği gibi don Camillo'nun verdiği bir sigarayı «mersi» diyerek kabul etmedi ve herkesin içtiğini görünce cebinden çıkardığı bir gazete kâğıdı parçasına bir tutam «Makkoka» koyup güzel bir cigara sardı.

Ziyarete buğday silosundan başladılar. Sonra küspe, saman, yemiş ağaçlarına musallat olan böcekleri öldürücü ilâçlar ve ziraat makinelerinin depo edildiği hangara gittiler.

Köşede yepyeni pırıl pırıl acayip bir makine duruyordu. Peppone sordu:

— Bu ne bu?

Sovyet vatandaşı cevap verdi:

— Pamuk tarak makinesi.

— Pamuk mu? Bu soğuk iklim de pamuk mu yetiştiriyorsunuz?

— Hayır tabiî!

— Öyle ise bu makinenin burada işi ne?

— Sevkiyat yanlışlığı: Bir buğday elek makinesi yerine bunu göndermişler.

Peppone gözleriyle don Camillo'yu bombardıman ederken papaz lâfa karışmak için fırsat buldu.

— Demek, buğdayı pamuk tarama makinesiyle eliyorsunuz?

Öteki buz gibi soğuk bir eda ile cevap verdi:

— Hayır, kendi yaptığımız uydurma bir elek makinesiyle işimizi görüyoruz.

— Peki, elek makinesini alanlar pamuğu ne ile tarıyorlar?

— O bizim kolhozu alâkadar etmez.

Don Camillo da alçakçasına:

— Böyle hatalar asla vuku bulmamalıdır, diye ihtar etti.

Teknisyen resmî bir tavırla :

— Sizin memleketiniz 300 bin kilometrekaredir. Sov-

yetler Birliği ise 22 milyon kilometreden fazladır.

Peppone, don Camillo'nun sol ayağına, basmak niyetiyle ona doğru yürüyerek sordu:

— Stephan Bordonny! Bu deponun sorumlusu siz misiniz?

— Hayır? Ben yardım ediyorum. Hayvan üretimi sizi ilgilendirdirir mi?

Peppone buna karşı:

— Hayır, ben zirai makinelerden anlarım.

Ziraî makineler hangarının manzarası pek güzel değildi. Doğrusu burası bir barakadan ziyade paslı saçla örtülmüş, büyük bir kerpiç kulübeden ibaretti. Lâkin içine girince insanın hayretten dili tutulurdu. Döğme toprak olan yerde bir çöp bile göze ilişmiyordu. Makineler, tıpkı bir fuarda sergileniyormuş gibi tertemiz, pırıl pırıl dizilmişti.

Stephan Bordonny yoldaş bu makinelerin hepsini ezbere tanıyordu. Kaç senedenberi işlediği, sarfiyatını, randımanını, kuvvetini, tıpkı bir fiş kutusundan okur gibi hepsini tıkır tıkır söylüyordu.

«Garaj» ın öteki ucunda «atelye» vardı. Binanın yegâne tuğladan yapılmış olan kısmı burası idi. Asgari lüzumlu âletlerden ibâret fakir bir atelye.. ama her şey yerli yerinde ve muntazam.

Gördüğü intizamdan dolayı Peppone'nin gözleri yaşardı.

Revizyon için gelmiş olan bir traktörün parçaları, motörü sökülmüş, tezgâh üzerine sıralanmış idi. Peppone bunlardan bir parçayı eline aldı, baktı; sonra vatandaş Stephan'a sordu:

— Kim tesviye etti bunu?

Öteki umursamaz bir halde cevap verdi:

— Ben!

Az uzakta duran eski bir tornayı göstererek:

— Bu mübarekle mi yaptın?

— Hayır, eğe ile yaptım.

Peppone parçaya tekrar baktı. Sonra bir başka parça aldı; onu da hayretle inceledi.

Tezgâhın üstüne gelen, duvara raptedilmiş uzunca bir demir çubuğun ucunda bir piston kolu iple asılı duruyordu. Stephan bir demir kalem alıp piston koluna vurdu. Kol çan gibi ses verdi. Adam hareketini izah etti.

— Eğer iyi ayarlı değilse sesten anlaşılır, diyerek kalemi yerine koydu.. yalnız insanın kulağı alışık olmalı, diye de ilâve etti.

Peppone şapkasını çıkarıp terini sildikten sonra:

— Yahu! Bu dünya da ne kadar küçüldü! Bu sistemi bilen tek ustayı ben tanırım, sanıyordum. Bir de burada varmış; Rusyanın göbeğinde..

Papaz sordu:

— Kimdi o senin tanıdığın?

— Makinist Torricella! Yarış arabalarını hazırlardı. Yabancı memleketlerden gelip bulurlardı adamı. Hali de hiç böyle bir usta olduğunu göstermezdi. Harbin ikinci yılında bir aptal İngiliz tayyarecisi Stivone köprüsünü bombalayım derken bombayı bunun evine attı. Kendisi, karısı, iki oğlu enkaz altında can verdiler.

Sovyet vatandaşı Stephan Bordonny tashih etti:

— Oğullarından yalnız birisi. Öteki harbde öldüğü için enkaz altında kalmadı.

Adamın bu seferki konuşmasının tonu büsbütün başka idi.

Ve :

— Babamı hâlâ hatırlıyan birine rastladığıma memnun oldum, diye ilâve etti.

Birbiriyle konuşmadan atelyeden dışarı çıktılar. Dışarıda hava bulutlu, soğuk ve fırtınalı idi.

Stephan ileride bir evi göstererek:

— Ben şu evde oturuyorum. Sağnak bastırmadan eve gidersek iyi olur. Yağmur geçinceye kadar lüzumlu tafsilâtı size evde veririm.

Hakikaten eve vardıkları zaman iri ve seyrek yağmur damlaları düşmeye başlamıştı. Ev fakir, fakat tertemiz, iç açıcı bir köy evi idi, geniş mutfağı, isten kararmış tavan kirişleri ve bir büyük sobası ile!

Uzun masanın başına oturdular.

Peppone hatıralarını kendi kendine söylenir gibi anlatıyordu:

— Torricella ustanın garajına son gidişim 1939 da idi. Bana elden düşme bir Balilla araba satmışlardı. Ama motörü bir türlü işletemedim. Sebebini de anlıyamadım.

Stephan senatörün sözünü kesti.

— Piston kolu ayardan düşmüştü. Ben yerine koydum; hatırlıyorum. Böyle ufak tefek işleri babam bana yaptırırdı. Şimdi ne âlemde sizin araba?

— Hâlâ çalışıyor. Demek kâhkülü gözlerinin üstüne düşen o cılız oğlan sendin!

— O zaman ben 19 yaşımda idim. Hatırladığıma göre sizin de bıyıklarınız yoktu.

Lâkırdının burasında don Camillo lâfa karıştı:

— Yoktu ama sonradan «gizlenemiyecek derecede iğrenç sarhoşluktan ve geceleyin faşist aleyhtarı gürültü, patırtı ettiğinden» dolayı hapse girdiği zaman bıyık bıraktı. Bu yüzden de siyasî mağdur rütbesini kazanarak senatörlüğe seçilmeyi hak etti.

Peppone masaya bir yumruk indirerek:

— Daha başka haltlar da ettimdi sanırım, onları da söylesenize! diye bağırdı.

Stephan gözünü don Camillo'dan ayırmıyordu.

— Sizin çehreniz bana hiç de yabancı değil ama... Siz neredesiniz? diye sorduğu zaman Peppone derhal:

— Yok yok, bizim oralarda oturur ama muhacirdir;

onu tanıyamazsınız! Sen onu bırak da, buraya nasıl düştün, onu anlat!

Stephan kollarını açtı.. birden bire buz gibi kesilen soğuk bir sesle cevap verdi:

— Rusların lutfedip unuttukları şeyleri şimdi ne diye deşelim? Kolhoz hakkında başka bir emriniz var mı?

Don Camillo müdahale etti:

— Dostum! Senatör olsun, komünist olsun, sen bu adamdan kuşkulanma! Şimdi erkek erkeğe konuşuyoruz. Böyle işlere politika karışmaz.. dök içini!

Stephan, don Camillo ile Peppone'nin gözlerinin içine bakarak:

— Benim saklıyacak bir şeyim yok! Grevinec'de bu hikâyeyi herkes bilir, ama kimse ağzına almadığı için ben de susmayı tercih ederim.

Don Camillo sigara paketini uzattı. Dışarıda bardaktan boşanırcasına yağmur devam ediyor ve pencerenin küçük camlarını kamçılıyordu.

Stephan, paketten aldığı sigarayı kibritle yakarak :

— On yedi senedir bu bizim tütünün hasretini çekiyorum. Gazete kâğıdına sarılmış Makoka sigarasına bir türlü alışamadım; midemi yakıyor, diyerek sigarayı bir duman halkalarını seyrettikten sonra şöyle devam etti:

— Gelelim benim hikâyeye! Ben nakliye kıtasında askerdim. Günün birinde Ruslar bizi esir aldılar. Bu iş 1942 kışında oluyor. Kar kıyamet; soğuktan ölüyorduk. Önlerine kattılar bizi. Koyun sürüsü gibi sürmeye başladılar.. Düşe kalka giderken kazara birimiz düşüp de kalkmadı mı çamurlu karın içinde kafasına bir kurşun sıkıp bırakıyorlardı. Yorulunca; biz de düştük. Ben azıcık Rusça bilirdim, derdimi anlatacak kadar. Bir Rus askeri yaklaştı. Bağırarak ayağıyla dürttü beni:

— Kalk!

Rusça yalvardım:

— Tovariç! (*) Halim kalmadı. Bırak şurada rahat öleyim.

Ben kafilenin sonuncusu idim. Ötekiler bizden epeyce uzaklaşmışlardı. Kar da yağmaya başlamıştı. Başımın elli santim üstünden bir el ateş etti ve:

— Çabuk geber de başıma iş açma!.. diyerek uzaklaştı.

Stephan sustu. O sırada üzerindeki çuval bezi sırsıklam olmuş, yusyuvarlak iri yarı birisi mutfağa girdi. Sırtındaki çuvalı çıkarınca altından otuzuna hemen basmış güzel bir kadın çıktı.

Stephan:

— Karım! diye tanıttı.

Kadın gülümsedi ve kocasına acayip bir dilde bir şeyler anlattıktan sonra yandaki ağaç merdivenden çatı arasına çıktı.

Stephan hikâyesine devam etti:

— Öldürmeyen Allah öldürmüyor. Daha ömrüm varmış ki ölmedim.. kendime geldiğim zaman sıcak bir «izba» da olduğumu gördüm. (*) Buralardan yarım kilometre kadar uzakta ormanla köy arasında bir yerde bulmuşlar beni. Çalı çırpı toplıyan 16-17 yaşlarında bir kız, bir kar yığınının altından bir inilti duymuş, kız güçlü kuvvetli imiş. Sırtındaki çalı demetini atmadan beni ensemden yakalamış. Patates çuvalı gibi sürükliye sürükliye izbaya getirmiş.

Bunları dinliyen Peppone:

— Bu Ruslar iyi adamlar! Bizim değirmenin arabacısını da böyle kurtarmışlardı, diye söylendi.

Stephan devam etti:

— Evet!.. Benim gibi daha bir sürü talihsiz adamı kurtarmışlar. Ama bu benim söylediğim kız Rus değil, Polonyalı imiş. Buraya anasiyle babasiyle Ruslar getirmişler. Toprağı işletmek için Rusyanın adama ihtiyacı var.

(*) Yoldaş, demektir.

(*) Kalın ağaçlardan yapılmış Rus evi.

Bu aile beni üç gün sakladı. Kendi kıt kanaat yiyecekleriyle beni beslediler! Ama baktım ki olacak gibi değil, ikimizin de çatra patra konuştuğumuz bir kaç kelime Rusça ile kıza gidip köy muhtarına, bir İtalyan askeri nin bir kaç saattir evlerine geldiğini haber vermesini istedim. Pek istemedi, ama gidip haber verdi. Az sonra birinin elinde tabanca, ötekilerde tüfek, üç kişiyle birlikte geldi. Ben hemen kollarımı havaya kaldırdım. Dışarı çıkmamı işaret ettiler. Polonyalıların kulübesi köyün kenarında idi. Köyün içine gitmek için Rusların tüfekleri böğrüme dayanmış olduğu halde bir müddet yürüdüm. Nihayet silonun bulunduğu rampaya geldik. Buğday çuvalları dolu bir kamyonu çalıştırmak için itin biri motörü hırpalayıp duruyordu. Kan başıma çıktı. Kendimi unuttum. Eli tabancalı Rusa:

— Tovariç, dedim. Söyle şuna böyle giderse akümülâtör boşalacak! Motör çalışmaz sonra! Önce pompayı temizlesin.

Benim Rusça konuştuğumu görence herif önce şaşaladı, sonra sert bir tavırla:

— Sen ne anlarsın bu işten! dedi.

Ben de bunun benim zenaatim olduğunu söyledim. Beriki habire marşa basıp zaten zayıflıyan bataryayı zorluyordu. Şef elindeki tabancayı böğrüme dayayıp beni önünde sürmeye başladı. Kamyonun yanına gelince şoföre aşağıya inip pompayı kontrol etmesini bağırdı.

İnsanın tokatlıyacağı gelen bir genç oğlan kamyondan indi. Daha pompanın ne olduğunu bilmediği hareketlerinden anlaşılıyordu. Bir dizel motörünü ilk defa kullanıyormuş. Bir tornavida istedim. Motörün kaputunu kaldırdım. Karbüratöre yakıt basan pompayı temizledim. Kaputu kapadım. Tornavidayı verdim.

— Hadi, şimdi çalıştır! dedim.

İki saniye sonra kamyon hareket etti. Sonra beni bir barakaya hapsettiler; bir sigara istedim, verdiler. On dakika sonra tekrar geldiler. Beni oradan çıkardılar. Daima göğsümde iki namlu olduğu halde beni biraz ilerde ziraat makineleri, traktörler dolu bir hangara götürdüler.. Şef bana tırtıl tekerlekli bir taşıt gösterdi. Neden yürümediğini sordu. Kaynar su istedim. Radyatörü doldurdum. Uğraştım, bir türlü işletemedim.

— Piston milinin zivanası bozulmuş.. Motörü söküp parçayı yeniden yapmak lâzım. Epeyce iş var, dedim. Elime verdikleri bir kaç parça eski avadanlıkla iki gün uğraştım. Aşınmış olan parçayı yaptım. Yerine takarken bir yüzbaşı, iki de asker geldi. Ellerinde küçük makineli tüfekler vardı. Bir müddet nasıl çalıştığımı seyrettiler. Motörün takılması bitince radyatöre kaynar su doldurdum. Traktöre bindim. Dedim ya, Allah beni kurtarmak istemiş. Marşa basar basmaz motör saat gibi çalışmaya başladı. Hangarın etrafında küçük bir tecrübe turundan sonra traktörü tekrar hangara koydum. Ellerimi bir paçavra ile temizledim. İndim, yerimden. Subayın önüne gittim. Kollarımı havaya kaldırıp durdum. Gülmekten katıldılar. Yüzbaşı köyün muhtarına:

— Yoldaş! Bunu sana bırakıyorum; ama senin sorumluluğun altında! Kaçarsa sen ödersin kefaretini!

Ben de gülümsiyerek dedim ki;

— Yüzbaşım! Gitsem gitsem. Nah şu ileride görülen kulübeye kadar giderim. Orada çok hoşuma giden bir kız var. Beni bölge parti sekreterine ihbar etmiş olsa bile zararı yok.

Subay bana baktı:

— Sen temiz yürekli bir İtalyan işçisisin! Ne diye Sovyet işçilerine karşı harb etmeye geldin buraya?

Ben de kendiliğimden gelmediğimi, harbe sevkettiklerinden dolayı burada olduğumu, zaten orduda makinist ustası olduğumu, kazara kamyonla ezdiğim iki tavuktan başka da Rusyada kimsenin canına kıymadığımı söyledim.

Dışarıda tufan gibi yağmur, boraya çevirmişti.

Stephan yerinden kalktı, ilerideki köşede duran sahra telefonuna gitti. Birini istedi ve Rusça görüştükten sonra yanımıza geldi.

— Sizin burada kalabileceğinizi söylediler. Ötekiler yağmurdan üç numaralı tavlada kalmışlar. Orası da cehennemin bucağıdır. dedi ve yerine oturdu.

Don Camillo:

— Sonra ne oldu?... diye sordu.

— Ondan sonra bütün makineleri tamir etmek belâsı benim başıma kaldı. Ayrıca da atelyeyi, araba garajını hale yola koydum. Nihayet bu işleri bitirip de kendimi düşünebildiğim zaman harb bitmiş, iki sene olmuştu. Polonyalı kızın babası öldü, kızı aldım. Yıllar geçti. Beni ve karımı Sovyet tabiiyetine kabul ettiler.

Don Camillo ısrarla sordu:

— Hiç memlekete dönmeyi düşünmediniz mi?

— Ne için döneyim? Babamın, anamın, kardeşlerimin altında kaldıkları enkaz yığınını görmek için mi? Şimdi bunlar beni kendilerinden sayıyorlar. Hattâ biraz da ha fazla seviyorlar. Çünkü ben çalışkanım. İşimi bilirim. Beni şimdi oralarda kim hatırlar? Bir çokları gibi ben de Rus cephesinde kayıplara karışmış biriyim.

Bu sırada dehşetli bir şamata oldu. Kapı hızla açıldı. Yağmur serpintileri ile birlikte içeri çok ayaklı sırsıklam yusyuvarlak bir acayip mahlûk girdi.

Stephan'ın karısı bağırarak ortaya çıkıverdi. Koşup kapıyı kapadı. O sırada acayip canavar üstündeki yapış-

kan, ıslak pis muşamba parçasını atınca yağmurdan ıslanmamak için hepsi birden bu muşamba altına girmiş olan birbirinden güzel 6 dan 12 yaşına kadar altı çocuk meydana çıktı.

Don Camillo çocukları görünce:

— Aman ahbap! Sen de ne tuhaf kayıplara karışmışsın yani? diye bağırmaktan kendini alamadı.

Stephan bu söz üzerine papaza bakarken:

— Sizi bir yerden gözüm ısırıyor. Bir yerde görmüşlüğüm var ama...

Diye tekrar etti. Don Camillo da:

— Zannetmem! Öyle de olsa unutsan daha hayırlı olur, dedi.

Çocuklar bağırıp çağırıyorlar, yaramazlık ediyorlardı; lâkin anaları iki lâkırdı edince sustular. Gidip sobanın yanında sıra ile oturdular ve alçak sesle konuşmaya başladılar.

Kadın, tuhaf, fakat anlaşılır bir İtalyanca ile:

— Çocuk bunlar! Ne yaptıklarını bilmezler. Yukarda ninelerinin hasta olduğunu unutup gürültü ediyorlar, deyince don Camillo :

— Kendisini görüp bir geçmiş olsun desek.

— Çok memnun olur; zaten kimseyi gördüğü yok ki!.

Ağaç merdiveni tırmanarak daracık çatı arasına çıktılar. Sıska, küçük bir ihtiyar kadın, daracık bir yatakta yatıyordu. Yatak takımları tertemiz ve muntazamdı.

Stephan'ın karısı Polonezce bir şeyler söyledi, o da bir şeyler mırıldanarak cevap verdi.

— Allah benim gibi sakat ve hastaları ziyaret edenlerden razı olsun, diyor diye kızı kadının sözlerini tercüme etti ve.

— İhtiyar bir kadın. Eskiye bağlı olmasını hoş görmek lâzım, dedi.

Yatağının başucunda, duvarda bir «tasvir» vardı.

Don Camillo sokulup baktı:

— Meryem Ana bu! dedi.

Stephan'ın karısıda alçak sesle:

— Evet, Polonyanın koruyucusu sayılır. İhtiyar Polonyalılar Katoliktirler. Yaşlıların halinden anlamak lâzım. Hoş görün!

Bu sözleri büyük ihtiyatla ve gözlerinde açıkça okunan bir endişe ile söylüyordu.

Peppone şu sözlerle oradakileri temin etmek istedi:

— Bunda hoş görmiyecek bir şey yok! Bizim memlekette yalnız yaşlılar değil, gençler de Katoliktir. Elverir ki namuslu olsunlar. Biz ancak Allahın hizmetinde olacak yerde politika yapan alçak papazlardan nefret ederiz.

Hasta kadın kızının kulağına bir şeyler fısıldadı. O da bu sözleri tercümeden evvel kocasının yüzüne baktı.

Stephan:

— Misafirler buraya kötülük etmeye gelmediler, diye teminat verince kadın kızarak ve ağzında geveliyerek sordu:

— Anam, Papanın sıhhatinin nasıl olduğunu öğrenmek istiyor da, deyince Peppone gülerek :

— Sıhhati iyidir ,hem de fazlasiyle, diye karşılık verdi.

Don Camillo harıl harıl ceplerini karıştırdıktan sonra bir küçük resim çıkarıp kadına verdi. Zayıf, ince kemikli elleriyle resmi alan ihtiyar kadın gözlerini açarak baktıktan sonra kızının kulağına heyecanlı heyecanlı bir şeyler söyledi. O da aynı heyecanla:

— Bu sahiden kendisi midir, diye soruyor, dedi.

Don Camillo:

— Tâ kendisi. Papa XXIII üncü Jean! cevabını verdi.

Peppone'nin benzi attı. Etrafına ürkek nazarlarla baktı. Ve Stephan'ın şaşkın bakışiyle karşılaştı.

Don Camillo, Peppone'yi kolundan tutup çekerek; kapıya doğru götürürken:

— Yoldaş! Sen Bordonny vatandaşla biraz aşağıya in de yağmur ne halde bak bakalım!... dedi.

Öteki direnmek istediyse de muhterem kısa kesti:

— Eğer başına iş açmak istemiyorsan sen bir şeye karışma!

Don Camillo, Stephan'ın karısı ve hasta kadın yalnız kaldılar.

Papaz âmirane bir eda ile:

— Söyle ona ben de kendisi gibi Katolik'im.

İki kadın epeyce görüştüler.

— Size çok teşekkür ediyor, hayır dualar ediyor. Verdiğiniz resimden sonra artık ölümü rahatça bekliyebileceğini söylüyor. Babamın hiç bir dua edilmeden, dinî merasim yapılmadan bir köpek gibi öldüğünü gördüğü için çok üzgündü.

Don Camillo bu sözlere şaştı:

— Ama sizin burada da papazlar var. Sokakta serbestçe geziyor, buraya kadar bile geliyorlar.

Kadın başını salladı :

— Onlar papaza benzerler; ama aslında papaz falan değildirler. Partiye bağlıdır. Allaha değil. Zaten biz Polonyalılar için de bir kıymetleri yoktur.

Dışarıda şakır şakır yağmur yağıyordu.

Don Camillo hemencecik elini cebine attı. Dolma kalem şeklindeki portatif haçı da çıkarıp hasta kadının baş ucundaki bir şişenin ağzına taktı. Okunmuş şarap kadehi gibi kullandığı alüminyum maşrapayı da yanına koydu.

Bir çeyrekten fazla süren sessizlikten ötürü aşağıda endişeye düşen Peppone ve Stephan kapıyı itip çatı arasına girdikleri zaman donakaldılar.

Don Camillo kadını takdis ediyordu.

İhtiyar kadın ellerini birleştirmiş, gözleri yaşla dolu, papaza bakıyordu.

Kadın, papazın duasını aldıktan sonra âdeta canlandı. Kansız damarlarına kan geldi. Kızına, sarsıla sarsıla bir şeyler söyledi. Kadın kocasına doğru seğirtti. Heyecanla konuştu:

— Aziz peder! Biz ancak insanlar katında evliyiz. Bizi Allah huzurunda da birleştiriniz.

Dışardaki tufan gitgide şiddetini arttırıyordu. Sanki koca Rusyanın bütün bulutları Grevihec göklerinde buluşmaya söz vermişlerdi.

Genç kadının alyansı yoktu. Hasta kadın elini uzattı. Cılız parmağındaki gümüş halkayı kızının parmağına taktı.

Don Camillo:

— Yârabbi eğer okurken bazı kelime cümleleri atladımsa, günahlarımı affeyle! dedi.

Peppone put gibi donup kalmıştı. Don Camillo bir ara ruhanî âyini kesip senatörü:

— Git şu çoluk çocuğu da buraya getir; çabuk ol! diye kapıya itti.

Yağmur hafiflemeye başlamıştı; lâkin Don Camillo âdeta mitralyöz süratiyle çalışıyordu. Altı çocuğu rekor denecek bir çabuklukla vaftiz etti.

Korktuğu gibi kelime ve cümleleri atlamak şöyle dursun, baştan sonuna kadar, okunacak ve söylenecek şeyleri eksiksiz söylemişti. Ona bu kuvveti İsa vermişti.

Bütün bunlar bir saat mi, bir dakika mı sürdü? Don Camillo farkında değildi. Birden kendisini mutfakta Peppone'nin yanında, Stephan'ın da karşısında masa başında buldu.

Güneş çıkmış, pırıl pırıl parlıyor, sobanın bulunduğu loş köşede gözler korku ile papaza bakıyordu. Bizim rahip efendi on altı tane saydı: Çocukların analarının ve ihtiyar büyük ananınki ama bu son ikisi o loş köşedeki çehreler

arasında değildi. Onunki papazın şimdiye kadar karşılaştığı en tesirli bakışlar olduğu için don Camillo'nun gözlerinden silinmemişti.

Bu sırada Nadia Petrovna yoldaş kapıda göründü.

— Nasıl? İşleriniz yolunda mı?

Don Camillo ayağa kalkarak :

— Mükemmel! diye cevap verdi.

Pepponne de :

— Stephan Bordonny vatandaş gibi işinin ehli bir teknisyeni bizim emrimize verdiğinden dolayı yoldaş Oregov'a minnettarız, diyerek ev sahibinin elini sıktı ve kapıya yürüdü. Kulübeden en son çıkan don Camillo oldu ve çıkarken arkasını dönüp kaşla göz arasında istavroz çıkarırken Lâtince:

— **Pax Volbis-eum** diye mırıldandı. Ve ihtiyar kadının:

— Âmin! dediğini işitir gibi oldu.

YAĞMUR YAĞIYOR.. SELLER AKIYOR...

Programa göre bizimkilere Grevinec kolhozluları namına bir öğle ziyafeti çekildi. Hepsi bu içten gelen ilgiden çok mütehassis oldular. Daima olduğu gibi Peppone'nin yanına düşmeyi ihmal etmiyen Don Camillo bir ara senatöre dedi ki:

— Ben yabancı memlekete gidince kendi vatanındaki şeyleri kötülemeyi adet edinmiş olanlardan nefret ederim, ama doğrusunu söyliyeyim, şu sıhhî lâhana çorbası önünde bizim burjuva yemeği makarnadan iğreniyorum.

— Siz bu sabahki marifetlerden sonra bir arsenik çorbasını daha ziyade hakkettiniz!

— Valla, bu çorba pek de onu aratmıyor.

Buna mukabil koyun kebabı ile votka o kadar kaliteli

idi ki, Peppone ev sahiplerine teşekkür etmekten kendini alamadı.

Yoldaş Oregov'un basmakalıp nutuklarından birisini gene basmakalıp bir cevapla karşılamak icabediyordu. Bereket ki don Camillo yoldaş orada idi. Biraz evvel Stephan'ın evinde geçen olağanüstü olaydan sonra iki üç kadeh votka papazın içini kızdırmış, kulaklarını kızartmıştı.

Marx, Lenin ve Kruşçef'in lâflarından yaptığı bir atış rampasiyle bir Sputnik gibi fırladı ve insanın soluğunu kesen bir nutuk çekti ki sormayın!

Nutku cümle cümle ve sadıkane tercüme eden Petrovna yoldaş bile sesinin titrekliğiyle heyecanını belli ediyordu. Bu esnada turistik komiserin gözünde ışıklar parlıyordu. Don Camillo, Grevinec kolhozlarından canlı bir mahlûk imiş gibi bahsetti. Papazın sözlerinden oradaki kolhozcular şimdiye kadar bilmedikleri bir hakikati öğrenmiş oldular: Bunlar meğerse çok önemli ve mutlu kişiler imiş. Don Camillo, Verdi'nin parçalarındaki gibi nutkun finaline gelince Peppone'nin gözünden nohut tanesi gibi iki damla yaş aktı. Arkasından bir alkış tufanı patladı. Bu esnada Oregov yoldaş yerinden kalktı. Koşup don Camillo'nun elini yakaladı ve bir tulumba kolu gibi sallamaya başladı. Bir yandan da ateşli ateşli konuşuyordu.

Tercüman Nadia Petrovna bunları şöyle özetledi:

— Oregov yoldaş, senin gibi insanlara köy propagandası için çok ihtiyaç var, diyor ve senin burada kalmanı istiyor. Bizim Rusçayı çabuk öğreten hususî kurslarımız var burada.

Don Camillo cevap olarak:

— Oregov yoldaşa teşekkür ederim. Bana memlekete dönüp karımın ve çocuklarımın durumunu yoluna koymak için biraz müsaade etsin. Bunu yaptıktan sonra döner gelirim.

Oregov yoldaşla konuştuktan sonra tercüman Petrovna:

— Oregov yoldaş, işlerini düzeltmek için müsaade ediyor. Bir zorluğa uğrarsan kime baş vuracağını biliyorsun!

Kolhozlular daha da votka getirdiler. İçildi, içildi. İtalyan misafirler avdet için yola çıktıkları zaman ikindi vaktini hayli geçmişti.

Yağmur, yolları balçık haline getirdiğinden ara sıra otokarı saplandığı çamurdan çıkarmak için bir müddet uğraşmak icabediyordu.

On kilometre kadar yol aldıktan sonra «Kızıl Bayrak» Sovkhoz'una giden yol kavşağına geldiler. Civardaki bir kanal yağmurlardan taştığı için şosenin üzerinden en az otuz santim su vardı.

Şoför yoldaş, Oregov yoldaşın müsaadesi üzerine otokarı sola kırıp Tifiz köyü yolunu tuttu.

Otokar bir iki bozuk ve ondüleli bir yolda sallana sallana gitti. Her ne kadar yol kötü idi ise de zemini oldukça sert idi.

Lâkin talihsizlik bu ya!... Yağmur tekrar başladı. Ve ondan sonra şoför yoldaşın başı derde girdi. Çünkü yağmurla kaypaklaşan yolda, otokarın arkası, kayı kayıveriyor ve her an yoldan çıkmak tehlikesi beliriyordu. Bunu önlemek için şoför yoldaş belki elli defa direksiyonu kırdı. Frenleri bağladı ve çözdü. Lâkin sonunda şoförün bir dalgınlığı yüzünden virajlardan birinde diferansiyelin ana dişlisi leblebi gibi tıkır tıkır kırıldı.

Yağmur iyice yağıyordu. Havanın da açmaya hiç niyeti yoktu. Yağış kimbilir daha ne kadar devam edecekti. Karanlık da basmaya başlamıştı. Bu duruma göre bir karar almak lâzım geldi. Tifiz köyü beş kilometre kadar mesafede idi. Ne yapıp yapıp kolhozdan bir traktör, yahut furgon getirmesi için şoför yoldaşı köye gönderdiler.

Adamcağız köye kadar gitti ve döndü. Tifiz kolhozundaki tek motörlü vasıta küçük bir motörle işliyen saman kaldırma makinesinden ibaretmiş.

Bu makinenin nakil vasıtası olarak kullanılmasının mümkün olamıyacağını herkes anladı. Bu Tifiz kolhozu henüz kalkınamamış olan yüzde 6 fakir kolhozlardan biri olduğu için telefonu da yoktu. Onun için köye yaya olarak gitmeye karar verdiler. Bu yolculuk yağmur ve sert rüzgâr yüzünden unutulmayacak kadar zahmetli oldu. Çamur ayak bileklerine kadar geliyordu.

Köye gece yarısına doğru vardılar. - gene maalesef - bu köy henüz elektriğe kavuşmamış, yüzde 7 nisbetindeki karanlık bölgeye dahil olduğu için umumî intiba pek de hoş olmadı.

Köydeki Sovyet toplantı salonu yiyecek çuvallariyle dolu idi. Oregov yoldaşın — o ana kadar işitilmemiş derecede — yüksek sesle verdiği emir üzerine salon yarım saatte boşaltıldı. Çuvallar ortadan kalktı, kolhozlulardan bir grup ellerinde süpürgelerle salonu süpürürlerken bizim seçkin misafirler petrol lâmbalarıyla iyi kötü aydınlatılmış çıplak, soğuk ve boş kocaman salonun bir köşesinde toplanmışlar, yerden kalkan toz duman içinde zavallı bir halde bekleşiyorlardı. Don Camillo fırsattan istifade, fesatlığına devam ederek tam önünde duran yarıcı Tavan yoldaşın işiteceği şekilde Peppone'ye acı bir dille dedi ki:

— Yoldaş! Bu sabah köylüler hakkında söylediğim sözleri hatırlıyor musun? Grevinec'deki müstahdemlerin hepsi partinin gönderdiği memurlar olduğu için her şey berbat. Traktörler, kamyonlar bozuk. Toplantı salonu anbar olmuş. Bizde de böyle değil mi? Piopette'de köylüler için yapılan konutlarda banyoların içine patates dol-

durmuyorlar mı? Ya garajlar? Kamyonlar, ziraat makineleri açıkta çürürken, garajlarda çalı çırpı yığınları, tavuk, hindi beslemezler mi? İnan bana yoldaş! Bu köylüler sosyalist dünyada hürriyet içinde yaşamak için lâzım olan seviyeye henüz erişememişlerdir. Bunlar yalnız emir altında çalışmaya alışmışlar. Köylülere toprak mı? Toprak devletin olmalı. Hem de son karışına kadar. Köylüler işlerinin gerektirdiği vazife duygusuna sahip oluncaya kadar devlet çiftlikleri... başka çare yok!

Scamoggia atıldı :

— Bunların kabak kafalarına bir damla akıl girinceye kadar sen daha çook konuşursun arkadaş!

Salon loş olmasına rağmen bu sözleri işiten yarıcı Tavan yoldaşın kulakları karanlıkta bile göze çarpacak kadar kızardı.

Don Camillo daha da konuşacaktı. Lâkin Peppone'nin sağ ökçesi, papazın pek hassas olan sol ayağının küçük parmağı üzerindeki nasıra oturunca sustu. Karnına mitralyöz dayasalar susmazdı ama kış mevsimi ve uzunca yaya yürümekten iyice şişmiş olan nasırın üstünde senatörün ökçesini hissettikten sonra söze devam etmek divanelik olurdu. Onun için papaz taarruz hareketini geri bıraktı.

Salon toz bulutlarından kurtulmuştu. Oregov yoldaş bacakları ayırık, salonun ortasında durmuş, hakimane sert ve kısa bir takım emirler veriyordu. Ortaya ağaçlardan bir masa yaptılar. Bir top kaba bezi de masa örtüsü olarak üstüne yaydılar. Kocaman sobayı yaktılar. Başka lâmbalar getirdiler.. masanın üstüne tabak, çanak, bardaklar dizdiler. Bir köşede toplanmış bekliyen Peppone ve avenesinin hallerinden vaziyetin vahametini kavrı-

yan Oregov yoldaş bir emir verdi. Üç genç kız ellerinde maşrapalar ve votka şişeleriyle koşuştular.

İki kadeh votka, bizim seçkin dâvetlileri sosyalizmin eninde sonunda muzaffer olacağına inandırmaya kâfi geldi. Yalnız don Camillo müstesna! Aldığı alkolün tesiriyle içinde uyanan şüpheler büsbütün arttı.

Komünistlerin meşhur-u âlem olan oburca iştahından mahrum olmayan Pepponne ve küçük yoldaşları masanın üzerine içi patates ve lâhana dolu dumanı üstünde bir tencere çorba gelince bağırarak hücum ettiler. Oregov yoldaş misafirlerin az çok karınlarını doyurduklarına kani olduktan sonra tercüman Petrovna yoldaş kanaliyle yolculuğun, bu kısmında işlerin ters gitmiş olmasından dolayı özür diledi.

Bugün daha da iblisleşmiş olan don Camillo rahatça cevap verdi :

— Biz, başımıza gelenlerden dolayı çok memnunuz; çünkü bu vesile ile Oregov yoldaş tarafından bir komünist idarecisinin tutumu ve davranışı hakkında ibrete değer bir ders aldık. Bizde bir eski atasözü vardır: «Atı sahibinin bakışı semirtir» der. Bugün makine devrinde artık at da, sahibi de ortadan kalktı. Onun yerine partinin gözü, militanları semirtecek.

Tovariç Oregov bu sistemli sözleri lâyıkiyle takdir etti. Ve kendi şıhhatine kaldırılan kadehlerden tâ iliklerine kadar mütehassis oldu.

Peppone ,bir senatör ve parti sorumlusu sıfatı ile içi çok önemli ve gizli belgelerle dolu siyah bir çantayı yanında ayırmazdı. Yemeğe otururken bu serviyeti masanın altına yere bırakmak gafletinde bulundu. O şekilde ki so-

lunda oturan don Camillo, bir ara gözle kaş arasında çantayı karıştırıp içinde yatan — hesap dışı — bir şişe konyakla bir kangal sucuğu araklamıştı.

Senatör yoldaş, tercüman Petrovna'nın yüksek sesle Tovariç Oregov'un Peppone'ye hediyesinden dolayı teşekkür ettiğini, ancak bunu misafirlerle birlikte paylaşmak şartiyle kabul edeceğini haber vermesi üzerine ortada bir şeyler döndüğünü çaktı.

Sözü geçen hediye, Peppone'nin çantasındaki konyakla sucuktan başka şey değildi. Don Camillo yerine otururken:

— Yoldaş! Doğrusu çok güzel bir hareket oldu bu! diye Peppone'yi tebrik etti.

Hele otelde bozdurduğun 10 bin liretten geri kalan rublelerle arkadaşlara içki ikram etmek fikrini gerçekten büyük bir kibarlıktır.

Pepponne zehirli bir bakıştan sonra :

— Daha yolun başındayız. İtalya daha çoook uzak! diye tehditkâr bir söz fısıldadı.

Oregov yoldaş uzun masanın bir ucunda şeref mevkiini işgal ediyor, sağında kolhozun başkanı ile genel sekreteri, solunda da Nadia yoldaş bulunuyordu. Nadia'nın solunda da cür'etli ve ustaca bir manevra ile Scamoggia ve genç tercümanın arasına giriveren Capece Salvatore yoldaş ilişmişti.

Konyakla sucuk bizimkileri birbirlerine o kadar ısındırdı ki, Oregov yoldaşa karşı derin bir muhabbetin tesiriyle yerlerinden kımıldamadılar ve orada zıbardılar.

«Vezüv» yamaçlarının çocuğu olan Capece yoldaş lâv gibi ateşli nazarlarla yanındaki tercüman kadına baktıktan sonra :

— Ah elimde bir gitar olsa, ben size Tarocci yoldaştan daha parlak şeyler dinletirdim, dedi.

Tercüman Nadia yoldaş kolhozun başkaniyle bir şeyler konuştu. Kaşla göz arasında, kimse farketmeden adam ortadan kayboldu. Kargaşalık, patırtı, sıcak, votka, üç yıldızlı konyak, sigara dumanı öyle bir atmosfer yaratmıştı ki Venedik karnavalı yanında haltetsin; ama adam tekrar avdet edince herkes ayıldı. Hele Salvatore Capece yoldaş:

— Amman bir gitar! diye haykırdı.

Tifiz kolhozunda işler bir halde tek bir motör yoktu; ama çalınabilir bir gitar bulundu.

Salvatore yoldaş gitarı alıp akord ederken kolhoz yöneticilerinin getirdiği genç bir akordeoncu da acayip bir marş çalmaya başladı.

Elîm bir şey, bir paslı destereyi andıran bu gıcırtı sessiz Tavan yoldaşın sabrını tüketti.

Evet! Şu kulaklı Tavan yoldaş acemi çalgıcının üstüne yürüdü. Elinden çalgıyı aldı. Umumî bir sükût içinde akord etti.

Sonra «Arının uçuşu» parçasını çaldı. Arkasından Migliavacca'nın Mazurkasın çaldı. O kadar iyi çaldı ki, âdeta kulakları küçüldü.

İki dakika içinde salon doldu. Yaşlı, genç kadın erkek, çoluk çocuk herkes orada idi.

Nihayet gitarının akordunu bitiren Salvatore yoldaş,

Vomero'dan Pausolippe'ye kadar bütün Napoliyi anlatan «O, Sole mio! şarkısını» ve daha başka Güney İtalyanın deniz ve mehtabını terennüm eden parçalarını okudu ve çaldı. O kadar beğenildi ki, tekrar etme isteğini reddetseydi, adamı parçalarlardı. Onun bir iki, hattâ on defa çaldığı şeyler oldu. Bu sırada gözlerini Petrovna yoldaşın gözlerinden bir saniye ayırmadığı için de Scamoggia öfeden köpürüyordu.

Sonra efendim, Tavan yoldaş çılgınca bir polkaya başlamaz mı? O zaman salonda kıyamet koptu. Masa, örtü, sıra, ne varsa kaldırdılar. İçmek isteyenler için idare odasındaki büronun üstü votka, bardak ve şişeler ile dolu idi.

Herkes tepiniyordu. Yalnız Don Camillo bu çılgınlığa iştirak etmedi, gidip bürodaki votka ve duvarda asılı «Lenin» in tasviri ile başbaşa kalmayı tercih etti. Tavan yoldaş gitarını bıraktıktan sonra Nadia yoldaşla dansa başladı, bir türlü kadını bırakmıyordu. O kadar çok dans ettiler ki, Peppone mühim bir şey söylemek bahanesiyle genç kadını Napolili yoldaşın kollarından kurtarmak zorunda kaldı.

— Yoldaş! Çalıştıktan sonra namusiyle eğlenmek meşhurdur. Kim ki toplumun eğlencesine, neşesine bizim Tarocci yoldaş misali katılmazsa, iyi bir yoldaş değildir ve cezalanması lâzımdır.

Nadia Petrovna yoldaş :
— Haklısınız, sizinle mutabıkım! cevabını verdi.

— Camillo yoldaşda bir yönetici hamuru vardır; ama evinde daha ziyade, eşi işleri idare eder. Gerici bir kafada cadaloz bir karıdır. Dehşetli kıskançtır da. Binlerce ki-

lometre uzakta bile korkusundan dans edemez; ama etmelidir bence.

Nadia gülerek :

— Siz onu bana bırakın! dedi.

Beş dakika sonra bir sürü çılgın genç kız idare odasına girdiler. Don Camilloyu sandalyesinden kaptıkları gibi salona sürüklediler ve orada dans perisine kurban ettiler.

Peppone manzarayı keyifle, sindire sindire seyrediyordu. Muhterem rahibi en ateşli yosmalar tam kaptıkları zaman işaret etti; Torinolu fotoğrafçı Peratto Vittorio yoldaşın flâşı çakmaya başladı, bir, beş, on, yirmi defa çaktı; çünkü kızların en fıkırdakları Don Camillo'nun boynuna sarılmış olarak resimlerini çektirmek istiyorlardı.

Son resimden sonra Peppone, fotoğrafçıya:

— Yoldaş! Bu resimlerin muhafazasından hayatın pahasına sorumlu olduğunu unutma! dedi.

Duman dolu salonu havalandırmak için arada, bir antrakt oldu, içkiler tazelendi; ama eğlence ve curcuna durmadan devam etti; çünkü Vittorio Peratto yoldaş bütün ehlî hayvanların taklidini yaptı; Sicilyalı Li Mriddi yoldaş küçük bir armonika ile güzel havalar çaldı. Sardunyalı Curullu yoldaş anahtarı bir türlü kilide sokamıyan sarhoş taklidi yaptı. Toskanalı Gibetti yoldaş tiz perdeden bir opera parçası söyledi. Cenovalı Bacciga yoldaşa gelince; yaptığı hokkabazlık hünerleri ile kolhozluları çıldırttı.

Bunları seyreden don Camillo, Peppone'ye:

— Televizyonda tertiplenen eğlence programları hal-

kın kültür seviyesini yükseltmeye çok yardım ediyor, diye mütalâa yürüttü.

— Şüphesiz, yalnız bunları afişlerle ilân edecek yerde kartpostal yapıp parti yararına sokaklarda halka satsalar daha münasip olur.

— Ne gibi?

— Meselâ bizim muhterem başpapazımızın tebdili kıyafetle dans ederken alınan fotoğrafları gibi.

Don Camillo homurdanarak :

— Daha işimiz bitmedi; İtalya daha çok uzakta... dedi.

Balo devam ederken, kolhozluların arasından kırk yaşlarında kara kuru bir adam sokuldu ve don Camillo'ya mükemmel bir İtalyanca ile pes perdeden sordu:

— Yoldaş! Şef sen misin?

Bizim muhterem Pepponeyi göstererek:

— Hayır, şef, şu şişkodur; ben sadece hücre lideriyim, dedi.

— Öyle ise ikinize de haber vereyim; eğer Napolili yoldaş, kızı bırakmazsa adamakıllı maraza çıkacak. Romalı yoldaş ağzını burnunu dağıtacak.

Bir kolhozlunun bu kadar güzel bir İtalyanca konuşması gerçi garip bir şeydi; ama önce şu vahim durumu önlemek için Peppone yerinden ok gibi fırladı. Don Camillo da bu acayip kolhozluya işaret edince herif gülerek papazın ne demek istediğini çaktığını anlattı.

— Votka, votka! diye yılıştı.

Don Camillo da:

— Da da (*)

(*) **Da da : Peki peki.**

Ve nihayet votka ve idare odasında açık yürekle konuştular:

Kolhozlu :

— Ben Romanyalıyım efendim! dedi.

— Yaa? E nasıl oluyor da İtalyancayı Napoli şivesiyle konuşuyorsun?

— Aslında ben Napoliliyim. 1339 da, on dokuz yaşında iken bebek gibi bir kıza rastladım. Romanyadan gelmiş tekrar memleketine dönüyordu. Ben de arkasından bir kargoya atladım. Köstenceye gittim. Orada kızı aradım.

Kolhozlu lâfını burada kesip kollarını açtı. Ve içini çekti.

Don Camillo :

— Kızı bulamadın?

— Bulduum; ama vakitsiz buldum.

— Geç kaldın, kocaya varmıştı desene!

— Hayır erken vardım. Evlenmemişti. Uzatmayalım, kızı aldım. Sonra Allahtan harb patladı. Ruslar geldi. Kolhozlar için adam topluyorlardı. Ben de gönüllü olarak yazıldım. Buraya geldim.

Acayip kolhozlu papaza içini dökerken Peppone, Nadia Petrovna'yı göz hapsine almıştı. Bir mazurkanın sona ermesinden fırsat bularak kızı Capece yoldaşın elinden aldı. Ve arkasından çalınan valste onunla birlikte dansa başladı, dans ederken ciddî bir tavırla kızla görüştü.

— Rica ederim! Vaziyeti iyi anlamaya çalış! Bizim Scamoggia yoldaş sadık bir komünisttir. İyi hazırlanmıştır. Ama henüz yeter derecede siyasî olgunluğa erişememiştir. Hâlâ biraz burjuvalık tortusu kalmış çocukta.

Genç kadın:

— Ben de farkına vardım, dedi; ama bundan kurtulabilir.

— Öyle, öyle; ama maateessüf bu akşam fazlaca tortulu! Eğer sen gitarcı yoldaşla dans etmeye devam edersen herifi pataklıyacak. Adamlarımı ben iyi tanırım. İstemem ki bu güzel ve neşeli toplantı kötü bir notla bitsin, anlaşıldı mı? Ne olursa olsun bunu söylemek benim vazifemdir.

Valsi başka lâf etmeden bitirdiler ve ayrıldılar.

Peppone votka odasına gitti; orada da don Camillo kendisine kolhozlunun meraklı macerasını anlattı.

Papaz :

— Zavallı bir adam. Ömründe politika yapmamış. Bizden yardım istiyor. Durumu kötü!

Peppone omuzlarını silkti:

— Neden gelmiş buraya? Kendi düşen ağlamaz!

Kolhozlu lâfa karıştı:

— Karımın yüzünden geldim. Elinden kurtulmanın başka yolu yoktu. Sonra da bir Napolili için Sovyet Rusyada Romanyalı olmak, Romanyada olmaktan daha kolaydır diye düşündüm, ben burada rahatım. İyi bir zenaatım var. Bu civarın tek berberi benim. Kolhozdan kolhoza dolaşıyorum. Saç, sakal kesiyorum. Ama benim asıl işim kadın saçlarına permanant yapmak.

— Permanant mı?

— Komutanım; bu kadın takımı hep birbirinin aynı. Güzelleşmek için aç kalmaya razıdırlar. Arkadaşlarından birinin saçlarını alaparizyen gördü mü, hepsi saçlarının

ondüle olmasını isterler. Bir kere adımız kolhozlara yayıldı. Bir daha yakamı kurtaramıyorum.

— Anlıyorum; ama bunda şikâyet edecek bir şey göremiyorum.

— Komutanım! Rica ederim. Genç bir adam, en zinde yaşında bu koca Rusya'da tek başına! Sakın siz de burada serbest aşk olduğu masalına inanmayın! Romanyada bana bir kaç defa bundan bahsettilerdi. Hepsi masal! Bir delikanlı sizi kendi yavuklusu, yahut karısiyle aşna-pişne yaparken kıstırdı mı iflâhınızı keser. Ne yalan söyliyeyim. Gittiğim ilk kolhozda yakalandım. Hemen pasaportumu verdiler. Beni başka kolhoza gönderdiler. Orada da talihsizlik yakamı bırakmadı. Bir araba dayak yedikten sonra üçüncü kolhoza... Sonrası hep böyle..

— Ne korkuyorsun? Aç kalmazsın merak etme! Sovyetler Birliğinde 80 bin kolhoz var.

— Ama ben bir taneyim. Bu kadar hırpalanmaya dayanabilir miyim? diye mahzun mahzun yüzüne baktı.

Peppone'yi bir gülmedir aldı. Senatörün bu gevşeme anından istifade etmek isteyen don Camillo:

— Şef! Bu garip çocuk şaka ediyor. Yoksa asıl derdi Napoli hasreti Papoli'ye dönmek! Neden yardım etmiyelim?

— Nasıl yardım ederiz yahu? Valizimizde saklayıp İtalya'ya götüremeyiz ya!...

— Yok, onu demek istemiyorum. Rondella yoldaş geriye gönderildi ya! Sendeki seyahat belgesi on bir kişilik. Halbuki biz on kişiyiz şimdi.

— Deli misin yahu? Peşimizden bir adım ayrılmayan Oregov yoldaşla bu işi nasıl beceririz?

— Zamanı gelince; elbette bizi bir ara rahat bırakır.

Peppone kesip attı:

— Budala gibi konuşmıyalım. Bu şapşal da kalsın Rusyada, zenaatini yapsın.. elâlemin karısına da ilişmesin!

Kolhozlu berber :

— Anladık ama komutanım; Ne biçim komünistliktir bu? dedi.

— Peki peki, sen tuhaf bir çocuksun. Ama ben bu senin hikâyeni dinlemek istemiyorum, deyip çıktı. Figarovitch. Don Camillo'ya yalvarıyordu:

— Aman generalim... Beni bırakmayın rica ederim. Siz bir şey yapacak değilsiniz. Yalnız nerede, ne zaman İtalyaya hareket edeceğinizi söyleyin! Üst tarafını bana bırakın! Allahtan başka hiç kimse bir Napolilinin Napoliyi görmesine engel olamaz. Nikita Kruşçef de Allah değildir ya!

Don Camillo'da Rusya seyahat programının bir kopyası vardı; Napolili kolhozcuya kafilenin hareket gün ve yerini söyledi.

— Benim sana yapabileceğim bu kadar. Benimle konuştuğunu da söyleme! Ben de seninle konuştuğumu unuttum bile!.

Salonda çılgınlık devam ediyordu. Peppone endişe içinde harıl harıl Nadia yoldaşı arıyordu; çünkü; Capece de, Scamoggia da ortadan kaybolmuşlardı. Genç tercüman kadın birdenbire meydana çıktı. Peppone geçerken yakaladı:

— Ne haber?

— Geç kalmışız. İkisi de dışarı çıkmışlarmış. Her şey olup bittikten sonra bulabildim.

— Capece nerede?

— Üç numaralı ahırın samanlığında.

— Scamoggia?

— O da orada gözü çürümüş olan Capece yoldaşa kompres koyuyor.

— Scamoggia'nun hareketini kimse gördü mü?

— Hayır! Yalnız bir yumrukta gözü çürüyen Capece yoldaşla, bu arada payına bir tokat düşen Nadia yoldaşdan başka kimse görmedi.

Hiddet ve nefret ifade eden ve heyecandan titreyen bir sesle :

— Tasavvur et yoldaş! Bu sefil herif beni tokatlamak cür'etinde bulundu.

Durum vahim idi. Nadia Petrovna rastgele bir Sovyet vatandaşı değildi. Partinin yetkili bir üyesi ve bir devlet memuru idi. Peppone ciddiyetle sordu :

— Anlıyorum, anlıyorum. İster misin kafasını gözünü yarayım? Yahut Oregov yoldaşa hareketini ihbar edeyim.

Nadia başını salladı. Asilâne bir tavırla:

— Sırasında partinin şan ve şerefi namına şahsî infiallerimizi feda etmesini de bilmeliyiz. Aldırış etmiyelim, olayın üstüne çıkalım. Şimdi zaten votkadan körkütük sarhoş. Alkolün tesiri geçince, hareketinin, bayağı ve aptalca hareketinin ağırlığını idrâk eder.

Peppone de başını salladı:

— Lenin'in de dediği gibi hakikatleri saklamıyalım yoldaşım .Bu gece Scamoggia ağzına bir damla votka koymadı. Hareketini sarhoşluğa vermeye imkân yok. Bunun bence daha kuvvetli, daha başka bir sebebi var.

Petrovna yoldaş bu esnada fevkalâde idi. Gözleri sanki yaşarmış gibi parlıyor, sağ yanağından biraz daha kızarmış olan sol yanağını eliyle tutuyordu.

Alçak sesle cevap verdi:

— Bunu kabul etmek bana ağır geliyor ama zannediyorum ki; ben de henüz yeteri kadar siyasî olgunluğa erişmiş değilim.

Bu lâkırdılar sırasında don Camillo çıkageldi:

— Ne var? Bir şey mi oldu?

Peppone homurdandı :

— Önemli bir şey yok!

ÜÇ BUĞDAY SÜRGÜNÜ

Gece esen şiddetli rüzgâr soğuk nefesiyle salonun zemin toprağını dondurmuştu.

Sabaha karşı kafilede ilk gözünü açan don Camillo oldu. Peppone'nin horultusu kalk borusu yerini tutuyordu. Rüzgârdan sarsılan pencerelerin küçük camların donmuş kırağıyla buzlanmıştı.

Tatlı bir sıcaklık veren büyük sobanın etrafına dizilmiş uydurma yataklarda, geceki eğlenceden bîtap kalmış, votkanın sarhoşluğuyla sızmış olan bizim sekiz «sersem» leş gibi yatıyorlardı. Don Camillo soyunmadan ot minde-

re uzanmış, yalnız kunduralarını çıkarmıştı. Senatör yoldaş da onun yanındaki kötü şilteye zıbarmıştı.

Don Camillo, horul horul uyuyan Peppone'ye bir müddet baktıktan sonra:

— İşler bu kıvama gelmese, böyle de fena horlamasa idi şu adama bu kadar eziyet ettiğime teessüf edeceğim gelirdi, diye düşündü.

Sonra çabucak etrafı kontrol etti. Tovariç Oregov ve Nadia yoldaştan gayrisi — gözünde güzel bir kompresiyle Capece dahil olduğu halde — hepsi orada idiler.

— Yârabbi! Şu biçare kullarına merhamet et de karanlıklarda kalmış kafalarını nûrunla aydınlat! diye dua etti.

Ayaklarını yatağından çıkarıp da sol pabucunu giydikten sonra sıra sağ teke gelince acayip bir direnme hissetti, pabuç bağının bir yere takıldığını düşünerek sert bir hareketle kundurayı çekmesi üzerine Poppone'nin horlaması birdenbire durdu.

Olay tesadüfî değildi; çünkü papazın kunduralarından biri bir sicimle Peppone'nin ayak bileğine bağlanmıştı. Papaz sitemli bir eda ile:

— Hakkımda bu derece emniyetsizlik göstermenin sebebini anlıyamıyorum, deyince:

Peppone yatağında oturdu.

— Benim gözlerim açık iken bin türlü dalavere çevirdikten sonra uyurken kimbilir neler yaparsınız?

Birlikte salondan çıktılar. Dışarıdaki çeşmede yüzlerini ,gözlerini yıkamaya gittiler. Soğuk rüzgâr insanın soluğunu kesiyordu. Herkes fakir kulübelerin saçakları altına sığınıyordu.

Peppone ve don Camillo yüzlerini yıkadıktan sonra kolhozda da hayat başladı.

Oregov yoldaşın sevkettiği kolhozlularla dolu bir kamyon geldi.

Taşıt Sovyet barakalarının önünde durunca herkes etrafını sardı; bizimkiler de beraber.

Kamyondan ilk atlıyan genç bir kolhozlu idi. Arkadaşları arabadan bir motosikleti indirmesine yardım ettiler, sonra kondüktör indi ve Oregov'dan direktif almaya gitti. Kürklü yakasını devirdiği zaman adamın Stephan Bordony vatandaş olduğu görüldü.

Genç kolhozlu Grevince kolhozlarından yardım istemeye gelmişti.

Nihayet şoförle, tercüman Nadia yoldaş İndiler. Oregov'la Stephan arasındaki konuşmayı işiten don Camillo ve Peppone'ye, tercüman yoldaş:

— Aldırmayın! Mühim bir şey değil. Otokarın bir yedek parçası değişecek, diye izahat verdi:

Peppone :

— Arabayı buraya getirmek lâzım, diye mütalâa beyan edince Stephan başını salladı ve Rusça birşeyler söyledi.

Nadia tercüme etti :

— Kabil değil, Yol donmuş. Araba da kaymamak için kâfi derecede ağır değilmiş. Tamiratı olduğu yerde yapmak lâzımmış!

Peppone hemen :

— Ben makinistim, verin bir tulum.. size yardım etmekle bahtiyar olurum.

Oregov yoldaş bu tekliften pek hoşlandı ve Peppone'nin arzettiği bu yardımı çok takdir ettiğini söyledi.

Petrovna yoldaş da:

— Şimdi size bir tulum getirecekler, diye tercüme etti.

— İki tulum getirsinler! Benim kuvvetli ve erbap bir çırağa ihtiyacım olacak. (Don Camillo'yu göstererek) Tarrocci yoldaş makineden de anlar. Tam istediğimiz adamdır.

Oregov yoldaş teklif edilen plânı tasdik ettikten sonra programda bu yeni teklif dolayısiyle olan değişiklikleri yetkililere telefonla izah için motosiklete atlayıp Drewinka'ya doğru yola çıktı.

Peppone, tercüman Petrovna'ya :

— Benim adamlarım senin emrin altındadır yoldaş. Eğer içlerinden birisi görevini ihmal ederse hiç gözünün yaşına bakma! Şiddetle cezalandır. Bilhassa Scamoggia üzerine dikkatini çekerim. Dik kafalı bir çocuktur.

Genç kadın :

— Bütün gece, bana yaptığı hakareti düşündüm. Akıl erecek şey değil. Bana hareketinin sebeplerini izah etmesi lâzım .

Gözlerinde soğuk bir kararlılık okunuyordu. İşin kötüsü, kadının bu teessüründan faydalanan Napolili berber, kadına yarım bir permanant yapmıştı.

İş tulumları gelince; don Camillo ile Peppone kamyonun ön tarafında şoförün yanına bindiler. Kamyon hareket etti.

Nadia'nın öfkeli bakışları Peppone'yi sarsmıştı. İhtiyatı elden bırakmadan don Camillo'ya içini açtı.

— Bu genç kadın korkunç bir ruh haleti içinde. Eğer imkân bulsa dudaklarına ruj koyar. El ayak tırnaklarını da cilalar .

— Ben de aynı fikirdeyim. Kadınlar politikada oldum olası uçlardadır.

Stephan bütün yol boyunca ağzını açmadı ve bizim iki ahbap yoldaşın dediklerinden bir kelime bile anlamıyormuş gibi göründü. Kamyonun asıl şoförü arabanın içine çömelmiş oturuyordu; ama Stephan ne olur ne olmaz diye ihtiyatlı hareket ediyordu:

Bordonny yoldaşın takımları yanında idi. Arızalı bir yolda kalmış olan arabaya varır varmaz işe başladı. Arabanın arkasını kolayca kaldırdılar. Lâkin altına sürülecek takozların donmuş zeminde kaymaması için bir kalas lâzım idi. Şoför, diferansiyeli sökmek için emniyete alınmadan arabanın altına yatmak istemedi. Adamın hakkı da vardı. Onun için Stephan'ın şoförle bunu münakaşa etmesinin sebebini Peppone bir türlü anlıyamıyordu. Bir akıl öğretmek için lâfa karışmak istediyse de beriki hiç kulak asmadan Rusça bağırıp çağırdı. Şoför de ondan arta kalmıyordu ya! Derken birdenbire işi bıraktı ve kolhozun yolunu tuttu. Gözden kaybolur olmaz Stephan da:

— Cehenneme kadar yolun var! dedi. Peppone yumuşaklıkla :

— Büsbütün haksız değil çocuk! Bu halde arabanın altına yatmak tehlikelidir.

— Doğru ama bu herifi başımdan başka türlü defedemezdim.

Kamyonun iç döşeme tahtalarını takoz gibi kullandılar. Tamirat işi başladı.

Peppone don Camillo'nun yardımiyle somunları çözerken Stephan pes perdeden konuşuyordu:

— Şu meşhur 1941 Noel muharebesi bu civarlarda ol-

du. İtalyanlar pek çok ölü bırakarak harb sahasından çekildiler. Otuz kadar Bersagliyeri ve topçu askerini Ruslar çevirmiş, esir etmişlerdi. Çoğu ya yaralıydı, ya hasta. Ruslar bunları Tifiz'e komşu bir kolhozun arabalığına kapattılar. 26 Aralıkta İtalyanlar köyü geri aldıkları zaman bütün esirleri ölü buldular. Ruslar hepsini mitralyöz ateşinden geçirmişlerdi. Ben cesetleri gözlerimle gördüm.. dehşetli bir manzara idi.

Don Camillo ve Peppone ağızlarını açmadan çalışıyorlardı. Sert rüzgâr insanı ısırıyor, parmakları donduruyordu.

Stephan hikâyesine devam etti:

— Cesetleri toplayıp gömdük. Kuzeye doğru bin, bin beş yüz metre kadar giderseniz sağa bir yol sapar. Bu kavşağa yüz metre kala gene sağda bir kanal akar, sol kıyısında yüksek bir çit görünür. Bu çitten yüz adım kadar ileride gövdesi sarmaşıklarla sarılmış büyük bir meşe vardır. İtalyan askerlerinin mezarlığı oradadır. Yan çizgileri yüz metre olan bir kare.. bir yanı yol, bir yanı patika, bir yanı kanal, bir yanı da yola paralel giden ve meşe ağacından başlayıp yola varan bir hat.

Yarım saat bir tek lâf etmeden harıl harıl çalıştılar, Stephan:

— Şimdi ben yalnız başıma işimi beceririm, dedi. Bir tehlike olursa klâkson çalarım. Sarmaşıkları açınca bir şey göreceksiniz, orada.

Don Camillo hemen verilen istikamete doğru yürümeye başladı. Peppone de arkasından gitmeye mecbur oldu.

Hava kapalı idi. Rüzgâr boş ve tenha ovayı silip süpürüyordu. Don Camillo:

— Rüzgâr durursa kar başlar diyecek oldu.

Peppone can'ü gönülden:

— Ah kar yağdıktan sonra bir çığ yuvarlansaydı da sizi altına alsa idi.. dedi.

Âdeta koşuyorlardı. Birdenbire sağ koldaki su hendeği ile yüksek çit göründü. Kanalın suyu oldukça kalın bir buz tutmuştu. Don Camillo buzun üstünden kayarak koca meşeye doğru koşmaya başladı. Tabiatın çıplak dallarla yaptığı bir âbide halinde göklere yükselen meşenin hizasına geldikleri zaman kanaldan kıyıya çıktılar ve çiti aralayıp geçtiler. O zaman önlerine geniş bir saha açıldı. Ekinleri daha yeni yeşermiş kara bir tarla. İkisi de bu gamlı manzaraya perişan bir halde baktılar; sonra Don Camillo birden kendine geldi. Meşe ağacına doğru gitti. Titriyen elleriyle sarmaşık perdesini araladı. Ağacın kabuğuna 18 yıl önce bıçakla oyulmuş bir haç, altında 27-X-1941 ve bir tek kelime: İTALYA.

Sarmaşıkları bıraktı ve perde kapandı. Kasketini çıkarmış olan Peppone buğday tarlasını seyre dalmıştı. Ortadan kaybolmuş olan ağacı haçı, toprağın altında toz olmuş olan kemikleri düşünüyordu.

Soğuk rüzgâr insanın içini donduruyordu.

Birden kendine geldi. Meşenin dibinde ölüler duası eden don Camillo'nun yanına döndü. Onsekiz yıl önce Stephan'ın meşe kabuğuna oyduğu haçın önünde duaya katıldı.

Bomboş ovayı silip süpüren rüzgârın tesiriyle genç buğday sürgünleri titreşiyorlardı. Peppone duanın:

— Oğlum! Neredesin? Sözünden vaktiyle zavallı bir küçük gazetede okuduğu bir çağrıyı hatırladı:

— «Oğlum! Neredesin?»

Stephan harıl harıl çalışıyordu; ama kulağı kirişte idi. En ufak gürültüye kulak veriyordu. Onun için kolhoz-

dan birisi gelmekte olduğunu görünce daha yarım fersah mesafede iken bir klâkson sesiyle don Camillo ve Peppone'ye haber verdi. Gelen adam Stephan'ın zannettiği gibi şoför değildi. İtalyan grubundan bir üye idi. Şu kulakları dillere destan olan herif.

Yavaş yavaş yaklaşıyordu. Stephan'ın yanına gelince beriki daha soluk almadan:

— Arkadaşlar gelinceye kadar bana biraz yardım et! diye hemen işe saldı adamı. İtalyan kaputunu çıkardı ve gık demeden çalışmaya başladı. O arada da Peppone ile don Camillo jimnastik adımlariyle «karargâha» yaklaşıyorlardı. Bir çeyrek sonra geldiler. Peppone amirane bir eda ile yarıcı yoldaşa — çünkü gelen İtalyan, bizim Tavan yoldaş idi —.

— Ver şunu bana!.. Sen çekil! diyerek işe girişti.

Tavan yoldaş ellerini bir paçavra ile sildikten sonra paltosunu giydi. Yarım sigara içmekte olan papazın yanında biraz dolaştı, nihayet cesaretini toplıyarak:

— Yoldaş! Eğer işin yoksa seninle biraz konuşmak isterim, dedi. Don Camillo da :

— Mademki şimdi teknisyenler çalışıyorlar, biz konuşabiliriz, cevabını verdi.

Yavaş yavaş birlikte şöyle kuzey istikametine doğru yürüdüler. Tavan, oldukça sıkıntılı bir halde konuştu:

— Yoldaş! Sen çok doğru söylüyorsun; dediklerinde seninle beraberim; ama köylüleri böyle topyekûn kritik etmen de doğru değil! Şehirde işçiler hep topluca çalışırlar. İleri hareketler ve siyasî hayatla daima temas halindedirler. Köylüler ise tek başına çalışır ve toplum duygusuna pek sahip olamazlar. Bazı şeyleri onlara anlatmak zor

olur. Her zaman her şeyi çabucak kavrıyamazlar; ama gene de anlıyanları ve bu yolda savaşanları vardır.

Kemikli suratı, yanmış derisi ve yaprak gibi kulaklariyle Tavan Yoldaşın hali don Camillo'nun içine dokundu. Ne diyeceğini şaşırdı.

— Ben senin çok iyi bir eleman olduğunu biliyorum. Konuşurken belki hata ettim, senin köylü gururuna dokundum.

— Yoook. Bilâkis çok iyi konuştun. Köylü sınıfı tam senin dediğin gibidir; ama değişecektir. Bugün için bu değişikliği hemen gerçekleştirmek mümkün değil! Çünkü ihtiyarlar var. İhtiyarların köylerde çok hatırını sayarlar, bunların kafaları bir takım batıl itikatlarla doludur; ama bütün ömrünü toprakta çalışarak tüketmiş olan adamlara nasıl karşı gelebilirsiniz? Partinin hakkı, fakat ihtiyarların hükmü vardır. İhtiyarlar insanların yüreğine hitap ederler. Ve çoğu zaman en açık fikirlerde bile yürek, beyni susturur.

— Ben de bir köylü çocuğuyum. Senin dediklerini çok iyi anlıyorum. Bence köylerin başlıca problemi budur. Ve onun için propagandayı oralara yığmak lâzımdır.

Bir müddet lâf etmeden yürüdüler. Tavan birdenbire:

— Yoldaş.. Ben, karım, çocuklarım.. 75 yaşındaki babam, 73 yaşındaki anamla beraber bizim ailenin 150 senedir yarıcılık ettiği bir çiftlikte yaşarız.

Bizim ihtiyarlar senede bir defa kasabaya giderler. Şehire de belki ömürlerinde bir kere uğramamışlardır. Hele şu olan bitenlerden sonra bunlara durumu nasıl anlatabilirsiniz?

Don Camillo sorucu nazarlarla herife baktıktan sonra:

— Bir diyeceğin varsa, korkma söyle! Seni bir partizan değil, bir insan dinliyor.

— Beş yaş küçük bir erkek kardeşim vardı. Harb elimizden aldı. Babam kazaya rıza gösterdi; ama anam bir türlü unutamadı. Benim buralara geleceğimi öğrenince istediğini yapacağıma yüz defa yemin etmeden yakamı bırakmadı.

— Kardeşin nerede ölmüş?

— Zavallı çocuk harbe gitti, daha doğrusu gönderdiler. 1941 Noel harbinde burada ,Rus cephesinde öldü.

Tavan yoldaş bunları söyledikten sonra biraz ferahladı. İçindeki ukde hafifledi.

— Anam, kardeşimin mezarını bulup bunu haçının önünde yakacağıma dair bana yemin ettirdi, diyerek cebinden küçük bir mum feneri çıkardı.

Don Camillo:

— Anladım; ama, 22 milyon kilometrekare genişliğindeki Rusya'da senin kardeşinin gömülü olduğu bir karış toprağı nasıl bulacaksın?

Tavan, cebinden çıkardığı eski bir cüzdanı karıştırdıktan sonra sararmış bir fotoğrafı göstererek:

— İşte! Tabur papazının anama verdiği resim. Bak mezarın üstündeki haç görünüyor. Resmin arkasında da yakın köyün adı, arazinin krokisi de çizili.

Don Camillo resmin arkasına da baktıktan sonra İtalyan yoldaşa iade etti. Tavan devam etti:

— Gördün ya yoldaş! Mezar tam bu dolaylarda.. bul-

mak için elimden geleni yapacağım; ama bu adamlara İtalyan askerlerinin mezarlığı nerede? diye nasıl sorayım?

Konuşa konuşa bir hayli yol almışlardı. Geldikleri yerden koca meşe görünüyordu. Tabur papazı da kroki üzerinde büyük meşe ağacının yerini işaretlemişti.

Don Camillo birdenbire hızlanarak:

— Çabuk ol! diye emretti. Kanala gelince durdu.

— İşte yol! İleride patika.. kanalın kenarında çit var. Koca meşe ağacı da orada, dedi.

Tavan"la beraber donmuş kanalın üstünden yürüdüler. Ağacın dibine varan bayırı çıktılar .Sonra yeni yeşermiş buğday tarlasını göstererek:

— İşte kardeşin buralarda gömülü! dedi.

Sarmaşık dallarını açtı. Ağaca oyulmuş istavrozu ve tarih yazısını gösterdi.

Yarıcı yoldaş tarlaya dalgın nazarlarla baktı. Elinde sıkı sıkı tutuğu fener titriyordu.

Don Camillo bir iki adım ilerledi. Eğildi. Toprağa bir çukur açmaya başladı. Öteki hemen anladı. O da papaza yardım etti. Açılan çukura feneri koydu, mumu yaktı. Ve kasketi elinde bir müddet durup baktı.

Sonra don Camillo çakısiyle yerden üstünde birkaç buğday yeşilliği olan bir küçük toprak parçası çıkardı. Ondan sonra cebinden mahut alüminyum maşrapayı çekti. «Ben başkasını bulurum» diyerek toprak topağını içine koydu ve Tavan yoldaşın eline sıkıştırıp:

— Al bunu annene götür! dedi.

Tekrar meşe ağacının dibine geldiler.

Don Camillo:

— İstavroz çıkarabilirsin! Ben de çıkaracağım! dedi.

İstavrozlarını çıkardılar. Çukurun içinde rüzgârdan mahfuz bir yerde küçük fenerin alevi pır pır yanıyordu.

O sırada bir klâkson sesi onları da acele geriye çağırı-

yordu.

Arabaya varmadan evvel don Camillo durdu; ciddî bir eda ile:

— Yoldaş! Anan her halde bundan memnun olacaktır; ama parti bu yaptıklarımızı asla tasvip etmez.

Çiftçi yoldaş, kesin olarak :

— O da bana vız gelir dedi.

Alüminyum maşrapayı ve içindeki toprağı, kaba parmakları arasında sanki çok munis ve canlı bir şey tutarmışçasına son derece dikkat ve şefkâtle tutuyordu.

GÜNAH ÇIKARMA HÜCRESİ

Moskova treni kalabalık olmadığından don Camillo bir kompartımanda yalnız kaldı. Hele Peppone papazın cebinden o mahut kırmızı kaplı kitabı çıkardığını görünce bürolarını ön kompartımanda kurmuş olan Nadia Petrovna ve Oregov yoldaşlarla çene çalmaya gitti.

Don Camillo bunu görünce kitabı yerine koydu, bu sefer seyahat notlarını tamamlamak için cebinden muhtıra defterini çıkardı ve yazdı :

«Perşembe saat 8, Tifiz kolhozu — Stephan — Mezarlık — Ölüler âyini — Tavan yoldaş — Saat 15: Trenle hareket.»

Perşembe: Hâlâ mı perşembe?

Bu imkânsız gibi göründü ise de muhtırayı tetkik edince ancak 79 saattenberi Rusya'da olduklarını kabule mecbur oldu.

Hava kararıyor, gece oluyordu. Sert rüzgârın yaladığı geniş ve ârızalı ovanın tenhalığını ve sonsuzluğunu bozan ne bir ağaç görülüyordu, ne bir kulübe! Birbirini takip eden uçsuz, bucaksız tarlaları gören insanın, bunların altın başaklı buğday denizi olarak dalgalanacağını tasavvur etmesi güç bir şey değildi, ama hayal âleminin en kızgın ve parlak güneşi bile insanın iflâhını kesen bu hazin manzara ile donmuş yürekleri ısıtamazdı.

Don Camillo sisli, yağmurlu, tarlaları, çamurlu yollariyle kendi memleketini; Padova kırlarını düşündü. O da başka bir hazin manzara idi; ama ne rüzgâr, ne soğuk, çukur ovadaki insan eserlerinin içine işlemiş olan canlı sıcaklığı soğutamaz, söndüremezdi. İnsan oralarda en ücra yerlerde, en kalın sisler içinde kaybolsa bile asla kendini dünyadan ayrılmış ve yalnız hissetmezdi. Görünmez bir bağ onu hemcinsine ve hayata bağlar, ona ümit ve şevk sağlardı.

Burada insanları yakınlarına bağlıyan hiçbir rabıta yok. Burada her insan bir tuğla. Öteki tuğlalarla birlikte bir duvarı örer. Sağlam bir «bütün» ü tamamlıyan bir parça!

Duvardan koparıp da tarlaya attınız mı hiç bir şeye yaramaz, faydasız bir şey oluverir.

Burada tek adam ümitsizlik içinde yapyalnızdır.

Don Camillo birdenbire ürktü; Peppone'den ötürü «bu sefil herif nerelere saklandı acaba?..» diye düşündü.

Bu sırada kompartımanın kapısı gıcırdadı, Tavan yoldaş başını uzattı:

— Rahatsız etmiyeyim?

— Gel, gel otur! Yoldaş.

Tavan, bizim muhterem papazın karşısına oturdu.

Elinde bir mukavva kutu tutuyordu. Biraz tereddütten sonra kutuyu don Camillo'ya gösterdi:

— İki üç günlük iş. Sanmam ki bozulsun, değil bi? dedi. Bozulacağından korktuğu şey alüminyum tas içindeki iki sap buğday sürgünü idi.

Yoldaş Tavan sözüne devam etti:

— Hava da alır.. kutunun üstü açıktır. Yanlarından bir iki delik de açsam mı dersin?

— Bence pek lüzumu yok. Elverir ki fazla sıcağa maruz kalmasın.

Yarıcı yoldaş yuvarlak mukavva kutuyu özene bezene kanape döşemesinin üstüne koydu ve sordu.

— Sonra ne olacak?..

— Anlamadım?..

— Yani memlekete dönünce ne olacak bu?

Don Camillo omuzlarını kaldırarak cevap verdi:

— Valla, üç sap buğdayı bir yere dikivermekte ne gibi zorluk olacağını kestiremiyorum yoldaş!

— Dikmekte zorluk yok. zorluk; anama ne söyliyeceğim? Mesele bu!.. «İşte bu buğdayın ekili olduğu yer» mi diyeceğim?..

Sözünü kesti. Ve pencereden dışarıya bakmaya başladı. Sonra devam etti:

— Yirmi iki milyon kilometrelik memlekette bula bula bu mezarlığı mu bulmuşlar buğday ekecek?

Don Camillo başını salladı:

— Bir memleket harbde yirmi milyon ölü verirse, düş-

manın bıraktığı 50 bin, 100 bin kurbanın lâfı mı olur?

— Ben anama böyle şey söyliyemem.

— Tabiî söyliyemezsin! Anana fotoğraftaki tahta haçı gösterirsin. Onu hatırlar. Önünde mumu yaktığını da söylersin! Buğday sürgünleri için de içine ne doğarsa onu anlatırsın? Eğer bu buğdaylar başak verip onun tanelerini tekrar dikersen hani kardeşin hâlâ yaşıyormuş gibi olur.

Tavan yoldaş kara kara düşünüyordu.

Don Camillo birdenbire irkilerek :

— Kuzum yoldaş. Bana bu burjuva duygulariyle bulaşmış şeyleri ne diye anlatıyorsun?

Öteki de mukavva kutuyu alıp ayağa kalkarak:

— Bu sözler hoşuma gidiyor da ondan! dedi ve kompartımandan çıkmadan evvel :

— Yirmi iki milyon kilometrelik memlekette şu mendil kadar toprağa muhtaçtılar değil mi?.. diye mırıldandı.

Don Camillo'nun yalnızlığı uzun sürmedi. Beş dakika sonra kapı açıldı, yoldaş Bacciga göründü.

Geldi, papaz efendinin karşısına oturdu. Aceleci ve komünist olduğu için hemen konuya girdi.

— Yoldaş! Sonradan ben düşündüm; sen haklısın! Orası bu çeşit alış-veriş yeri değildi. Merdivende söylediğim saçmalardan dolayı da çok üzgünüm.

— Ben de, meseleyi hücre heyetine getirmiş olmakla yanlış hareket ettiğimi itiraf ederim. Bu işi seninle yalnız konuşmalı idim. Ne var ki sen mağazada o alış-verişi ya-

parken Oregov yoldaş farkına varmış. İş daha ziyade büyümesin diye müdahale etmeye mecbur oldum.

Cenovalı yoldaş anlaşılmayan bir şeyler homurdandıktan sonra:

— Ama yolsuz bir alış-verişle giren benim kürk etolü de iç etmekte bir sakınca görmedi değil mi?

Don Camillo da:

— E, işte o kadarla kaldı. Daha ileri gitmedi.

Adam Cenovalı idi. Yani onun için ideal başka, iş başka şeydi.

— Bu işteki enayi kim oluyor?

— Eyyy! Hamama giren terler kuzum.

— Anladık ama buradan kürk almam için bana çorapları verene ne diyeceğim ben?

Bir müddet daha kendi kendine mırıldandıktan sonra açıldı.

— Yoldaş! Açık konuşalım, erkekçe! Dün akşamki çengi çağanakta kafile şefinin sana yaptığı pis azizliği gördüm. Anladım ki senin karın da dehşetli bir karı! Benimki seninkinden de belâlıdır. Naylon çorapları valizime tıktı.. ne imiş? hanım kürk istermiş. Eğer vizon etolü götürmezsem Togliatti bile karımın elinden beni kurtaramaz. Arkadaş, eğer seninki dün akşam çekilen resimleri görürse başına ne kabak patlıyacağını düşün... Benimkisi de kürkü almadı mı kabak tarlası patlıyacak kafamda. O öyle parti merkezine dâvet edilip nasihat falan dinlemez. Çünkü pis bir faşisttir. Ya iki belâlı kızım! Onlar da analarından yanadır.

— Onlar da faşist mi?..

— Faşistten de beter. Komünist kadınlar kolundan.

Bunların gruplarını görsen tüylerin diken diken olur.

Don Camillo kısa kesmek için :

— Derdini anlıyorum. Sana nasıl yardım edebilirim?

— Ben limanda çalıştığım için rıhtım işçilerini tanırım. Bunlarla düşüp kalkanların cebinde bir kaç dolar daima bulunur. Ben de az bir şey getirdim buraya.. Doğrusu Amerika iğrençtir, falan; ama doları her yerde geçer.. anlatabildim mi?

— Biraz anlıyorum.

— Memlekete döndüğüm zaman başım dinç olsun diye şu bir kaç doları fedaya hazırım. Bunu yapabilir miyim? Yoksa bu da bir münasebetsizlik mi olur?

— Hayır. Dolarla alış-veriş edersen kimse bir şey demez. Sovyet Rusya'nın dış memleketlerden mal satın alması için dövize ihtiyacı var.

— Ben de öyle düşündüm.. Doları kaça bozuyorlar acaba?

Don Camillo bu işi iyi biliyordu.

— Resmî kurda bir dolara dört ruble veriyorlar. Turistik kurda bir dolara on ruble ödüyorlar. Gerici gazetelere bakarsan karaborsada doları yirmi rubleye kadar bozuyorlarmış. Ama bence bunlar Sovyet düşmanlarının iğrenç propagandalarından başka şey olmasa gerek!

— Tabiî.. demek ki Moskova'ya varınca istediğim gibi hareket edebilirim.

— Hakkındır yoldaş, istediğin gibi.

Militan Bacciga yüreği ferahlamış olarak kompartımandan çıkarken don Camillo da cebinden mahut muhtırayı çıkarıp son olayları kaydetmek üzere iken 'Capece Salvatore içeri girdi.

Soğuk kompres morarmış gözüne iyi gelmiş, yalnız hafif bir mavilik kalmıştı.

Capece hürmetlûnun karşısına oturup konuştu :

— Yoldaş. Bu votka dediğin şey su gibi iniyor, ama ne de olsa ispirto! Sonradan insana türlü aptallıklar yaptırıyor. Bir kere de başladı mı insan, yani dörtbaşı mamûr budalalıklar yapıyor.

Don Camillo başını tasdik makamında salladı. Öteki devam etti:

— Yoldaş! Şef bu işlerin hesabının sonra görüleceğini söyledi. Bu marazada bir gözüm mosmor oldu zaten! Kafamın arkasında ya yumurta kadar bir şiş var. Beni ne diye zor duruma düşürüyorsunuz? Karım partiye kayıtlıdır. Hücre toplantılarına da devam eder. Eğer burada olan biteni orada da anlatırlarsa mutlaka haber alır.. genç kadındır, kıskançtır. Yani durumu anlıyorsun değil mi yoldaş? Çünkü işittiğime göre seninkisi de pek şakaya gelir şey değilmiş!

— Sen merak etme dostum! Ben o işi senatörle görüşür, hallederim.

Berikinin yüzü güldü. Hemen yerinden fırladı; don Camillo'nun elini yakalıyarak bağırdı:

— Cape Salvatore! Unutma yoldaş, eğer yolun Napoli'ye düşerse kime sorsan gösterirler. Cape Salvatore'yi herkes tanır.

İşler epeyce karıştığı için bizim muhterem cep defterine bazı notlar almak lüzumunu hissettiyse de bir türlü kısmet olmadı; çünkü Capece kompartımandan çıkar çıkmaz Peratto yoldaş çıkageldi.

Piyemonteli, pratik bir adam olan bu yoldaş da don Camillo'nun karşısına oturduktan sonra konuya hemen girdi:

— Yoldaş! Dün akşam şakalaştık; biraz fazlaca kaçırınca olanlar oldu; ama şimdi artık votkanın dumanı geçti. Şef ne derse desin. Ben profesyonel fotoğrafçıyım. Zenaatimi ve vazifemi bilirim. İşte, sen dans ederken çektiğim klişelerin bobini. Ne istersen yap!.

Don Camillo herifin uzattığı filmi aldı:

— Sana minnettarım yoldaş. Bu pek asil bir harekettir.

Peratto kalktı. Hafif sesle:

— Bence bu bir meslek ahlâkı ve dayanışma dâvasıdır. Ben de evliyim. Bizim hatun da ihtiyarladıkça kıskanç oluyor; mantıksız oluyor. Ben şefe filmin ışık aldığını söylerim.

Adam çıktı gitti. Don Camillo gözlerini yukarı dikerek :

— Yârabbi! Bütün bu olan bitenlerden sonra bir ihtiyar eşim olmadığından dolayı hicap duyuyorum.

Ve hemen cebinden defteri çıkarıp alelâcele yazdı:

«Nikâhlı karı halkın afyon ruhudur.» Başka şey ilâve etmeye vakit bulamadı; İçeriye Scamoggia yoldaş girdi.

O da papazın karşısına kuruldu. Bir sigara yakıp dertli dertli çekti.

Romalı yoldaşın pek ciddi bir hali vardı. Sıkıntılı ve korkulu fikirlerin zihnini kurcaladığı belli idi.

Don Camillo kendisine bir müddet baktı. Adam ihtiyatlı görünüyordu. Papaz cebinden muhtıra defterini çıkarıp bazı notlar karalarken beriki başladı:

— Yoldaş!

Don Camillo defteri cebine koyup dertleşmeye müsait bir tavır takındı.

— Bir sıkıntın mı var?

— Dün gece olanlardan malûmatın yok mu?

— Korkma! Demin Capece burada idi. Ben işi düzelttim.

— Capece'nin o işlen ne alâkası var?

— Her halde bir alâkası var ki gözüne yumruğu yemiş!.

— Haa! Sahi! Bak ben onu unutmuştum. Ama dâva o değil!.

— Benim başka şeyden haberim yok! dedi.

Gerçekten de Don Camillo'nun o geceki olaylar hakkında hiç bir bilgisi yoktu.

Scamoggia :

— Dün gece bir ara kendimi kaybettim. Bir tokat attım, diye yaptığı marifeti itiraf etti.

— Kime?

Don Camillo herifin bunu açığa vuracağını beklemediği için şaşaladı.

— Nadia'ya mı tokat attın? Neden yedin bu haltı?

Beriki çaresizliğini anlatmak için kollarını açtı.

Don Camillo sözüne devam etti:

— Nadia Petrovna yoldaş, zeki kadındır. Votkayı fazla kaçırdığını anlamıştır.

— Ağzıma bir damla votka koymadım. Bunu o da biliyor. Felâket burada zaten!

Scamoggia, izmarit haline gelmiş sigarasını yere atıp ayağıyla ezdi. Don Camillo çocuğun bitkin haline acıdı.

— İşi facia haline getirmiyelim.. o iyi kalbli bir kıza benzer.

Nanni hemen :

— Öyledir; çok nazik bir kız. Nazik, güzel, mert. Ona rastgele bir fındıkçı gibi muamele edemem. Martaval atamam.

Rusya, Roma'dan çok uzakta, İtalya'nın Bassa kasabasının zavallı basit papazı don Camillo da Romalı bir delikanlının zihninden geçen şeyleri seçebilmekten o derece uzakta idi.

— Ne gibi martaval? Neden martaval atacaksın? diye mırıldandı.

— İhtiyar! Alay mı ediyorsun? İnsan bir bekâr kıza bir tokat atarsa favul yaptı diye mi atar? Sen beni kadın pataklamaktan keyiflenen namussuzlardan mı sanıyorsun?

Don Camillo başını salladı :

— Anladım.. kısacası genç kadının senin hakkında fena fikirler beslemesinden, kendisiyle ilgilendiğini zannetmesinden korkuyorsun!

— Tamam! İşte durum bu!

— Halbuki aslında senin öyle bir ilgin yok! Ama hakikati kıza açıp da hayalini kırmaya cesaret edemiyorsun!

— Hah! Tam üstüne bastın!

— O halde mesele basit. sen kızı hayalleriyle başbaşa bırakırsın.. bir kaç gün sonra buradan gidince o da durumu anlar; kaderine razı olur.

— O vaziyeti anlayınca belki kaderine razı olur; ama ben olabilir miyim?

Don Camillo durumu bütün ağırlığiyle kavramış görünüyordu.

— Dostum! İş bu raddeye geldiyse, benim sana verecek aklım yok artık...

— Vardır var. Senin aklın erer. Bana doğru yolu gösterebilirsin! Dün akşam balodan sonra uzun uzun konuştuk. Hâdiseden sonra hiç bir izahat vermeden kadını orta yerde sipsivri bırakamazdım.

— Şüphesiz.

— Bir iki ay sonra bir etüd seyahatine çıkacak memurlar kâfilesiyle tercüman olarak Roma'ya gelecek. O zaman...

Scamoggia biraz çekingenlikle don Camillo'nun gözlerinin içine bakarak sordu:

— Sana güvenebilir miyim yoldaş?

— Günah çıkarttığın papaza güvenir gibi...

— Yooo, ben hiç bir zaman dertlerimi papaza anlatmam.

— Hakkın var yoldaş; ama kendine söylenmiş sırları açıklamaktansa ölmeyi tercih etmiş papazlar da görülmüştür. Eğer papaz olsa idim ben de onlardan olurdum. Anlat bakalım!

Scamoggia pes perdeden konuştu:

— Roma'ya geldikten sonra bir daha dönmiyecek. Böyle bir dalavere yapılabilir mi?

— Hayır. Bu bir ihanet olur. Scamoggia yoldaş bir hain değildir. Zaten daha temiz, daha tabiî bir çözüm yolu varken..

— Ne gibi?..

— Bu kız aptal bir kız değil. Partide de kuvvetli ar-

kası olmalı. Yarın sabah Moskova'da olacağız. Senin burada, Rusya'da kalmana ve iş bulmana müsaade alabilir. Sovyetler Birliğinin senin gibi teknisyenlere, tecrübeli komünistlere ihtiyacı var. Bir kere burada yerleştin mi üst tarafı kolay. O zaman gönlüne, vicdanına karşı temize çıkabilirsin! Ve sana âşık olduğu için zavallı bir kızı delice maceralara sürüklemiş olmazsın!

Scamoggia'nun yüzü güldü.

— Vallahi ben pusulayı şaşırdımdı. Sen bana doğru yolu gösterdin. Hem de en kestirmesini. Sana içimi açtığıma ne iyi etmişim. Çok teşekkür ederim yoldaş!

Papazın elini hararetle sıktıktan sonra çekildi gitti.

Don Camillo gözlerini yukarı kaldırarak:

— Yârabbi! Çoban yoldaşın vazifesi, yolunu kaybetmiş kuzu yoldaşları parti ağılına getirmektir, diye mırıldandı.

İsa'nın sesi:

— Aldanıyorsun don Camilla. O şeytan yoldaşın vazifesidir. diye işitildi.

Belki bu ses İsa'nın değil; Uçsuz bucaksız yalnızlık ve viranlığı yalayıp geçen rüzgârın sesi idi.

Don Camillo bunu kurcalamakla vakit geçirmedi. Zaten o sırada Peppone de kompartımana gelmişti.

Senatör :

— Burada yapayalnız oturup kırları seyredeceğinize bizimle biraz sohbet etmeye neden gelmediniz? diye sordu.

Don Camillo, işkilli bir bakışla :

— Partinin kendine verdiği vazifeye lâyık olmak istiyen bir hücre şefinin yapacağı bin bir türlü işi vardır, arkadaş!

Peppone papazın yüzüne şüphe ile baktıktan sonra dönüp gitti .Adaam sen de! Sovyetler Birliği Rusyasında hızla giden bir trenin içinde tek başına bir papaz, şeytanın tâ kendisi bile olsa ne halt karıştırabilir?

CEHENNEMİN EŞİĞİNDE

Nihayet Peppone'nin beklediği mutlu gün geldi.

Muazzam bir traktör fabrikası, modern bir kolhoz gezmişler. Fasılasız yirmi saat ucu bucağı görünmiyen ekin tarlaları arasından, trenle geçerek Sovyetler Birliğinin zenginliğini ve teşkilâtçılıktaki başarılarını görmüşlerdi; ama Batının gözlerini kamaştıracak şeyler bunlar değildi.

Batı oraya kadar — utanılacak bir talih eseri olarak — daha avantajlı durumda idi; ama oyun bitti. Şimdiden sonra Batıya sadece hayretten gözlerini dört açıp, iğrenç ağzını kapamak düşer.

Moskova'nın tertemiz, geniş caddelerinden geçen, bindikleri modern konforlu muhteşem pulman, Ukrayna'nın

çamurlu berbat yolları boyunca kendilerini taşımış olan eski püskü otobüse asla benzemediği gibi pencerelerinden bakınca da saman damlı kulübeler yerine 150-200 metre yüksekliğinde «gök delen» binalar görülüyordu.

Batı, bunlara gık demeden bakıyor, sadece, arasıra yutkunuyordu.

Peppone «Batı» nın kulağına :

— Sakın bunları görünce apışıp kalmayın! Bunlar propagandadan ibaret. Biraz hava almak isterseniz şöyle beş kilometre kadar bir yürüyüş yapıp «Kremlin» e gidebilirsiniz, diye fısıldıyordu.

Bir taraftan da tam istim üstündeki aynı Peppone, tercüman yoldaş Nadia'nın verdiği izahatı don Camillo'ya sadıkane tekrarlıyordu. Sesi heyecan ve gururdan öyle titriyordu ki insan herifi Moskova'nın bânisi zannederdi. Tovariç Öregov, Sbezzegutti'nın her hayret nârasında memnunluktan titriyordu. Bu Yenka her şeye boş veren soğuk neva, alelâde bir bürokrat değildi Devletten aldığı bin ruble gibi az bir maaşa mukabil heyecan ve inançla ettiği hizmet en azından onbin ruble değerdeydi. Kendinin, bu büyük «yapı» nın kalın duvarlarını teşkil eden 100 binlerce tuğlalardan biri ve mütevazi de olsa vazgeçilmez bir parçası olduğunu idrâk ediyordu.

«Bir ruble olmak için yüz «kopik» lâzımdır. Bir milyon ruble içinde bin kere bin ruble!.. Demek ki bir kopik bir milyon rublenin yüz milyonda biri kadar ehemmiyetsizdir; ama benim bir kopik ilâve edilmezse bir milyon ruble tamam olmaz.»

İşte Toraviç Oregov böyle düşünürdü. Ama her zaman böyle düşünür ve benliğini ve önemini böyle izah etti-

---

(*) **Sbezzegutti : Peppone'nin soyadının tersi.**

ği için kendini gerçekten milyoner sanırdı.

Onun için bizim kopik yoldaş Peppone ve hempaları bir şeyi beğendikleri zaman bağırışınca kendi payına büyük bir gurur duyuyordu. Uzatmıyalım. Misafirlerin bu güzel manzaralara baka baka doyduğunu anlayınca başşehir gezisinin birinci kısmını bitmiş sayılabileceğini tercüman Petrovna kanaliyle kendilerine anlattı. Kadın dedi ki:

— Oregov yoldaş uyuşmuş olan bacaklarımızı biraz açmak için otele kadar yaya gitmemizi tavsiye ediyor. Zaten bir kaç metrelik bir yolumuz kaldı.

Bunun üzerine etrafı muhteşem binalarla çevrili meydana indiler ve hep beraber yürüdüler.

Pek önemli olmamakla beraber unuttuğu bir şeyi son dakikada hatırlıyan Oregov yoldaş «Ha!» diyerek meydanda sıralanmış olan küçük satış köşklerinden birine girdi; ötekiler de arkasından. Ve otomatik bir merdivenle yerin dibine indiler.

Hepsi toplanınca tercüman Petrovna yoldaş :

— İşte bu da «metro» muz! dedi.

Moskova «metro» su (yeraltı tramvayı) Sovyetler Birliğinin başlıca gurur duyduğu bir eserdir. Bunun ne olduğunu anlamak için Bâbil efsanelerine ait bir rüyayı tasavvur etmek gerekir. Mermer, kristal, ayaklı lâmbalar, porselen, mozayik, sun'i mermer, fresk, kabartma, oyma tezyinat, heykeller, bronz işleri, gümüş, altın kaplamalar, yani insanın yer halılarının da kürkten olmadığına şaşacağı gelir.

Peppone'nin takımı bunları görünce bayağı afalladılar. Köpek yoldaş da son derece mesut; bunlara yan gözle bakıyordu.

İlk tepki Romalıdan geldi. Eğilip tercüman kadına :

— Yoldaş! Benim Sovyet Rusya'da senden sonra gördüğüm en güzel şey bu! dedi.

Birdenbire şaşalıyan Nadia yoldaş kendini toplayıp :

— Rica ederim. Sovyet emek ve sanatının bu muazzam eseriyle alay etmeyiniz! cevabını verdi.

Öteki de:

— Vallahi alay etmiyorum, dedi.

Çocuğun halinden — gerçekten de — ciddî konuştuğu kolayca anlaşılıyordu. Onun için Nadia yoldaş bir Sovyet memurunun vazifelerini unutarak küçük bir burjuva kızı gibi gülümsedi.

Bu esnada da Peppone, don Camillo'nun eteğini çekip gülerek sordu:

— Yoldaş! Bizim papazlardan bir ahbap bunları görse idi ne derdi acaba?

Bu esnada metro eski püskü, kötü dikilmiş hazır elbiseler giymiş hepsi asık suratlı kadın erkek yolcularla doluyordu.

— Eğer o burada olsa idi, bir gümüş sahan içinde soğan yemektense, bir toprak çanakta biftek yemek daha iyidir, derdi.

Peppone:

— Bu en bayağı maddeciliktir. diye hükmünü verdi; ama onun da bifteği düşünür bir hali vardı.

Zaman rahatlık devri idi. Sovyetler Birliği hiç bir masraftan kaçınmıyarak misafirlerini başşehrin en lüks bir oteline indirmişti. Yani şu metro gibi lükse boğulmuş bir yer. Binden fazla odası, salonları, kadınlar için halvet odaları, asansörler, daha neler neler!

Öğle yemeğinden sonra don Camillo otelin holündeki koltuklardan birine kuruldu ve gelen geçen müşterileri sey retmeye başladı. Gerçekten otelin holü harikulâde bir manzara arzediyordu. Dünyanın sarı, siyah, habeş, boz, zeytunî, soluk ve daha türlü renkde ve benizde, yüzlerce değişik dil konuşan bütün ırkları sanki bu kervansarayda buluşmaya sözleşmişler gibi orada toplanmıştı.

Peppone — tabiî — don Camillo'yu rahat bırakmadı; gelip yanına oturdu. Bir ara hürmetlû papaz:

— Gerçekten Bâbil kulesi gibi bir yer, dedi.

— Görünüşte öyle! Ama başka başka dil konuşan bu adamlar aynı biçimde düşündükleri için birbirlerini pekâlâ anlarlar. Bu sabah «Lenin» in mezarını ziyaret için sıra bekliyenleri görmediniz mi? Bitmez tükenmez bir kuyruk. Her gün sabahtan akşama kadar bu böyle! Moskova'ya gelen herkes zulmetler âlemine ışık getirmiş olan bu «adam» a saygı göstermek ihtiyacını duyuyor. Herkes, ama herkes. Kongolular, Çinliler, İtalyanlar, Eskimolar bu kerametten ilham almışlardır.

Don Camillo hakikaten şaşalamış bir eda ile sordu :

— Sen bizim kasabada belediye reisi iken bütün bunlardan haberin yok muydu arkadaş!

— Haberim vardı; biliyordum. Bugünkü gibi biliyordum ama bildiğimin farkında değildim. Ondan sonra buraya gelince de işlerin içine daha da nüfuz etmeye başlasi bir «evham» dan ibaretti, bu seferki akıl ve muhakeme şimdi «Lenin» de tekerrür ediyor. Şu farkla ki İsa meseledım ve herşey meydana çıktı. İsa'nın zuhurunda görülen şeyler şimdi «evham» dan ibaretti, bu seferki akıl ve muhakeme işi. Bu hakikat, kâinatta esasen mevcuttu; yalnız gölgede gizli kalmıştı. «Lenin»in yaktığı meşalenin ışığı bunla-

rı meydana çıkardı. Herkes görebildi, Moskova'ya gelen herkesin ille de «Lenin»i görmek ve minnettarlık borcunu ödemek istemesinin sebebi budur.

— Bu türbede Lenin'in mezarı yanında başka birinin mezarı da yok muydu?

— Hem vardır, hem yoktur. Ne olursa olsun orada kuyruk bekliyen adamlar «Lenin» için gelirler. Şimdi sen de gözlerinle göreceksin!

Don Camillo başını salladı:

— Ben bir şey görecek değilim!

— Az sonra hepimiz türbeye gireceğiz, Oregov yoldaşla karar verdik.

— Benim kimseye ödeyecek minnet borcum yok! Sonra ben modaya da uymam. Benim için İsa'nın kerametleri daima makbuldür.

Peppone alaylı alaylı konuştu:

— Bir komünist hücresi şefinin bir takım muayyen görevleri vardır ki, onlardan kaçınamaz

— Ama bir papazın daha güç vazifeleri vardır, diye karşılık verdi. Ve bu vazifelerden birini hatırlayarak cebinden çıkardığı bir kartpostalı, önündeki masanın ucuna ilişip yazmaya başladı.

Peppone endişelendi..

— Umarım ki gene bir fitne fücurluk etmiyorsunuz!

— Bir yoldaşın kendi memleketinde piskoposhane meydanında oturan bir dostu olamaz mı? Ona yazıyorum.

— Ama piskoposhane meydanında piskoposhaneden başka bina yok ki!.

Don Camillo kartı senatör yoldaşa uzatarak:

— Bak! Ben de bu meydandaki piskoposhanede sadece piskoposun adını ve soyadını taşıyan bir «zat»a selâmlarımı yazdım.

Peppone yan gözle karta baktıktan sonra:

— Ben sizin bu miskin dalaverelerinizi bilmek istemem.

— Yoldaş, yoldaş! Ben senin yerinde olsam bir imza da ben atardım.

— Delirdiniz mi yahu!

Don Camillo tatlılıkla :

— Ya yarın İsa'nın modası gelirse?! dedi.

Peppone kalemi kaptı. İmzasını — Don Camillo'nun imzası altına — attı. Kartı geri verirken izah etti:

— Başka şey için değil! Sizin piskopos papaz da olsa sempatik adamdır da ondan.

Don Camillo kalktı, holün direklerinden birine asılı olan posta kutusuna kartpostalı attı.

Karargâha döndüğü zaman ekipi tam kadro ile hazır buldu.

Tercüman Petrovna:

— Dileğiniz mucibince şimdi «Lenin» türbesini ziyaret edeceğiz.

Don Camillo kafile ile beraber azimle yola düzüldü. Lâkin daha otelden çıkmaya vakit bulmadan tökezledi ve ayak bileğini incitti. Buna rağmen arkadaşlariyle birlikte yola devam etmeyi denedi.

Eğer arkadaşlık namına Peppone kendine yardım etmese idi yolda kalacağı muhakkaktı. Bunu gören tercüman Nadia kendisine:

— Siz otelde kalınız! Bir hekim isteyin! Basit bir incinme olacak her halde! dedi.

Don Camillo bu vak'adan o kadar müteessir ve mahcup göründü ki Oregov yoldaş — daima olduğu gibi — tercüman Nadia kanaliyle uzun dostane bir teselli nutku çekti ve sonunda:

— Bir daha gelişinde türbeyi istediğin gibi ziyaret etmek imkânını bulursun, kasavet çekme! demeyi ihmal etmedi.

Don Camillo kazaya rıza gösteren bir eda ile topallıya topallıya gitti, koltuğa yığıldı .

Sonra ayak bileğini hafifçe oğdu. Zaten yalandan tökezlediği için bileğindeki ârıza mühim olmadığından hemen kendini daha iyi hissetti. O zaman şu meşhur kırmızı kaplı kitabı cebinden çıkararak «Lenin'in düşünceleri» (!) ni okumaya başladı.

Böylece yarım saat kadar zaman geçmiş ve bizim muhterem papaz efendi âdeta Tarocci yoldaş olduğunu unutacak kadar okumaya dalmıştı ki; birisi hafif sesle:

— Papaz efendi! diye kendisini çağırınca sıçrıyarak dönüp baktı.

Pek acemice yakalanmış olmasına rağmen vaziyeti tevile teşebbüs bile etmedi.

Biraz evvel Peppone'nin oturduğu bitişik koltukta kırk yaşlarında esmer, zayıf birisi oturuyordu. Maateessüf bu

adam papazın tanıdığı birisi idi. O kadar ki herifin adını gayri ihtiyarî söyledi:

— Comassi!

Adam elindeki Pravda gazetesini sanki mühim bir makaleyi tercüme ediyormuşcasına paravan gibi tutarak konuşmalarını ustalıkla maskeliyordu. Don Camillo da bu komediye iştirak etti. Adam konuştu :

— Sivil kıyafette olmanıza rağmen sizi ilk görüşte tanıdım. Don Camillo izah etti.

— Moskova'yı görmek istedim. Ruhanî kılıkla gelemezdim.

Beriki sıçradı :

— Ne, hâlâ papaz mısınız?

— Tabiî! Neden olmıyacakmışım?

— Ey, zamanımızda gömlek değiştirir gibi inancını değiştirenler çok da!

— Benim gömleğim iyi bezdendir. Değiştirmeye lüzum yok. Ama sen ne arıyorsun burada?

— Bir Çekoslovak grupuyla geldik. Ben şimdi Prag'da çalışıyorum. Yarın da gidiyorum.

— Tabiî beni Vatikanın casusu diye haber vermeyi unutmazsın!

Adam başını salladı:

— Don Camillo! Ben ne casusum. ne de alçak bir adamım. Bunu sen de pekâlâ bilirsin.

Castelletolu Comassi ailesi aslında namuslu, hattâ dindar adamlardı. İçlerinde yalnız Athos sapıtmıştı. Bu genç Comassi'nin hikâyesinde hiç de fevkalâdelik yoktu. 8 Eylûl 1943 de askerî üniformasını atarak eve dönmüştü. Yaş

yirmi iki. Tekrar silâh altına çağırıldığı zaman da dağa çıkmıştı.

Bir daha kendisinden haber alamadılar. Taaa! 1945 Nisanına kadar. O tarihte komünist partizan çeteleri dağdan inerken hinoğlu hin olan Comassi de sakal bırakarak bunların arasına karıştı.

Genç Comassi boynunda kırmızı bir fular olduğu halde şef sıfatiyle kasabaya girdi. Harekâtın idaresini eline aldı. Yapılacak şey pek mühim değildi. Toprak sahiplerinden hektar başına bir iki bin kâğıt sızdırmak.

Bir kaç vurgun oldu; sonra bir müddet mühimce hiç bir hâdise olmadı.

Castelletto ovasının ortasında eski bir malikânede senelerdenberi Kont Mossoni ailesi yaşardı. Topu topu dört can! Yetmiş beşlik Kont, yetmiş iki yaşındaki Kontes, elli yaşlarında bir hizmetçi kadın, bir de yaşı belirsiz küçük köpek.

Bir sabah çiftliğin yarıcılarından biri, her sabah olduğu gibi eve süt getirdi. Zili çaldı. Ses veren olmadı. Kapı aralık olduğu için içeri girdi. Seslendi. Ne in var, ne cin!

Yalnız küçük köpek mutfağın bir köşesine yatmış hırlayıp duruyor, yerinden kalkmak istemiyordu. Yarıcı komşuları çağırdı. Anlaşıldı ki, zavallı hayvan yerle beraber olan bir kuyunun kapağı üzerine yatmış, onu korumaya çalışıyor.

Kuyuyu açtılar. Kontu da, Kontesi de, hizmetçi kadın da irada buldular. Geceleyin birisi gelip büyük salondaki bir tablo arkasında gizli olan kasayı boşalttıktan sonra ev sahipleriyle hizmetçiyi öldürmüş, kuyuya atmış.

En azından on kişi, genç Comassi'nin kendi gibi üç serseriyle birlikte meçhul bir şahsın kullandığı siyah bir otomobil içinde sabahleyin erkenden kasabayı terkettiğini görmüştü.

Hattâ bir şahit bunların malikâneye gelişlerinde de tesadüfen orada bulunmuştu. Üç serseri dışarıda kalmışlardı. Üç serseri dışarıda gözcülük ederken Comasi ile meçhul şahıs eve girmişlerdi.

Evde çok vakit kaybetmemişler, yirmi dakika sonra da çete tam kadrosuyla oradan uzaklaşmıştı.

Cinayet ertesi sabah meydana çıktı.

Zaman her şeyi açık saçık söylemeye pek müsait değildi. Şahitler gördüklerini, bildiklerini hatırlamamayı tercih ettiler. Ve bu meş'um vak'a zamanla unutuldu gitti.

Lâkin 1948 Ocak ayında Nisan seçimleri için propaganda davulları çalınmaya başlayınca Kont Mossoni cinayetini bütün tafsilâtiyle anlatan afişler kasabanın dört köşesine asıldı. Bunlarda, iktidarı elde etmek iddiasında bulunan kızılların ne çeşit adamlar oldukları anlaşılsın diye cinayete karışmış olan kimselerin adları, sanları, yaptıkları kötülükler ilân ediliyordu.

Üç serseri yakalandıkları zaman cinayet esnasında eve girmediklerini, şahitlerle ispat ettiler. Hiç birisi dışardan gelmiş olan meçhul şoförü de tanımıyordu. Çete reisine gelince ne kadar arandıysa da bir türlü bulunamadı. Sanki vücudu dünyadan silinmişti. Ama Comasi on yedi sene sonra don Camillo'nun yanıbaşında ortaya çıkıverdi

Papaz, Comassi'ye baktı ve sordu :

— Pragda ne yapıyorsun?

— Dediklerine göre sesim iyi imiş de, Prag radyosunun İtalyanca yayınlarında haber bültenini okutuyorlar.

— Ne güzel zenaat! Ailen biliyor mu?

— Kimse bilmiyor, istiyorum ki annem babam sesimi işitsinler!

— Zavallı adamlar için ne güzel teselli! Bari bırak da seni ölmüş sansınlar, daha iyi.

Adam başını salladı:

— Sağ olduğumu bilsinler istiyorum. Onun için sizi görür görmez yaklaştım. Sizi Allah gönderdi bana!

— Allah mı? Şimdi mi hatırladın Allahı? Zavallı adamları öldürdüğün zaman Allahtan korkmadın mıydı?

Beriki cevap vermek için birdenbire döndü, fakat sonradan vazgeçti:

— Evet! Sözüme inanacağınızı zaten beklemiyordum. Ama siz bir papazsınız ve günahını itiraf etmek istiyen bir hıristiyanı dinlemezlik edemezsiniz!

Otelin büyük holü her ırktan, her milletten adamlarla dolup taşıyor, her dilden konuşuluyordu. Sarı, beyaz, siyahi çikolata, renkli kimselerin şamatalariyle otel, cehennemi andırıyordu. Şu farkla ki, Allah orada da hazır ve nâzır idi, bilhassa orada!

Bu o kadar gerçekti ki; İsa'nın sesi don Camillo'nun kulağına çalındı.

— «Pulsate et aperietur vobis...»

Muhterem hemen istavroz çıkardı, Comassi de arkasından: Ama bunu büyük bir ihtiyatla yaptılar. çünkü Pravda gazetesinin teşkil ettiği perde arkasında pusu kurmuş yüzlerce işkili göz bizimkileri gözetliyordu.

— Ey ululuğunun, azametinin ölçüsü olmıyan Tanrım! Vaktiyle sana âsi gelmiş bir hakir kulun şimdi huzurunda hâkipay olmuş, senden af ve mağfiret diliyor. İlâhi bu âsi kulunun duasını, yalvarışını reddetme! Zillet içinde bir vicdandan sen de nefret eyleme...

«Cor contritum et humiliatum non despicies..»

Don Camillo'nun, kulağına fısıldadığı sözleri Comassi hafif sesle tekrarlıyordu.

Sonra da elindeki gazeteyi okur gibi içindekileri dökmeğe başladı:

— ...Elimizde tabanca, içeri girdik. Önce paranın saklı olduğu yeri söylemek istemediler; ama sonra söyledi'ler. Yanımdaki herif bana altınları gümüşlerin saklı olduğu salona gidip malları almamı söyledi. O da ihtiyarla iki kadını göz hapsine alacaktı. Geri geldiğim zaman herifi yalnız buldum. Çaldıklarımızın hepsini o aldı götürdü. Paralar «dâva» nın gerçekleşmesine kullanılacakmış. İş mahkemeye düştüğü zaman beni kaçırdılar.

— Sen neden kendini müdafaa edip temize çıkmadın?

— Yapamadım. Öteki herif partinin kuvvetli adamlarından biri idi.

— E, neden şimdi hakikati ortaya döküp temize çıkmak istemiyorsun?

— İmkânı yok! Şimdi daha da mühim bir adam oldu. İşin içyüzünü ortaya dökersem parti için büyük skandal olur.

— Bütün bu başına gelenlerden sonra hâlâ bu mel'un partiye bağlılık neye?

— Bağlılık değil, korku! Ağzımı açarsam beni temizlerler.

— Adı ne bu herifin...

Conassi bir müddet tereddütten sonra herifin adını verdi. Bu öyle mühim mevki sahibi bir kimse idi ki, don Camillo hayretten donakaldı.

— Bu size anlattığım şeyleri kimseye söylemeyin! Ama anamın babamın benim kaatil olmadığımı bilmelerini

istiyorum. Onları buna ancak siz inandırabilirsiniz. Beni radyoda konuşurken dinlesinler. Dediklerimi değil de, sesimi duysunlar. O zaman ben de hayatta olduğumu hissedeceğim. Şimdi ben mezardan konuşan bir mevta gibiyim.. derken ceketinin iç cebinden çıkardığı üzeri mühürlü bir zarfı kimse görmeden don Camillo'nun cebine koyuverdi.

— Bu mektupta her şeyi açık açık yazdım. Zarfı açmayın rica ederim. Öyle davranın ki, öteki bu malûmatı sizin bildiğinizi, benim de memlekete dönmek istediğimi anlasın!...

Comassi sararmıştı, teessürden sesi titriyordu. Papaz :

— **Ego te absolyo! dedi.** Adam da biraz sükûnet buldu.

Gazeteyi büktü ve don Camillo'ya verdikten sonra:

— Bu gazeteyi benim yadigârım olarak saklayın! Hiç bir papaz bu kadar acayip bir hücrede günah çıkarmamıştır. Mektup hakkında dediklerimi de unutun! Teessüre kapılıp söyledim onları. Benim için yapacak hiç bir şey yok artık. Kimse yolundan geri dönemez.

— Pek o kadar da değil yoldaş. Aldanmıyorsam «Tanrı» nın Pragda da bir şubesi var. Çünkü Allah çok iyi teşkilâtlıdır. Anana, babana söylerim. Seni dinlerler, radyoda. Ben de dinliyeceğim. Bize sunacağın saçmaları değil, sesini duymak için dinliyeceğim.

Comassi ayağa kalktı.

— Yarabbi! Bu cehennemin içinde birinin bana senden bahsedeceğini kim umabilirdi?

Don Camillo tekrarladı :

— Arkadaş! Tanrının her yerde şubeleri vardır, hattâ Moskovada bile. Cenabıhâk fevkalâde iyi teşkilâtlıdır. Gerçi eski müessese ama, daima her yerde hazır ve nâzır!

PETROVNA YOLDAŞIN NEFİS KAHVESİ

Scamoggia, don Camillo'ya sokuldu:

— Çok canım sıkılıyor yoldaş! diye şikâyette bulundu.

— Olabilir, herkesin derdi kendine!

— Yok, benimki şahsî bir dalavere değil. Bana anlattıklarını doğrudan doğruya âmirim olarak sana söyliyeceğim. Sen de şefe nakledersin! O da daha yukarısına... hani sinsileyi merakıp mı derler, ne derler?

— Sinsileyi merakıp değil, silsilei merâtip!

— ...İşte o yollarla iş yerine varır.

Otel hayatının patırtısından başı şişmiş olan don Camillo odasında yatağına uzanmıştı. Birden doğruldu:

— Resmî bir konu ise otur şuraya da anlat bakalım.

— Ben sana olan biteni anlatayım da, resmî mi, değil mi orasını sen kestirirsin! Gibetti yoldaşı tanırsın.

Don Camillo:

— Tabiî tanırım.

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse papaz, Gibetti hakkında Peppone'nin yol kâğıdında yazılı olanlardan fazla bir şey bilmiyordu. Adam Toskanalı idi. Yaşı kırk, elektrikçi, dağda iken mühim hareketlerde bulunmuş. Manga kolbaşılığı yapmış. Denenmiş sadık, şayanı dikkat derecede tesirli ve emniyetli bir çetesi.

Kısacası hakkında hem çok, hem az şey biliniyordu. Çünkü bu Gibetti de şimdiye kadar rengini dışarı vurmamış üç kişiden biri idi. Az konuşan ,hareketlerini ve sözlerini tartan bir adam. Scamoggia devam etti:

— Gibetti'yi benim gözüm tutuyor. Bizim gibi sağlam bir komünist, becerikli az konuşur bir çocuk. Dağda çok başarıları oldu. Kaç defa hayatını tehlikeye koydu.

— Biliyorum.

— Ama harb esnasında buralarda Stalino civarında savaştığını da biliyor musun?

— 8 Eylûl 1943 den bu yana olan tutumuna göre bunun pek ehemmiyeti yok!

— Doğrusun yoldaş, önemi yok ama Gibetti için işin rengi değişiyor.

— Yani?

— Yani o zamanlar 23 yaşında imiş. Ve yapılan bütün nasihatlere, propagandalara rağmen düşmanla işbirliği yapmak için içi gidiyormuş. Hele düşman da 17 yaşında bir güzel kız olursa tabiî kardeşliği sonuna kadar götürmek daha kolay olur.

Uzatmayalım, iki kumrular ahbaplığı ilerletmek için ellerinden geleni, gönüllerinden kopanı yapmışlar. Derken ric'at başlayınca ayrılmaya mecbur olmuşlar!

Don Camillo kollarını açarak:

— Hazin hikâye; ama harb yılları bunun gibi binlerce vak'a ile doludur. Dünyanın her yerinde, memleketlerinden geçen yabancı askerlerle şu veya bu sebeple sevişmiş genç kızlar çoktur.

— Ama bu yabancı askerler içinde on yedi yıl sonra hâlâ o sevdiği kızı delicesine düşüneni de pek nadirdir. İşte Gibetti bu yadigârlardan biri.

Scamoggia sigarasının mavi dumanlarını bir müddet seyrettikten sonra devam etti:

— Bana her şeyi anlattı. Kızı asker kılığına sokup kıta ile birlikte kaçırmak istemiş. Hattâ arkadaşlarının yardımiyle bir müddet için bunu başarmışlar da; fakat yolda kızı bırakmak zorunda kalmışlar? Çünkü Ruslar bunların bulunduğu kıtayı sarmaya başlamış. Muharebede kızın başına bir felâket gelmesin diye elinde avucunda nesi varsa, para pul her şeyi kıza vermiş, oralarda harap bir kulübeye koyup beklemesini söylemiş. Ablukadan kurtulursa gelip alacakmış. «Eğer bizi temizlerler, yahut esir alırlarsa, biraz bekle, kendine gel. Sonra evine dön. Eğer daha evvel seni görürlerse İtalyan askerleri beni kaçırdı, buraya getirdi dersin!» diye tenbih etmiş.

Yetmiş iki saat şiddetli muharebe sonunda bu sefer de Ruslar çevrilmekten kurtulmak için ric'at etmişler. Gibetti hemen kulübeye koşmuş, kız yok! Ondan sonra da dağa çıktığını, neler yaptığını biliyoruz; ama kafasında hep buraya gelip o kızı bulmak. Gerçi Rusyaya muharebeyi o ilân etmemiş ama, ne de olsa durumu nazik! Buralara gelen bir arkadaşı vasıtasiyle kıza bir kaç mektup göndermişse de hiçbir cevap alamamış. Belki mektupları postaya atmamışlar, belki yerine varmamış... Hülâsa kızdan ses çıkmamış. Nihayet on yedi sene sonra bizimle beraber

Rusya'ya gelmek fırsatı çıkınca derdi tekrar kabarmış. Programa göre ilk önce Stalino ziyaret edilecekti ya! Kız da oraya yakın bir köyde otururmuş. Zavallı Gibetti bu kadar sene hasretini çektiği kızı nihayet bulacağı ümidinde iken programda değişiklik oldu. Şimdi adamın ağzını bıçak açmıyor. Çok kederlendi. Bana derdini anlattı:

— Senin tercüman Nadia ile aran iyidir. İki çift lâf et de ben buralarda kalayım. Kızı bulayım. Bunun için her şeye razıyım dedi.

Sen işi bana bırak dedim. Gittim Nadia yoldaşı buldum. Akıllı kadın. Önce kızın şimdiki durumunu öğrenmek gerektiğini söyledi. Kızın adını ve adresini verdim. Derhal Stalino'nun ileri gelenlerinden bir ahbabına yazdı.

Scamoggia konuşmasının burasında sustu. Cebinden makine ile yazılmış bir mektup çıkardı ve papaza uzattı:

— Bugün cevabı geldi.

Don Camillo mektubu aldı, evirdi çevirdi:

— Ben Rusça bilmem ki... Naapiyim bu mektubu.

— Tercümesi var bende.

Bu sefer kurşun kalemle yazılmış başka bir kâğıt verdi.

Mektupta fazla malûmat yoktu. Vaktiyle bir Rus zırhlı kıtası düşman hatlarına yakın bir kulübede kızı bulmuş. Üstünde bir İtalyan asker kaputu varmış. İfadesine göre İtalyan askerleri K. köyünden çekilirlerken kendisini zorla beraber götürmüşler... Sonra ellerinden kurtulmuş. Kızı köy muhtarına teslim etmişler. Düşmanla işbirliği yapmaktan sanık olarak yargılanmış ve sonunda kurşuna dizilmiş.

Scamoggia:

— Ben bunları nasıl söylerim Gibetti'ye! Yapabilirsen sevgilisini Rusların öldürdüğünü ona sen söyle! ama bir şey söylemezsek ne pahasına olursa olsun herif burada ka-

lıp kızı bulmak için elinden geleni yapmaya karar vermiş. Benden bu kadar; üst tarafına karışmam.

Dedikten sonra çekilip gitti. Don Camillo bu yeni mesele karşısında yalnız kaldı. Tabiî Sovyet Rusyada da şeytanın küçük casusları vardı. Bunlardan biri papazın bacakları arasında dolaşıp cübbesinin eteğini çekerek:

— Hadi aziz peder! Bu fırsatta şu Gibetti yoldaşın da hesabını görüver! diye fısıldıyordu.

Hürmetlû papaz efendi elinin tersiyle bu küçük müzeviri ekarte ettiği sırada Peppone içeri girdi. Girmesiyle beraebr don Camillo Scamoggia'nın verdiği iki kâğıdı:

— Elçiye zeval olmaz. Al bunları! Olduğu gibi sana devrediyorum, diyerek çenesine dayadı.

Tabiî bu iki kâğıt senatörün işi kavramasına yetmediği için olayı da en ufak tafsilâtına kadar anlattı.

Peppone, papazı dinledikten sonra kapıyı kapadı, kilitledi ve içini döktü.

— On kişi... En sağlamlarından on kişi seçtik, getirdik. Rondella herkesle kavga çıkardı, bindirdik uçağa, yerine iade ettik. Scamoggia korka korka geldi. Kazanova rolü oynuyor. Capace de onunla rekabet halinde. Bacciga karaborsacılıkla meşgul. Tavan ölen kardeşinin mezarına mum yakmak için gelmiş. Fotoğrafçı Peratta güya Unita gazetesi için çektiği klişeleri kapitalist gazetelere satacak - beni kandırdığını sanıyor ama farkındayım - şimdi de Gibetti'nin seyahatte nasıl makdasının ne olduğu anlaşıldı. Foyası meydana çıktı. On kişiden birisi olsun buralara sırf Sovyet Rusyayı görmek maksadiyle gelmiş olmamasına esef etmez misin? Hepsinin kendi küçük şahsî hesapları olduğuna artık şüphen var mı?

Don Camillo teselli etmek istedi:

— Yoldaş! Sen haksızlık ediyorsun! Bence Curullu ile Li Friddi tamamen samimî adamlardır.

— Buldun samimî adamları! Foyaları meydana çıkmasın diye merhaba demek için bile ağızlarını açmıyor maskaralar!

Papaz zalim bir eda ile :

— Tarocci yoldaşı unutuyorsun!

Peppone şaşaladı :

— Tarocci mi? Hangi Tarocci?

Sonra hatırlayarak iki bacağını açıp papazın karşısına dikildi. Gözünü çıkaracak gibi parmağıyla göstererek:

— Siz yok musunuz siz? Sizin yüzünüzden yüreğime inmezse çok iyi!

Nefesi tutulmuş bir halde yatağın üstüne yığıldı. Bütün ataklığını kaybetmiş, zorla konuşabiliyordu. Hafif sesle:

— Önce bana şantaj yaptınız! Beni öyle bir maceraya sürüklediniz ki, meydana çıksa elâlem önünde rezil kepaze olacağım. Romada otobüste size rastladığımdan beri hayatımın en kötü, en sıkıntılı günlerini yaşıyorum. Sizinle her konuştuğumda yüreğim ağzıma geliyor. Yediklerim boğazıma diziliyor. Geceleri kâbuslar içinde geçiriyorum. Sabahleyin bitkin bir halde kalkıyorum.

Alnını ıslatan terleri sildikten sonra:

— Eğer beni düşmüş görmekten keyif duyuyorsanız; merak etmeyin, ben yere serildim.

Don Camillo, Peppone'yi hiç bir zaman bu halde görmemiş, hattâ bir gün bu duruma düşeceğini aklına bile getirmemişti. Onun için ilk defa olarak içi sızladı.

Ve protesto makamında :

— Allah şahidimdir! Vallahi sana kötülük etmek aklımdan geçmemiştir.

Peppone tekrar alnının terini sildikten sonra:

— Öyle ise bu pis komediyi oynamaya beni neden

mecbur ettiniz? Burada her memleketten adamlar var. Siz de kendi hesabınıza tebdili kıyafet edip alelâde turist gibi buraya gelemez miydiniz? Para ise size ben verirdim. Bugün on para masraf etmemiş olmama rağmen sizin şantajınız bana yüz misli fazlasına mal oldu. Daha da bitmedi. Belki de bu seyahatin masrafını Sovyet Rusya'ya çektirmek istediniz! Ne bileyim; sizin niyetinizi anlamak kolay değil ki!

Don Camillo başını salladı :

— Hayır, hayır! Ben Rusya'yı turist gözüyle değil, senin gözlerinle görmek istedim. Bir piyesi, ön koltuklardan birinde oturarak seyretmek başka, sahnede figüranlar arasında görmek başka şeydir. İki ihtimal var yoldaş: Ya sen senatör olur olmaz aklını partinin emanet dairesine bıraktın; iyi düşünemiyorsun! Yahut da benim fena niyetle değil, meşrû bir sebeple böyle hareket ettiğimi kabul etmek istemiyorsun!

Peppone ayağa kalktı. Alçakça bir masa üzerindeki valizine doğru gitti. Valizi açmak üzere iken elini çekti ve meyus bir eda ile geri geldi.

— Bir yudum konyak içmek zevkinden bile beni mahrum ettiniz. Ne kazandınız benim konyak şişesini Oregov yoldaşa hediye etmekle?

— Hiç! Bilâkis kaybettim. Çünkü şimdi sana benim konyaktan vereceğim.

Diyerek valizinden yıllanmış bir şişe konyak çıkardı. Senatör bir kadeh içtikten sonra biraz kendine geldi.

Don Camillo elinde tuttuğu kâğıtları göstererek:

— Ne diyorsun bu işe?

— Ne yaparsan yap! Ben hiç bir şey bilmiyorum, bilmek de istemiyorum.

Hürmetlû papaz dışarı çıktı ve Gibetti'yi odasında yalnız buldu. Hiç bir başlangıç yapmadan konuya girdi.

— Scamoggia'da bir kötü haber var. Sana söyliyeme-

miş. Onun yerine ben söylüyorum.

Gibetti yatıyordu. Birden yerinden fırladı:

Don Camillo:

— Unut o kızı sen! dedi. Evlenmiş. Beş de çocuğu varmış.

— Olmaz öyle şey!

— Sen Rusça bilir misin?

— Bilmem!

— Nasıl seviştin öyle ise kızla?

— Konuşmadan anlaştık.

— E mektupları nasıl yazdın?

— Adını, adresini Rusça yazmasını biliyordum. «Hep seni düşünüyorum. Tekrar geleceğim. Cevabını bekliyorum» sözleri nasıl yazılır öğrendimdi. Mektupları öyle yazıyordum. Adresim de vardı kızda.

Don Camillo cebinden makine ile yazılı olan kâğıdı çıkardı.

— İşte kız hakkında yerinden gelen rapor. Birine tercüme ettir! Söylediklerimi bulursun içinde.

Adam kâğıda dikkatle baktı.

— Tamam! Kendi ismi, köyün adı da yazılı, dedi.

— Üst tarafı da yazılı. İnanmazsan İtalya'ya döndüğümüz zaman birine kontrol ettirirsin!

Öteki kâğıdı katladı, cebine koydu.

— Kontrol falan ettirmem. Ben sana inanırım. Olacak şey değil ya! Ama bir daha bir kadına gönlümü kaptıracak olursam bu kâğıda bakar, kendimi kurtarmaya çalışırım, dedi.

Ve meyus meyus gülümsedi... Biraz tereddütten sonra:

— Yoldaş, dedi. Sen benim sicilimi biliyor musun?

— Tabiî.

— Öyle ise aramızda kalsın sana bir şey söyliyeyim mi? Ben ne yaptıysam — hani yapılmayacak şeyleri bile —

buraya gelip kızı bulmak için yaptım. Şimdi, bu neticeye göre ne yapmalıyım dersin?

— Dâvan için mücadeleye devam...

— Benim dâvamın adı Sonia idi. Şimdi de artık o benim değil, başkasının dâvası oldu.

Don Camillo adamın omuzlarını sıktı...

— Daha serin kanlı olarak düşünmeye çalış! Ben seninle bir yoldaş gibi değil, bir dost gibi konuşuyorum. Bütün bu konuştuklarımızdan «yoldaş» ın haberi yok.. anladın mı ne demek istediğimi?

— Anladım, anladım ama işin kötüsü benim haberim var! dedikten sonra kendini yatağa attı.

Akşam yemeğinde herkes sofrada hazırdı. Yalnız Gibetti midesi bozuk olduğu için gelmemişti.

Tovariç Oregov, işlerin tıkırında gittiğine çok memnun idi. Don Camillo'nun yanına düşmüş olan Baccia bir ara gizlice papaza dedi ki:

— İş oldu.

— Yaa!? E kürkü gümrükten nasıl geçireceksin. Bir kürk etolü erkek elbisesi gibi geçirmek kolay olmasa gerek.

— Benim paltonun yakasına dikeceğim. Burada yakası kürklü binlerce palto gördüm. Kapitalist basının anlattıkları hep palavra imiş!

— Şüphesiz; ama senin işinle bunun alâkası ne, anlamadım.

— Gerici basına göre Moskovada bir doları yirmi rubleye bozuyorlar dememiş miydin? Yanlışmış... ben bir doları 26 rubleye bozdurdum.

Votkalar içilmeye ve konuşmaları hararetlenmeye başlamıştı.

Bir ara Nanni Scamoggia papaza hitaben:

— Tarocci yoldaş! Sen bizimle birlikte «Lenin» in türbesine gelmemekle çok şey kaybettin. Dehşet bir şey!

Yanlarında bulunan Curullu yoldaş da lâfa karıştı:

— Hem de nasıl! Stalin'in yattığı yerde insan bir heyecanlanıyor ki!

— Öyledir; Pariste Napolyonun mezarını ziyaret ettiğim zaman hissettiğim heyecanı hatırlarım. Halbuki Napolyon «Lenin» gibi bir devin yanında küçük bir adamdır, dedi don Camillo.

Ama votkayı çektikçe coşan yoldaş Curullu hiç de konuyu değiştirmek niyetinde görünmüyordu.

— Stalin kuzum! Stalin! Asıl dev o!

Tam o sırada La Friddi adındaki herif de lâfa karışmaz mı?

— Bravo! Stalin ne adamdı be! Sovyet Rusyanın bugünkü azametini o yaptı. Savaşı Stalin kazandı.

Curullu bir kadeh votka daha yuvarladıktan sonra devam etti:

— Bugün türbeyi ziyaret edenler arasında karnaval maskarası gibi giyinmiş Amerikalı turistler de vardı. Marilyn Monroe filminin ilk gösterilişine gidermiş gibi giyinmiş yosmalar dolu idi.

— Yaşa be arkadaş! Ben de iğrendim valla! Yahu Moskova, Monte Carlo mu? Moskovaya Kapriye gider gibi gidilmez be!

Curulu hükmünü verdi:

— Stalin olsa idi bunlar buraya zor gelirdi. Kapitalistler titrerlerdi valla Stalinden.

Doğrusu tercüman Nadia'nın da şayanı takdir yardımı ile Peppone, Toraviç Oregov'u oyalamaya çalışıyor idiyse de beriki bir ara kulak kabartıp İtalyan yoldaşların ne konuştuklarını öğrenmek isteyince tercüman Nadia muhavereyi harfi harfine tercümeye mecbur oldu.

Peppone'nin gözleri don Camillo'ya imdat işaretleri çakıyordu.

Don Camillo temkinli bir eda ile iki İtalyana hitaben

konuştu:

— Yoldaşlar! Bahsettiğini adamın meziyetlerini kimse inkâr etmiyor; ancak şimdi bunları sayıp dökmenin sırası mıdır? Bunu sonra münakaşa edebiliriz.

İnatçı Curullu yoldaş ısrar etti:

— Hakikati söylemenin her zaman sırasıdır. Hakikat de odur ki; Sovyetler Birliği bugün «Ay»a roket göndermiş olmasına rağmen partimiz içinde eski ihtilâlcilik hızı kalmamıştır artık. İki yüz elli bin kayıtlı âza kaybettik.

Don Camillo hâlâ işi idare etmek istiyordu:

— Politika zemine, zamana göre uygulanır. Mühim olan, elde edilen kat'î sonuçtur.

— Kat'î sonucu Stalin Rusya'dan çıkmadan elde etti.

Don Camillo herifle uğraşmaktan vazgeçti. Zaten artık adam değil votka konuşuyordu. İspirtonun da aklı yoktur. Zaten Curullu ve La Friddi'den başkalarını da yavaş yavaş Stalin hasreti sarmaya başlamıştı.

Yalnız Peppone müstesna, Senatör dişlerini sıkmış, sinirleri gergin bir halde patlamayı bekliyordu.

Ve beklediği oldu, bomba patladı. Tercüman Nadia yoldaşla hararetli hararetli münakaşadan sonra Tovariç Oregov masaya bir yumruk vurduktan sonra selâm vaziyeti aldı. Gözleri ateş saçıyordu. Korkunç şekilde sararmıştı.

Herkes susmuş bekliyordu. Tovariç İtalyanca kırması, fakat anlaşılır bir dille:

— Yaşasın büyük Stalin, diye bağırdı. Votka kadehini kaldırdı. Herkes o anda ellerinde kadehleri ayağa kalktı. Hep bir ağızdan:

— Hurrah! diye bağırdılar.

Oregov yoldaş kadehini bir yudumda içti. Ötekiler de öyle yaptılar.

Sonra boş kadehini yere atıp kırdı; ötekiler de...

Nihayet tercüman Nadia :

— Oregov yoldaş, İtalyan yoldaşlara iyi geceler diliyor, dedi.

Ve suvare bitti. Toplantıda kimse bir lâf etmeden dağıldı.

Misafirler büyük merdivene doğru dizi halinde yürürlerken, Don Camillo ve Peppone'yi tercüman Nadia yoldaş yakaladı:

— Size bir kahve ikram edebilir miyim?

Şaşalamış halde birbirlerine baktılar. Kadın tekrar:

— Size bir İtalyan kahvesi ikram etmek istiyorum. Evim uzakta değil! dedi.

Çarların sarayları ve alamariken gökdelen binaların arkasında Moskova'nın işçi semtleri vardır. Nadia yoldaş merdivenleri karanlık ve lâhana kokan köhne bir binanın üçüncü katında oturuyordu. Tek bir oda; alaturka iki sedir,, bir masa, dört sandalye, bir radyo. Bir kaç perde, bir kaç saçaklı abajur, birkaç cam altı resim, bir halı, odanın hayat seviyesini zoraki yükseltmeye çalışıyordu.

Nadia yoldaş, kapıyı kendilerine açan kızı Peppone ve Don Camillo'ya:

— Birlikte oturduğumuz yoldaş! diye tanıttı.

Bu kadın da her ne kadar Petrovna'dan daha yaşlı, daha köylü ve daha sağlam idiyse de aynı kalıptan çıkmışa benziyordu.

— Arkadaşım Fransızca tercümandır; ama sizin dili de anlar, fena da konuşmaz.

Kahve ibriği masanın üzerindeki ispirto ocağının üstünde idi. Nadia Petrovna özür diledi:

— Kahveyi burada pişiriyoruz, kusura bakmayın! Çünkü mutfağımız başka bir aile ile müşterektir. Hem de koridorun öbür ucunda.

Kahve umulduğundan daha nefis idi.

Nadia yoldaş Peppone ve don Camillo'nun kahveyi methetmelerinden çok mütehassis oldu.

Kahve bahsi kapanınca kadın :

— Umarım ki; bizim büyük Rusyamız hoşunuza gitmiştir diye sordu. Don Camillo fırsatı ganimet bilerek bütün gördüğü güzel şeyleri ballandıra ballandıra anlattı. Bir ara Nadia'nın arkadaşı olan kadın gülerek sözünü kesti ve:

— Bütün bunları biz biliriz. Bize biraz da İtalya'dan bahsetsenize!

Peppone kollarını açarak:

— İtalya küçük bir memlekettir; güzel bir memleket de olabilir; ama papazlarla kapitalistler berbat etmeseler! dedi.

Nadia öğrenmek istedi:

— Gerçekten hiç hürriyet yok mudur?

Peppone cevap verdi:

— Görünüşte serbest bir memlekettir; ama her şey papazların kontrolu altındadır. Her yerde hafiyeleri vardır. Şimdi biz İtalya'ya döndüğümüz zaman burada iken ne yaptık, ne konuştuk? en küçük tafsilâtına kadar her şeyi haber alırlar.

Nadia'nın arkadaşı;

— Olur şey değil! Bu derece ha?

Peppone, don Camillo'ya dönerek:

— Bayanlara vaziyeti anlatsanıza, dedi.

Papaz namuskârane bir tavırla:

— Evet, hakikat budur, diye tasdik etti.

Yoldaş Nadia haykırdı. :

— Korkunç! E orta sınıf bir emekçi nasıl yaşar? Meselâ Scamoggia yoldaş gibi bir işçi ne kazanır?

Peppone lâfı düzeltti:

— Scamoggia orta sınıf bir emekçi değildir. Mütehassıs bir makinisttir. Küçük bir garajı vardır. Müşterisi çoktur. Hayatını iyi kazanır.

Nadia Petrovna, mühimsemez gibi görünerek:

— Yani ne kadar kazanır? diye sordu.

Peppone zihninden çabucak hesaplıyarak:

— Bir rubleyi 30 liret hesap edersek aşağı yukarı ayda yedi bin ruble kadar...

İki kadın aralarında Rusça bir şeyler görüştükten sonra Nadia Yoldaş Peppone'ye sordu :

— Tabiî fiyatlar liretin satın alma gücüne göredir. Meselâ bir erkek kostümü, bir çift kundura kaç rubleye alınabilir?

Don Camillo :

— Malına bakar diye izah etti, bir çift kundura kalitesine göre yetmişten üç yüz elli rubleye kadar alınabilir. Bir kostüm yedi yüzle bin dört yüz arası...

Peppone'nin sırtında çift düğmeli ve senatörlere lâyık güzel bir kostüm vardı. Nadia kostümün kol yeninden yumuşacık kumaşı elliyerek :

— Böyle bir kostüm meselâ?

Peppone :

— 40 bin liret! dedi.

Don Camillo da:

— Bin üç yüz elli ruble kadar bir şey! diye tercüme etti.

Peppone :

— Ama siz Scamoggia'ya bakmayın! Onun hususî bir durumu var. Scamoggia alelâde bir işçi değildir.

Nadia'nın arkadaşı gülerek :

— Scamoggia, Scamoggia... hep bu adam... sakın Tifiz kolhozundaki münasebetsizliğin kahramanı bu olmasın? Böyle kötü bir adamın partiye girmesine nasıl müsaade edildiğine aklım ermiyor.

Senatör :

— Kötü bir adam değildir. Zeki bir arkadaştır. Emniyetli ve etkili bir yoldaştır; atak davranışları, hakkında yanlış hüküm verilmesine sebep oluyor. Yoksa fena çocuk

değildir.

— Öyle ise fena eğitim; küçükken fena bir aileden aldığı kötü terbiye!..

— Yok yok! Öyle değil... anası babası da iyi adamlardır. Siz Roma'da bulunmadığınız için anlıyamazsınız. Romalılar, memleketlerinin dışında kabadayı kesilirler. Evlerinde süt dökmüş kedi gibidirler. Çünkü karılarından ödleri kopar.

Nadia'nın arkadaşı sordu.

— Scamoggia karısından korkar mı dersiniz?

Peppone gülmeye başladı:

— Daha korkmaz, çünkü evli değildir; ama zamanı gelince öteki hemşehrileri gibi o da korkar.

Bunun üzerine Nadia yoldaş, İtalya'daki ağır sanayi ve narenciye mahsulü üzerine malûmat istedi. Alesta duran Peppone bir sürü rakamları döküverdi ortaya.

Nadia bu malûmatı dikkatle dinledikten sonra misafirlerine ikinci bir kahve daha ikrâmda ısrar etti. Hattâ otele kadar da kendilerine refakât etmek istediyse de bizimkiler bu nazik teklifi kabul etmediler ve kendi vasıtalariyle, yaya olarak geri döndüler.

Yolda giderlerken Peppone, İtalya'da bu iki tercüman olgunluğunda kadına zor rastlanacağını itiraf etti ve:

— İtalyan kadınları da Rusya'da ağır sanayi ve meyvacılığı pek merak ederler, değil mi? diye alay etti.

Don Camillo da alaylı:

— Çook, dedi. İtalyan karılarının tek tasası, âşıkdaşlık ettikleri küçük bey, evli mi, bekâr mı, ne kadar kazanır? Ne tabiattadır? Nereden gelip nereye gider? Bunları öğrenmektir. Yoksa...

Peppone yürürken birdenbire durdu:

— Yani ne demek istiyorsun? ben...

— Hiç bir şey demek istediğim yok! Bir senatörün Moskova'da evlenme komisyonculuğu, yapmaya geldiğini

düşünebileceğimi mi sandın? Senatör yoldaş elbette buraya «dâva» ya hizmet için gelmiştir, kız evlendirmek için değil...

Peppone homurdandı:

— Evet, ne kızlar, ne evli kadınlar aklımdan bile geçmez. Hattâ bizimkine şu Nilde Jotti yoldaşınki gibi bir kürk götürmeyi bile düşünmeye vaktim yok! diyen senatör uzun zamandır dilinin altında sakladığı baklayı çıkardığından dolayı ferahladı.

Gece saat ona gelmişti. Soğuk bir rüzgâr tenha sokakları yalıyordu. Sanki bütün Sovyet Rusya'nın elem ve kederleri «Moskova» da toplanmışdı.

OREGOV YOLDAŞIN SESİ ÇIKMIYOR

Şafakla beraber Moskova'dan çıktılar. Otokarla hava meydanına giderken geçtikleri sokaklarda tazyikli su ile yolları yıkayan kadınlardan başka kimsecikler yoktu.

Bir yandan da genç kadınların idare ettiği modern süpürge makinelerinden arta kalan çöpleri başka kadınlar süpürüyorlardı.

Don Camillo, çalışan kadınları Peppone'ye göstererek, yüzlerinin ifadesi ve tavrı hareketleriyle hallerinden yani erkeklerle aynı haklara malik olmak nimetini (!) kazandıklarından dolayı ne kadar memnun olduklarına işaret etti. Papazın :

— İnsanı zindeleştiren bu manzaraya Sovyetler Birliğinden başka yerde tesadüf edilmez. Sözüne Senatör de:

— Hele biz bu işleri papazlara yaptırmaya başlarsak İtalya'daki manzara büsbütün cümbüşlü olur. diye karşılık verdi.

Sibirya kokan sert ve soğuk bir rüzgâr sabahleyin tenha sokaklarda kavuracak can bulamazken bu Kızıl Meydanda dişine göre yem bulabiliyordu.

İlk bakışta yolun kenarına dizilmiş eski paçavra balyaları sanılan şeyler hakikatte «Kutlu yer» in açılmasını bekliyen «hacı» lardı.

Özbekistan, Gürcistan, Irkutsk ve daha kimbilir nerelerden gelip Moskova istasyonlarının peronlarına dökülmüş bütün Sovyet Cumhuriyetlerinin bu vatandaşları, «Lenin ve Stalin» in türbesi önünde çıkınlarının üstüne oturmuş, tıpkı geceyi ayazda geçiren koyunlar gibi birbirlerine sokulmuş bekleşiyorlardı.

Don Camillo, Peppone'ye fısıldadı:

— Yoldaş, zavallı Mujiklerin vaktiyle iptidaî kızaklariyle gelip sarayların etrafında Çar ve Çariçeyi görmek için günlerce dolaştıkları zamanlar ne kadar geride kaldı!?

Senatör dişlerini sıkarak bu kinâyeli söze cevap verdi :

— Bir kölenin zalim efendisine boyun eğmesi başka; hür vatandaşların kendilerini kurtaran halâskâra şükrân borcunu ödemeye gelmeleri başkadır.

— Lenin'le Stalin'in gerçekten ölüp ölmediğini görmeye gelenler de caba!

Peppone papaza dönerek güldü:

— Yarın gece yarısına doğru sizi Milano hava meydanına silkeceğimi sevinçle düşündükçe rüya görmediğimi anlamak için kendimi çimdikliyorum.

— Alay edin! Alay edin. Şurada bir kaç saatimiz kaldı.

Gerçekten de macera bitmek üzere idi. Saat dokuzda bir uçak bizimkileri S... şehrine götürecek. Oradaki gemi inşaat tezgâhlarını gezecekler, öğleye doğru vapura binip üç saatlik bir yolculuktan sonra O... şehrine varacaklar, oradan da Berlin'e uçmak üzere uçağa bineceklerdi.

Seyahatin bu kısmını Tovariç Oregov düşünmüştü. İtalyan yoldaşlar Rusya'da uçakla, trenle, otokar ve otobüsle, tramvayla, troyle ve metro ile seyahat etmişlerdi. Sovyet Rusya'da umumî nakliyatın intizamı hakkında tam bir fikir edinebilmek için bir deniz seyahati eksik kalıyordu. Bunu tamamlamak fikri yukarı kademelerdeki yetkililerce de tasvip edilmiş olması Oregov yoldaşı gururlandırıyordu.

Uçak tam dokuzda S... hava alanına indi. Meydan, deniz inşaat tezgâhlarından başka bir önemi olmıyan bir şehre yetecek ehemmiyette, küçük bir alan idi.

Oldukça geniş ve iyice mahfuz olan liman, havuzlanmak için bekliyen her çeşit gemi ile dolu idi. Burada, bir denizci olan Cenevreli Bacciga yoldaşın kendisini kendi muhiti içinde hissetmesi yüzünden çenesi açıldı.

Limandaki gemiler arasında yepyeni bir petrol tankeri göze çarpıyordu. Bizim Cenovalı ahbap geminin evsafı ve tonajı hakkında o kadar doğru malûmat beyan etti ki Tovariç Oregov, İtalyan misafirlerin burada artık kendi yardımına muhtaç olmıyacakları kanısına vardı. Onun için misafirleri tercüman Petrovna'ya emanet ederek kendisi tersanenin gezilmesine ait hazırları yapmak üzere şantiyeye gitti.

Bacciga yoldaşın bu hususta çok malûmat sahibi olduğu görülüyor, her şeye o cevap veriyordu. Bu arada :

— Gemi yapmak bizim zanaatimizdir; ama bunlar da pek güzel yapıyorlar işte! dedi.

Don Camillo pusuda bekliyordu. Bacciga'nın gene bu çeşit bir lâf etmesinden fırsat bularak:

— Tabiî biliyorlar yapmasını! Hem bugünün işi değil bu! Bak ileride sağ uçtaki üç direkliye! Pırlanta gibi bir gemi! Ne dersin?

Papazın bu sözü üzerine bizimkiler daha iyi görebilmek için geminin bağlı bulunduğu yere yürüdüler. Gemiye yaklaştıkları zaman don Camillo'nun sözlerinde ne kadar haklı olduğunu gördüler.

Gemi, son yüzyılın bir kara kalem tablosundan çıkarılmış gibi idi.

Yeni boyanmış, cilâlanmış, verniklenmiş, tertemiz, âdeta yepyeni gibi olmuştu.

Don Camillo gıpta ile devam etti:

— Sovyetlerin büyük Rusya'nın haşmetlû mazisine ait her şeye karşı olan yakın 'alâkaları şayanı takdirdir. Rus gemi inşaatçılığının parlak geleceğini gösteren şu yelkenli bunun canlı bir delili değil mi arkadaşlar?

Don Camillo bir müddet düşünceli düşünceli gemiye baktıktan sonra Bacciga'ya dönüp :

— Denizci yoldaş! Biz asırlardanberi gemi inşaatçılığında üstad geçiniriz; ama itiraf etmeliyiz ki böyle bir şaheseri görmek için de Sovyet Rusya'ya gelmek lâzım imiş.

Bu sırada tercüman Nadia yoldaş yaklaştı ve oradan geçen bir işçiden öğrendiği şu malûmatı verdi:

— Bu yelkenli geminin adı Tovariç'tir. Sovyet bahriyesinin deniz talebesine mahsus mektep gemisidir. Dört bin ton çeker.

Bu sözleri dinliyen Bacciga tercüman Nadia yoldaşın karşısına dikilip sert bir tavırla sözlerini düzeltti :

— Dört bin değil, üç bin tondur. Evvelce adı Cristofora Colombo idi. Ve İtalyan deniz talebesinin okul gemisi idi.

Nadia yoldaş kıpkırmızı oldu ve:

—Affedersiniz, özür dilerim yoldaş! diye kekeledikten sonra bir tersane yetkilisi ile Oregov yoldaşın geldiğini

görerek onların yanına gitti.

Peppone, don Camlilo'yu kolundan çekerek:

— Yahu! Şu mübarek ağzınızı kapayamaz mısınız?.. Gördünüz mü yaptığınızı? Kırdığınız potu?

— Pot falan değil, mahsus konuştum! Ben, bu gemiyi Giulio Cesare gemisiyle birlikte zaptettikleri zaman kederimden hasta oldumdu.

Bereket Bacciga oralarda idi de senatör öfkesini ondan aldı:

— Sen de çeneni tutamaz mısın? diye çıkıştı.

— Naapiyim şef? Bizim gemiyi tanıdım.

— Kendini bilen bir yoldaş gemiyi tanımak istemez.

— Ben kendimi bilen bir yoldaşım şef, ama aynı zamanda bir denizciyim de!

— E, ne olmuş denizci isen?

— Hepsi de su diyeceksiniz. ama deniz, sizin Po nehrinden bambaşka şeydir. Ben Cristoforo Colombo'ya, senin Vidana köprüsünün tombazlarını seyrettiğin gibi bakamam.

— Potemkin zırhlısının gemicileri senin gibi düşünmemişlerdi.

— Ama Potemkin zırhlısının gemicileri Cenovalı değildiler.

Saat on birde Peppone ve arkadaşlarının kafaları tersaneye ait istatistiklerle şişmiş bir halde şantiyeden ayrıldılar. Binecekleri vapurun hareketine daha bir saat olduğundan kafile tercüman Nadia rehberliğinde şehirde küçük bir gezi yaparlarken, Tovariç Oregov, baş yoldaş Peppone ve yoldaş don Camillo rıhtımda işçilere mahsus bir kantinin sigara dumanı dolu büyük salonunda toplanmışlardı. Rus, günlük raporunu hazırlarken ötekiler de gitgide kararan hava ve ne taraftan estiği belli olmıyan rüzgârın artmasiyle kabaran denize bakarak vapur yolculuğunun âkıbeti hakkında endişe ediyorlardı. Kantin çok

fukara bir yer idi; ama içki nefis idi. İkinci kadehte Peppone açıldı:

— Deniz tutacak diye korkuyorum.

Don Camillo cevap verdi:

— Benim aklıma bile gelmedi. İki bin senedir papazlar en büyük fırtınalarda deniz yolculuğu yapmışlar, hepsi de sağ salim kurtulmuşlardır.

— Gemiye bindiğimiz zaman ne müfsitlik yapacağınızı da merak ediyorum.

Hürmetlû papaz cebinden «Lenin'in gerçekleri» kitabını çıkarıp göstererek:

— Her şey var bunun içinde, hattâ korkuyu önliyecek reçete bile!

Sert ve soğuk bir rüzgâr yüzünden bizim güruh gezmeden çabuk döndüler. Hiç birisinde hani çok eğlenmiş bir adam hali yoktu; ama içlerinde en fazla içerlemiş görünen Curullu idi.

Peppone ve don Camillo'nun oturmakta olduğu masanın etrafına dizildiler. Hürmetlice bir kadeh votkayı yuvarladıktan sonra dili çözülen Curullu yoldaş içini döktü. Don Camillo'ya hitap ederek:

— Yoldaş! Biz nereden geliyoruz şimdi; biliyor musun? dedi.

Don Camillo kitabını cebine koyarken o devamla:

— Bir kiliseden! Kilisede neler oldu, bilsen!

Don Camillo boynunu büktü.

— İki sefil evleniyordu. Ev-le-niyor-du. Hem de okunmuş su falan. Bütün takım taklavat hepsi tamamdı.

Sonra da Scamoggia'ya dönerek:

— Ya sen? Hani burada bir tek papaza rastgelmiyeceğiz diyordun! Öylesine rastladık ki! Hem de nasıl? Pembe yüzlü, şişko... Sırmalı çaputlar, bizimkilerden daha süslü! Ya yeni evliler.. görülecek şey! Ellerini kavuşturmuşlar bizdeki «Katolik hareketleri» teşkilâtındaki

maskaralardan beter! Görünce insanın midesi bulanıyor.

Yoldaş La Friddi ilâve etti:

— Sovyet Rusya'da böyle bir pislik akıl alacak şey değil! Sicilyanın en hücra köylerinden de kötü!

Hepsi don Camillo'dan cevap bekliyorlardı. Don Camillo da cevabı verdi :

— Yoldaşlar! Sovyetler Birliği anayasası vatandaşlarına dilediği dini kabul etmesine müsaade eder. Papazlar — on sekiz yaşına kadar gençleri din dersleriyle zehirlememek şartiyle — zanaatlarını icrada serbesttirler. Rusya'da din aleyhtarlığı vardır söylentileri hep «Vatikan»ın uydurmasıdır.

Tovariç Oregov kulaklarını kabartmış tercüman Nadia vasıtasiyle münakaşa takip ediyordu.

Don Camillo, Sovyet komiserine yardım dileyen nazarlarla bakıyordu :

Tercüman kadın, Tovariç Oregov ile bir sürü lâf ettikten sonra izah etti:

— Tarocci yoldaşın hakkı var. Anayasanın 124 üncü maddesine tam riayet edilmektedir. «Ortodoks kilisesi işleri danışma kurulu» ile «dinî mezhepler işleri danışma kurulu» vicdan hürriyeti hakkındaki kanunların, yolunda uygulanmasını denetler ve dinî organizasyonların özel meselelerini halletmelerine yardım eder.

Bu sözlerden cesaret alan don Camillo:

— İşte gördünüz ya! Mesele apaçık! Buradaki papazlar bizdekiler gibi istediklerini değil, anayasanın kendilerine müsaade ettiği şeyleri yapabilirler. Burada durum bambaşkadır, diye sözünü bağlarken güldü ve devam etti:

— Düşünün bir kere yoldaşlar... Sovyet Rusya gibi çok geniş bir memlekette sadece 26 bin kilise ve 35 bin papaz vardır.

Curullu:

— Bu ne çok kilise, ne çok papaz yahu? diye uludu.

Don Camillo devam etti:

— Halbuki 1917 de 46 bin kilise, 50 bin papaz vardı. 1935 de ise mevcut sadece 4 bin kilise ile 5 bin papazdan ibaretti.

Papazın sözüne inanmıyan Curullu yoldaş Tovariç Oregov'a dönüp :

— Sahi mi yoldaş?

Diye sorunca mutat konuşmadan sonra tercüman Nadia cevap verdi:

— Umumiyetle bu rakamlar gerçeğe uygundur. Ve kiliselerle papazlar münhasıran dindar halkın sadakalariyle yaşarlar. Harb esnasında Ortodoks kilisesi halkın savaş gayretini teşvik ederek vatanseverlik ruhunun imtihanını vermiştir. Partide korkutma değilde, kandırma yoluyla batıl itikat hastalığına karşı kuvvetli bir mücadele kampanyasına girişmiştir.

Curullu yoldaş votkanın da arttırdığı yeni bir hayal kırıklığına daha uğradı. İğrenmiş bir eda ile :

— Yoldaşım! Eğer papazların sayısı 20 senede 5 binden 35 bine çıkmışsa hangi kuvvetli mücadele kampanyasından bahsediyorsun?

Petrovna yoldaş biraz tereddüt ettikten sonra İtalya'nın sözlerini Tovariç Oregov'a tercüme etti. O da sanki bu müthiş hıyanetin mesulü kendisi imiş gibi başı önünde hepsini dinledi. Bir müddet düşündükten sonra başını kaldırıp Curullu'ya baktı ve kollarının iki yana açıp çaresizliğini anlatmak istedi.

Tabiî bu hareketin mânasını tercüman yoldaşın aracılığına lüzum kalmadan hepsi anladılar.

Tovariç Oregov raporunu tamamlarken ötekiler de konuyu değiştirdiler. Bu münakaşa da kesildi.

Bir arada salon sigara dumaniyle dolu olduğu için don

Camillo temiz hava almak ihtiyacını hissederek dışarı çıktı. Peppone de peşinden.

Rüzgâr kuvvetini kaybetmişti. Bir müddet yanyana yürüdükten sonra senatör söze başladı:

— Dereler gibi kan akmasına ve kırk iki yıl büyük fedakârlıklara mal olmuş bir ihtilâlden sonra Rusya'da hâlâ 35 bin papaz ha!

— Kızma yoldaş! Papazların sayısına bakıp da içerlemeye lüzum yok! Bunlar gerçekten ruhanî değildirler. Bunlar Papa'nın sulh düşmanı olduğu propagandasını yapan Sovyet memurlarıdır. Bunların şefi eski Ortodoks Patriği Aleksi.. Stalin için «bogomdannyj» demişti. Yani «Tanrı elçisi» demek. Aslına bakarsan din alanında komünizm savaşı kaybetmiştir. Papazlara karşı değil, Allaha karşı olan savaşı! Komünizm papazları kaldırabilir, Allahı ne tasfiye edebilir, ne de murakabe!

Zaten Sovyet rejimi üç mühim harb kaybetti. Allaha karşı; köylülere karşı ve burjuvaziye karşı. Kırk sene süren kanlı mücadeleden sonra rejim Ay'a ulaştı ve dünyanın birinci atom kudreti mertebesine erişti. Her türlü tabiî ve tabiat üstü fenomenleri fennî gösterilerle izah ederek batıl itikatları kovdu. Bütün Rusya'nın, Rusların ve adını bile bilmediğimiz bir sürü peykin mutlak hâkimi oldu. Milyonlarla âsi köylüyü tasfiye ederek ziraî reformayı gerçekleştirdi. Burjuvazinin kökünü kazıdı. Bununla beraber Ruslar bugün hâlâ Allahı aramakta ve binbir meşakkatle kazandıkları üç beş rubleyi kiliseler açarak dinlerinin ibadetini sağlama uğruna feda etmektedirler. Halbuki beri taraftan da ziraat hâlâ reformdan evvelki seviyeye ulaşamamış ve köylüleri gayrete getirmek için onlara kendi mahsullerini yetiştirip satmak maksadile birer parça toprak vermişler; bir de serbest pazar sağlamışlardır. Böylece eski burjuvazi yerine gitgide sayısı ve kuvveti artan bir yenisi doğmuştur. Kızma bu söylediklerime pro-

leter yoldaş! Sen, şu çapraz lâcivert kostümünle, partiden ve senatörlükten aldığın çifte maaşla, yakında teslim alacağın yepyeni otomobilinle, bankada hesabı carisi olan bir burjuva değil misin?

— Lâf!.. Yepyeni otomobil dediğin âdi küçük bir araba. icabında.

Don Camillo ciddî edasını muhafaza ederek:

— Yoldaşım! Arabanın büyüklüğü küçüklüğü mühim değil. Prensip meselesi.

Lâfın burasına geldikleri zaman senatör cebinden bir deri kutu, kutudan da güzel bir puro sigarası çıkardı. Papaz iki gündenberi burnunda tüten sigarı görünce gözleri faltaşı gibi açıldı. Kasırga gibi soluduktan sonra:

— Ve burjuvalar istedikleri gibi, istedikleri şeyi zıkkımlanırken halk hâlâ ıstırap içinde kıvranıyor.

Peppone öfke ile puroyu ortasından kırıp yarısını — pek nazikâne sayılamıyacak bir tarzda — Don Camillo'ya verdi.

— Rusya'ya 35 bin papaz yetmiyormuş gibi bir de siz geldiniz!

Bu sırada vapurun düdüğü işitildi.

«Partizan» adındaki vapur hafif fakat modern ve denize dayanır sağlam bir tekne olduğundan seyahatin ilk saati hâdisesiz geçti. Lâkin rahat durmaktan yorulmuş olan şeytan işe karıştı. Hava birdenbire kararadı. Rüzgâr fırtına halini aldı.

Gitgide kabaran dalgalar denizde derin çukurlar açmaya başladı. Durum nazikleşiyordu. Havanın şiddetinden karaya düşmemek için kaptan daha müsait bir deniz bulmak ümidiyle sahilden açılmaya başladı. Ama açıklarda da hava kıyıdakinden farklı değildi. Ve fırtına gitgide şiddetini arttırınca geminin kontrolunu kaybetti. Bir kaç dakika sonra bir tayfa güverteye gelip kucağında tuttuğu bir takım çaputları ortaya attıktan sonra Rusça birşeyler

söyledi.

Tercüman Nadia yoldaş :

— Kaptan herkesin güverteye çıkıp cankurtaran yeleklerini giymelerini emrediyor, diye tercüme etti.

Güvertede kıyamet kopuyordu. Gökten sağnak halinde dehşetli bir yağmur yağarken denizden de büyük dalgalar geminin bordasına toslayıp duruyordu. Uluyan vahşi bir rüzgâr ve öğle üzeri havanın zifirî kararması büsbütün dehşet veriyordu. Fırtınadan dolayı dümen dolabı boşta dönmeye başladı. Bir dalga da iki tahlisiye sandalını koparıp götürdü.

Herkes köprü üstünde, emniyet halatlarına yapışmış, kaptana bakıyordu. Adam bütün gözlerin kendine çevrilmiş olduğunu hissetmişti; ama çılgın denize bakmaktan başka elinden bir şey gelmiyordu. İşin sonu gelmişti.

Gemi acaba daha kaç dakika, hattâ kaç saniye bu şiddete dayanabilecekti?

Derken arkadan gelen bir dalga geminin kaçını havaya kaldırdı. Vapurun başaşağı dalgalara dalıp batacağını sandılar. Deniz baştan kıça kadar güverteyi yaladıktan sonra gemi doğrulduğu zaman bizim biçareler hemen birbirlerini saydılar.

Kimse kaybolmamıştı. Peppone ve dokuz «güzide» ile Nadia yoldaş ve Tovariç Oregov, kaptan ve mürettebatı teşkil eden altı tayfa tamamdı. Birbirlerine sarılmış, ve bir tutamağa yapışmış olarak bu ilk ve müthiş hücumu savuşturmuşlardı; ama bunun bir ikincisi gelmiyecek mi idi?

Gemi bir büyük dalganın içine yan yatıp denizin dibine doğru kaymaya başladı. Ha battı, ha batacak derken bu sefer de doğruldu. Lâkin bu sırada bir lumboz kapağı koptuğu için gemi su almaya başladı.

Artık hiç bir halâs ümidi kalmamıştı. Kendinden geçmiş bir halde Peppone, don Camillo'ya:

— Allah aşkına, ne duruyorsunuz! Siz bari bir şey yapın! diye bağırdı.

Don Camillo birdenbire kendine geldi.

— Yarabbi! Senin sadık ve âciz bir kulun olarak ölmek nimetini ihsan ettiğinden dolayı sana hamdolsun!

Dedikten sonra gemiyi fırtınayı ve Peppone'den başka diğerleri için Tarocci yoldaş olduğunu unutarak başından kasketini çekip cebine soktu ve küçük dolma kalem şeklindeki istavrozu çıkarıp açtı, elinde tutarak kolunu yukarı kaldırdı.

Tercüman Nadia, kaptan ve altı tayfa dahil olduğu halde herkes papazın önünde diz çökmüştü. Sadece Oregov köprü üstüne çıkan merdivenin korkuluğuna yapışmış ayakta duruyor; şapkası kulaklarına kadar başına geçmiş, gözleri yerinden fırlamış, bu inanılmıyacak manzaraya hayretle bakıyordu.

— Yarabbi! Şu biçarelere merhamet eyle!

Büyük bir dalga geminin bordasını sarsarken arkadan bir başkası yetişiyordu.

— **Ego vos absolvo a peccatis vestris, in nomine Patris et Filii et Spiritus Saneti**

Ve denize doğru eliyle bir büyük haç çizdi. Hepsi istavroz çıkardılar. Ve papazın elindeki küçük haçı öptüler; Oregov yoldaş müstesna! Adam taş kesilmiş gibi hareketsiz duruyordu.

Bir büyük dalga güverteyi boğdu, sanki bu çelimsiz mahlûkları ezmek istermişçesine! Lâkin takdir başka türlü imiş. Geminin delice bocalaması devam etti ise de dalgalar tekneyi eski şiddetiyle dövmez oldular.

Yolcular ayağa kalktıkları zaman fırtınanın en tehlikeli kısmını atlattıklarını anladılar.

Hepsi Oregov yoldaşın şapkasını çıkarmadığını, diz de çökmediğini görmüşlerdi; ancak tehlikeyi savuşturduklarını anladıktan sonra, adamı ve hareketini hatırladılar.

Hepsi köprü üstü merdivenine doğru yan yan baktılar. Oregov yoldaş olduğu yerde mıhlanmış gibi duruyordu.

Dişlerini sıkmış, dilinin söylemediği şeyleri nazarları hiç bir şüpheye yer vermiyecek kadar açıkça anlatıyordu.

Tercüman Nadia yoldaş, kaptan yoldaş ve tayfa yoldaşlar adamın gözlerinden fışkıran tehditkâr alevi gördüler ve titrediler.

Bun mukabil Peppone ve arkadaşları pek aldırış etmediler. Ölümden kurtulmuş olmalarından dolayı o kadar bahtiyar idiler ki Yenko Oregov'un gözlerindeki tehdit alevinden tasalanmadılar.

Deniz hâlâ gemiyi sarsıyordu; ama mürettebat şimdi işlerini daha rahat yapabiliyor, pompaları, makineleri çalıştırıyor, yolcular da sırsıklam olmuş elbiselerinin sularını sıkıyorlardı. Onun için Tovariç Oregov unutuldu.

Deniz yavaş yavaş sükûnet buldukça gemideki hayat da normalleşiyordu. Fırtınadan iki saat sonra herkesin suratı eski halini almıştı.

Doğrusunu isterseniz gemide pek büyük hasar da olmamıştı. Büyük bir dalga güverteyi su altına almış, bir lumboz kapağı kırılmış, iki cankurtaran sandalını da deniz almıştı. Bunlar denizciler için olağan şeylerdi!

Kısacası, bütün bunlar olup biterken Tovariç Oregov'u unutmuşlardı. Gemi O... limanına girdiği zaman adamı Nadia yoldaş hatırladı.

Vapur yanaşıp iskele atılınca Peppone, arkasında takım taklavatiyle karaya çıkmaya hazırlanırken tercüman Nadia yoldaş yaklaştı:

— Oregov yoldaşı beklemek lâzım! diye yollarını kesti.

Kadının benzi sapsarı olmuş, heyecandan sesi titriyordu.

O sırada kaptan geldi. Nadi yoldaşla bir şeyler ko-

nuştu. Birlikte alt güverteye indiler. Az sonra yukarı çıktılar. Kaptan gülümsiyerek geldi. Peppone ve «güzide» dokuz misafiri selâmladı. Ve elini sıkarken don Camillo'ya:

— **Kak trevoga Tak do Boga!**

dedi.

Nadia Petrovna da:

— Artık inebiliriz. Fırtına esnasında Oregov yoldaş maalesef denize düşmüş, bir dalga alıp götürmüş. Parti kendisinin ölümüyle sadık ve zeki bir memurunu, Sovyetler Birliği de değerli bir erini kaybetmiş oldu.

Karaya indiler. Don Camillo son defa bir kere daha denize doğru baktı. Dalgalı denizde ve siyah bulutlu tehditkâr havada Yenka Oregov'un hayaletini aradı.

Yüreği burkulmuş bir halde:

— Allah taksiratını affetsin! diye mırıldandı.

Kaptanın söylediklerine inanmak için ümitsizce gayret ediyordu; ama kaptan geminin sefer defterine fırtına esnasında iki tahlisiye sandalı ile Oregov yoldaşın kaybolduğunu yazmış ise artık sözünden şüphe etmeye de mahal yoktu.

Kasırga uçağın «Berlin» den hareketini geciktirmişti. Yolcuları rıhtımdan hava meydanına götüren otokar içinde Scamoggia, don Camillo ile karşı karşıya düştü. Papaz sordu:

— Eyyy! Birbirimizle vedâlaşmak zamanı geldi yoldaş! Biz memlekete dönüyoruz; sen kalıyorsun!

— Yok ben de geliyorum sizinlen!

— Ben bundan kimseye bahsetmedim. İtalyan komünist partisinin bana hâlâ ihtiyacı vardır diye düşündüm.

— Bravo yoldaş! Kalbini susturmayı ve vazifesinin sesini dinlemeyi bilen adam örnek bir vatanseverdir.

Scamoggia yoldaş içini çektikten sonra dışarı bakmaya başladı.

Nihayet hava meydanına vardılar.

Otokar parmaklığın önünde durdu. Herkes aşağı indi. Nadia yoldaş, Peppone yoldaşla beraber büroya girdi. Ve misafirlerin seyahatlerine ait belgelerini verdi.

Polis vazifesini gören subay, kâğıtları inceledikten sonra «seçme» lerin listesini — aynı zamanda tercümanlık işini de gören — bir assubaya verdi. O da yüksek sesle çağırmaya başladı:

— Bacciga Pietro.

Liguryalı içeri girdi. Subay Peppone'ye baktı. O da başiyle tasdik etti. Petrovna yoldaş da :

— Da! dedikten sonra subay çağırdı:

— Capece Salvatore!

Böylece Capece, Bibetti La Friddi, Peratto birer birer geçtiler. Subay:

— Rondella Walter. diye seslendi.

Pepone, Rondella'nın seyahatin başlangıcında memlekete iade edilmiş olduğunu unutmuştu. Kendini toplayıp da işi subaya izah etmek istediği zaman da geç kalmış olduğunu anladı. Çünkü Tifiz kolhozunda rastladıkları mahut Napolili Rumen, subayın karşısında şaşılacak bir cesaretle Rondella olarak arz-ı endâm etmişti.

Senatör de başiyle tasdik ederken Nadia yoldaş da gözünü kırpmadan :

— Da! demişti.

Sıra Tarocci yoldaşa gelince:

— Hayır! diye bağırmamak için Peppone kendini zor tuttu; ama bu teredüt bir saniye bile sürmedi. Tercüman subay gülerek:

— On bir giriş, on bir çıkış! diye kâğıtları Peppone'ye verdi.

Uçağa doğru yürürlerken don Camillo, Nadia yoldaşa yaklaştı ve kaptanın ne söylediğini sordu:

— Sen de gözlerinle gördün yoldaş! «Tehlike anında biz Allah'ı hatırlarız.» dedi.

Hürmetlû :

— Modası geçmiş bir devirden kalma atasözü.. diye homurdandı.

Uçağın hareket saati gelmişti. Yolcularımız birer birer uçağın merdivenini çıkarlarken tercüman Nadia yoldaş her birinin elini sıkıyordu. Romanyalı göçmenin elini sıkarken kahkaha ile gülmemek için kendini güç tuttu. Ama arkadan Scamoggia gelince dudaklarındaki tebessüm siliniverdi.

Uçağa son binen don Camillo oldu. Genç kadına:

— Allahaısmarladık yoldaş! diye veda etti.

İki damla gözyaşı yanaklarına doğru yuvarlanırken genç kadın papaza :

— Benim için dua et! diye fısıldadı.

Ümitsizlik ve hüzünle dolu bu iki yaşlı göz, uzun zaman papazın hayalinden silinmedi.

Ve sonra pencereden sisle kaplı engin ovalara bakarken bir yerde okuyup «Lenin'in düşünceleri» risalesine not ettiği bir sözü hatırladı:

«Spasit jel mira, spai Rossiu!»

«Ey dünyanın halâskârı! Rusya'yı kurtar!»

★

Don Camillo eski kilisesinin mihrabı önünde haça gerili İsa ile içini çekerek konuştu :

— İki hafta oluyor.. kilisemin gölgesine sığınalı... Hâlâ bu seyahatin — korkusu demiyeyim — sıkıntısını üstümden atamadım. Korkacak bir şey yoktu zaten; ama utanıyordum. Apaçık göğüsle, mertçe döğüşmeye alışmış eski bir mücahidin, düşman üniforması giyerek karşı hatlara sızması, orada entrikalar çevirmesi, casusluk etmesi ağırıma gidiyor. Tasavvur edin ya İsa! Mürekkepli kalem içine saklı bir salip, «Lenin'in düşünceleri» ismi altında

bir dua kitabı, yatak odasındaki gece masası önünde kaçamak âyinler. bunlar içler acısı şeyler.

İsa tatlılıkla cevap verdi :

— Müsterih ol don Camillo! Senin bu hareketin, korkudan veya hıyanetten değildi. Sen hemcinsine yardım için oraya gitmiştin. Eğer bir insanın susuzluktan ölmek üzere olduğunu görürsen tebdili kıyafet ederek gülünç hale gelmek endişesiyle ona bir yudum su vermekten kaçınır mısın? İsa'nın askerleri için hakikî kahramanlık alçak gönüllülüktür. Gurur, övünmek de en baş düşmanıdır.

Bizim papaz gözlerini haça gerdi İsa'ya kaldırarak ısrar ile konuştu:

— Efendimiz! Ben size baktığım zaman ulvî fedakârlığınızı aydınlatan nur-u ilâhiden başka şey göremiyorum. Buna mukabil Don Camillo kulunun meyus çehresini bir kibrit ışığı bile aydınlatmıyor.

İsa cevap verdi:

— Ya, Grevinec'deki yatalak ihtiyar kadının gözlerinde uyandırdığın ışık... Ya Rusya'da kaybolmuş askerin, karısının ve çocuklarının gözlerinde parlattığın nur!.. Ya fırtınanın en şiddetli zamanında gemide son demleri yaklaştığını zanneden biçarelere küçük haçı çıkarıp 'Allahtan du da Tarocci yoldaşın bir din adamı vazifesini görmesingünahlarını bağışlamasını istemene ne diyelim?.. Nasıl oldeki garipliği düşünmeden herkes diz çöküp, kalem içinde gizlenen küçük haçı öptüler? Hiç kendi kendine bunların nasıl olup da vukua geldiğini düşünmedin mi?

Papaz ne diyeceğini bilemedi.

— Valla! Ben rasgele bir papazın yapabileceği gibi hareket ettim.

— Haklısın don Camillo, ama düşün ki Peppone'den başka hiç kimse senin papaz olduğunu bilmiyordu. Ötekiler için sen Tarocci yoldaştın. Öyle değil mi?

Don Camillo iki kolunu açtı.. bütün bunlar ilk defa

aklına geldi ve birdenbire inanılmıyacak kadar garip göründü.

İsa yumuşaklıkla:

— Bütün bunlar don Camillo yoldaşın da etrafına küçük bir ışık verdiğini göstermez mi? dedi.

Bizim başrahip efendi evine döneli iki hafta olmuştu. On gündenberi de seyahati esnasında gördüğü, işittiği, yaptığı şeyleri kâğıt üzerine dökmeye çalışıyordu. İstiyordu ki Piskopos en ufak teferruatına kadar her şeyden haberdar olsun. Bu da o kadar kolay bir iş değildi; çünkü efendi hazretlerinin gerçi yaşı ilerlemişti ama asla kendisini yanıltmıyan bir hafızası vardı. Üstelik grameri de çok kuvvetli idi.

«Milano» garında birbirinden ayrıldıklarındanberi don Camillo, senatörden haber alamamıştı.

Berlin hava alanına iner inmez, Napolili Rumen berber şayanı hayret bir şekilde ortadan kayboluvermişti.

Tavan yoldaş da üç buğday sürgünü ile Verone'ye indi. Peratto ve Bacciga yoldaşlar don Camillo ile birlikte «hücre» den ayrıldılar. Giderken don Camillo'ya:

— Bizimle beraber sen de Parme'ye kadar gelsen fena olmaz! dedilerse de papaz Milanoda mühim bir işi olduğu için bu teklifi teessürle reddetmişti; çünkü likâbı katranîsini Milano'da bırakmıştı, onu alıp giymeye mecbur idi.

Don Camillo inmeye hazırlanırken çabucak hesabını yapmış olan Peppone Scamoggia'ya para verip keyifli keyifli :

— Al şu parayı.. altı kişi kaldık. Kaç şişe siyah şarap alabilirsen al getir!.

Peppone'nin o günkü kahkahaları hâlâ don Camillo'nun kulağında çınlıyordu. Döndüklerinden beri geçen iki hafta zarfında papaz, Peppone'nin bu anî neşesinin sebebi

---

(*) **Siyah papaz elbisesine eski Türk fermanlarında verilen ad.**

ne olduğunu ara sıra kendi kendine sorardı.

Bu muammanın çözülmesine imkân veren ışığı on dördüncü günü akşamı bizzat Peppone tuttu.

Don Camillo meşruta evin yemek odasında oturmuş, seyahat raporunu hazırlamakla meşgul iken evin sokağa açılan kapısı çalındı. Gelen Peppone idi.

İlk bakışta rahip efendi herifi tanımadı. Don Camillo Milano'da fötr şapkalı, gümüşî renkte kravatlı, ipek poplin gömlekli, lâcivert kruaze kostümlü muhteşem bir senatör Peppone bırakmıştı. Şimdi karşısında buruşmuş pantalonlu, kadife yeleği, yamru yumru şapkası, boynunda mendili ve omuzunda kukleteli kaputiyle eski zamanların köylü Peppone'si duruyordu.

Kısa bir müddet hayretle yüzüne baktıktan sonra başını salladı:

— Hay Allah! Birdenbire tanıyamadım. Benim de kafam yerinde değil! Halbuki bizim Allahın belâsı, Roma'da iken senatör kılığına girmek hastasıydı; köyüne dönünce de belediye reisi kılığına girmiş. Oturun! Lûtfen! Yalnız geceleri dolaşmaya mecbur olmak can sıkacak şey değil mi? Rica ederim oturun!

Peppone boğuk bir sesle cevap verdi:

— Söyliyeceğim şey için ayakta da durabilirim. Borcumu ödemeye geldim.

Paltosunun altından bir mum çıkardı, masanın üzerine koydu.

— Bu mumu, beni fırtınadan kurtaran Cenabıhakka hamdü sena için yakıyorum.

Don Camillo gülümsedi:

— Geminin kaptanı bana «Tehlike anında hep Allahı hatırlarız» demişti. Fakat tehlike geçince hepimiz daima onu unuturuz. Görüyorum ki senin hafızan kuvvetli imiş Allaha karşı yaptığım adağı unutmamışsın. Samimî söylüyorum; buna pek memnun oldum.

Peppone :

— Bunu da, şeytanın başıma musallat ettiği bir papaz makulesinden beni kurtardığından dolayı gene Cenabıhakka şükür için dikeceğim, diyerek ikinci bir mum daha çıkardı koydu.

Bir metre 20 santim boyunda ve 15 santim kalınlıkta tamamen elle işlenmiş güzel bir mum.

Don Camillo'nun gözleri faltaşı gibi açıldı.

Peppone devam etti:

— Bu mumu adağımın azametiyle mütenasip ölçüde ısmarlamak istedim; fakat olmadı. O mel'un papazın arzettiği tehlike ile mütenasip olmak için mumun en az 16 metre boyunda ve üç metre kutrunda olması lâzımdı.

— Benim için ne büyük şeref! Bir küçük kasaba papazı bu kadar itibara lâyık mıdır?

— Öyle kasaba papazları vardır ki papadan daha muzırdır. dedikten sonra masanın üstüne iki mektup, bir de büyücek paket bıraktı.

— Bunları Tarocci yoldaşa vermem için bana göndermişler. Bu benim pok hoşuma gitmedi. Şimdiden haberiniz olsun; başka mektuplar gelirse ocağa atarım.

Don Camillo paketi açtı. Bir deste büyükcek boy fotograf ile bir de mektup vardı. Mektubu çabucak okudu.

— Mektupta diyor ki...

— Papaz efendi! Ben sizin işlerinize karışmam.. onun için.

— Benim işim değil! Tarocci yoldaşa ait bir mesele. Zannederim hücre şefi Tarocci yoldaş vazifesine ait hususlardan kendi âmirini haberdar etmekle mükelleftir. Mektup Peratto yoldaştan geliyor. İcabında kullanmam için bana bir takım klişeler göndermiş. İkimizi ön sırada gösteren şu resme bak azizim. Ne kadar enteresan değil mi?

Peppone fotografı aldı.. yiyecek gibi baktıktan sonra:

— Umarım ki artık başıma belâ çıkarmaktan vazgeçmişsinizdir.

— Müsterih olun senatör hazretleri. Peratto yoldaş bana ayrıca bir «demet» de satılık fotoğraf göndermiş. Ne yapsın? Ekmek parası kazanacak. İsmini vermeden öteye beriye vereceğim. Adama küçük bir hizmetimiz olsun.

Peppone:

— Bu alçaklığı da yapacak mısınız?

— Karar size ait! Eğer biz adamı işe karıştırmasa idik benim de resmim olan fotografları parti gazetelerine gönderebilirdi. O gazeteler de bunları basınca...

Peppone oracıkta bir sandalyeye yığıldı ve alnının terini sildi. Bunun üzerine don Camillo:

— Ben size kaç defa söyledim yoldaş! Benim size kötülük etmeye niyetim yok. Parti gazetesine gönderi ecek fotografı siz seçiniz! Üst tarafını da Camillo Tarocci yoldaşa bırakınız!

Papazın verdiği teminat üzerine biraz rahatlamış olan Peppone fotoğraflara bakarken don Camillo da ikinci mektubu okuyup senatöre izah etti:

— Tavan yoldaş teşekkür ediyor. Benim kendisine tavsiye ettiğimi yapmış. Anası memnun. Üç buğday sapı da sağ salim yerine vasıl olmuş. Bir kere dikmiş, günde iki defa gidip suluyormuş: «Eğer kururlarsa kardeşimin bir defa daha öldüğüne inanacağım» diye yazıyor. Senatör yoldaşa selâm ve teşekkürlerini sunmaya beni memur ediyor.

Peppone homurdanarak resimleri gözden geçirmeye devam etti.

Üçüncü mektup bir kaç satırlık idi. İçinden bir miktar da para çıktı.

— Gibetti yoldaştan. Kendisine verdiğimiz Rusça mektan şüphe etmiş, memlekete döner dönmez tercüme ettirmiş. Vaziyeti öğrenince genç kızın ruhuna âyin yapmam için bana 1000 liret göndermiş. Parayı kendisine iade edeceğim ve zavallı kızın ruhu için her ay dua edeceğimi yazacağım.

Peppone masaya bir yumruk indirdi.

— Bu hıyarlara sizin papaz olduğunuzu kim haber verdi, anlayamadım.

— Hiç kimse! Aptal değiller ya! Kendi kendilerine anladılar.

— Kendi kendilerine nasıl anlarlar, rica ederim.

Don Camillo :

— O bir ilham meselesidir. Ben bir manyatizmacı değilim; kolay kolay izah edemem.

Peppone başını sallıyarak itiraf etti :

— Bu benim hatam oldu; belki gemide fırtına sırasında size «yoldaş!» diyecek yerde «papaz efendi!» demişimdir.

— Zannetmiyorum.

Elinde tuttuğu fotoğraflardan birini papazın yüzüne dayadı. Resimde Yenko Oregov yoldaş görülüyordu.

Peppone mırıldandı:

— Son defa onu gördüğüm zaman fırtına dinmişti. Nasıl oldu da sonradan deniz aldı bu adamı? Biz alt güverteye indiğimiz zaman yukarıda neler geçti acaba?

— Orasını Allah bilir. Ben de hep onu düşündüm; Allah şahit! Hâlâ da bu adamı düşünüyorum.

Peppone mütemadiyen içini çekiyordu. Nihayet ayağa kalktı.. bir deste fotoğraf göstererek :

— Ben bunları alıyorum.

— Uyuştuk demek. Mumlar ne olacak?

Senatör omuzlarını silkerek uysal bir eda ile :

— Büyüğü fırtınadan kurtulduğumuz için yakınız!

Papaz ısrar etti:

— İkisini de kurtuluşumuz için yakalım.

— Yok yok! Küçüğünü o papazdan yakamı sıyırdığım için yakacaksınız.

Ve selâm vermeden çıktı gitti. «Muhterem» de kiliseye koştu. Büyük mumu takacak hiç bir şamdan bulamadı.

Bu iş için evden büyük bir bronz vazo getirdi.

Mumları mihraba koyduktan sonra yakıp İsa'ya dedi ki :

— Efendimiz! Peppone sizi hatırladı.

İsa gülümsiyerek cevap verdi:

— Zannederim seni de unutmadı.

★

Raporu almış olan ihtiyar piskopos, don Camillo'yu çağırttı, ve sordu:

— Şimdi bana raporunda yazdığın ve yazmadığın her şeyi anlat bakayım!

Papaz tam yarım gün anlattı, anlattı. Sonunda piskopos haykırdı:

— İnanılır şey değil! Tavan yoldaşın ihtidası, Gobetti yoldaşın ihtidas, Rondella yoldaşın tahlisi, Napoli'i Rumenin kaçırılması, Polonyalı ihtiyar hasta kadın için âyin, kızıyle eski asker arasındaki evlenmenin takdisi, bunların altı çocuğunun vaftizi, gurbetteki herifin takdisi ve iade-i hu kuku, mezarlıkta ölü âyini.. Bunlardan başka on sekiz ö'ügünün günahlarından affı, üstelik de hücre şef'iği yapmak. Hepsi altı günün içinde; ve zındıklar memleketinde.. olur şey değil!

— Efendimiz! Eğer benim sözlerime inanmıyorsanız, sunduğum fotoğraflar, mektuplar sizi ikna etmiyorsa senatör Peppone'ye sorunuz!

İhtiyar bağırdı..

— Üstelik bir de senatör şahitlik ederse! işte o zaman felâket olur.

Don Camillo gözleri yerinden fırlamış piskoposa bakıyordu.

— Evlâdım, hâlâ anlıyamadın mı? Bu söylediklerin hakikat ise benim seni piskoposluğa terfi ettirmem lâzım gelecek!

Don Camillo diz çöktü ve dua etti:

— **Domine, non sum dignus!**

İhtiyar piskopos başını kaldırdı.

— Ben de senelerdenberi böyle dua ederim; ama kimse beni dinlemez. Allah seni bağışlasın evlâdım! dedi.

Aradan bir ay kadar geçmiş, don Camillo inanılmaz Rusya seyahatini unutmaya başlamıştı ki; bir gün kiliseden çıkarken meşruta evin duvarına ilân yapıştırırken Smilzo'yu gördü. Herif işini bitirsin diye hiç tınmadı. Smilzo ilânı yapıştırıp da merdivenden inince papazla burun buruna geldi. Papaz konuştu. :

— Ya ilânın kolası henüz kurumadan biri onu oradan indirir de sana yedirirse ne dersin yoldaş?

Smilzo gülmeye başladı:

— O işi yapacak adam daha anasından doğmadı! dedi.

— En fena bir ihtimalle, diyelim ki bu adam anasından epeyce zaman evvel doğmuştur. Hattâ şimdi de senin karşındadır, dedikten sonra Smilzo'yu ceketinin ensesinden öyle bir yakaladı ki kolay kolay kurtulamıyacağını herif anladı.

— O zaman iş değişir! dedi.

— Ben halk evinin duvarına afiş yapıştırıyor muyum? Siz neden gelip benim evimin duvarını politika maskaralıklarıyle kirletiyorsunuz?

— Politika maskaralığı falan değil! Bir kültür toplantısı ilânı.

Don Camilla herifin yakasını bırakmadan, duvara yapışık ilânı okudu. Gördü ki, ertesi akşam bucak tiyatrosunda bir toplantı olacak ve Sovyetler Birliğinden henüz dönmüş olan senatör Giuseppe Bottazi Rusya'daki intibaları ve seyahati hakkında konuşacak, istiyen vatandaşların sorularına cevap verecekti.

— Haa! O başka öyle ise! dedi. Hakkın var. Gerçek-

ten hiç bir siyasî amacı olmıyan kültürel bir toplantı. Biletler nereden alınıyor?

Smilzo ceketinin yakasını düzelterek :

— Giriş selbes! dedi. Kim isterse sual sorabilir?

— Ben de sorabilir miyim?

Smilzo:

— Hattâ piskopos da, piskoposluğun bütün papazları da sorabilirler! diye konuşurken ihtiyaten bir kaç adım gerilemişti. Devamla :

— Biz, papazlar da biraz kültür sahibi olsunlar diye çalışıyoruz, diyen kültür simsarı, don Camillo'nun tesir dairesinden epeyce uzaklaşmıştı. Zaten don Camillo, Smilzo ile uğraşmak niyetinde olmadığından evine döndü.

Yarım saat sonra bir çocuk Peppone'nin karısına şu mektubu verdi.

«Aziz senatör yoldaş;

«Yarın akşam tertip edilecek olan kültür toplantısı beni ziyadesiyle alâkadar etmektedir. Mutlaka gelmek istiyorum. Ancak sana bir şey sormama müsaadeni rica ederim: Durup dururken ne diye başını derde sokmak istiyorsun? Saygılarımla.»

Yoldaş Tarocci»

Ve aynı gece Peppone birdenbire Romaya hareket etmek mecburiyetinde kaldı. Ertesi gün Smilzo kasabayı dolaşarak bütün asılı ilânların altına şu «bildiri» yi havi kâğıtlar yapıştırdı:

«Konferansçının pek mühim işi çıktığından kültür toplantısı ileride bir tarihe ertelenmiştir.»

Smilzo meşruta evin duvarındaki ilâna da bu kâğıtlardan birini yapıştırırken bir kere daha don Camillo ile karşılaştı.. Papaz müteessir bir eda ile yakındı :

— Yazık oldu! Kimbilir daha ne kadar zaman papazlar cehaletin karanlıkları içinde gömülü kalacaklardır, zavallılar? dedi.

Öteki alelacele merdivenini sırtlayıp biraz uzaklaştıktan sonra :

— Onun için kasavet çekme papaz efendi! Evvel Allah biz ne zaman olsa sizin kafanızı temizleriz! dedi.

Ne var ki sonradan bu kültür toplantısı için bir türlü bir tarih tesbit edilemedi. Yağmur da afişleri silip süpürdü. Kimse de artık bu işle ilgilenmedi.

Aradan altı ay kadar geçtiği halde kimseye Rusya macerasını anlatamamış olan don Camillo böyle bir seyahat yaptığından bile şüpheye düşecek hale geldi; âdeta rüya görmüş gibi oldu.

Ama bir sabah meşruta evin salonunda kâğıtlarını düzeltirken çan çalan kayyum bir yabancının kendini görmeye geldiğini haber verdi. Papaz misafiri içeri almasını söyleyince karşısına Nanni Scamoggia yoldaş çıkageldi.

Don Camillo ilk şaşkınlığı geçer geçmez sordu :

— Sen buraya nasıl gelebildin?

— Romadan tren kalkıyor. Kuzeye doğru gelenleri de var. Adresinizi Bottazi yoldaştan kopardım.

Papaz hiç bir şey anlamadığı halde :

— Anladım anladım, dedi. Bu ziyaret şerefine nail oluşumun sebebini de öğrenebilir miyim?

Scamoggia hâlâ Tiber suyu kıyılarının uşağı olduğunu sigarasını yakıp dudağının kenarına yapıştırması ve koltuğa kurulmasıyla gösterdi. Ama herifin bu lâübali tavrı, veda sırasında Nadia Petrovna'nın döktüğü gözyaşlarını bir türlü unutamıyan don Camillo'nun hiç hoşuna gitmedi.

Scamoggia içini çekerek :

— Talihim yokmuş yoldaş; pardon papaz efendi! O genç kadından ötürü!

— Başına bir şey mi geldi?

— Başına bir şey gelmedi, kendisi geldi. Romaya, iki ay evvel bir Sovyet kadınlar heyetiyle birlikte. Hava kız-

ları rolünde geldi... Uzatmıyalım, bir daha geri dönmedi.

— Sen ne yaptın?

Adam omuzlarını silkti :

— Sadık bir komünist, üstelik hücre şefi olarak Sovyet vatanına ve partisine ihanet etmiş bir vatandaşla metres hayatı süremezdim ki!

Don Camillo işi kurcalamak için :

— E ne olacak şimdi?

Ağzındaki sigarayı ocağın içine atarak :

— Olacağı ben de kızı nikâhla almak için partiden istifamı verdim.

— Talihsizliğin bu mu?

— Yok o değil! Felâket şu ki anlaşalı bir ay oluyor; hâlâ evlenemedik. Kız sade belediye nikâhıyle evlenmeye razı değil; dinî nikâh da istiyor.

Don Camillo gülümsiyerek adama baktı :

— Felâket dediğin bu ise kolay iş o!

— Sizin için kolay; ama benim gibi papazların resmini bile görmeye tahammül edemiyen bir adam için o kadar kolay iş değil!

— Anlıyorum arkadaş! Herkes düşüncesinde serbesttir. Ama madem böyle düşünüyorsan ne diye buraya geldin?

— Çünkü bu işi eninde sonunda bir papaza yaptırmaya mecburum. Onun için sana geldim; hiç olmazsa senin hafifletici hallerin var. Ne de olsa siz de benim gibi bir sabık yoldaşsınız! Bir bakıma da benim hücre şefimsiniz!

Don Camillo :

— Doğru söylüyorsun! diye hak verdi.

Öteki bu söz üzerine kapıya dönüp:

— Hey! Nana! diye bağırınca Nadia Petrovna yoldaş arz-ı endam etti.

Don Camillo'yu görür görmez elini öpmeye seğirtti.

Scamoggia suratını buruşturdu :

— Ne ayıp şey be! İtalya'ya geleli daha iki ay olmadan dersini ne güzel almış!

Bütün kâğıtlar hazır olduğu için nikâhı kıymak çocuk oyuncağı kabilinden oldu. İş sessiz sadasız yapıldı. Tabiî büyük kazığı Peppone yedi; evlenen çifte o şahitlik etti; ama doğrusu bu işi pek de sıkıntı çekmeden âdeta isteyerek yaptı.

Evliler kiliseden çıkmadan evvel don Camillo Petrovna'yı bir kenara çekerek Tovariç Oregov'un ne olduğunu sordu. Genç kadın cevap verdi :

— Acıklı bir hikâye... Biz alt güverteye indiğimiz zaman Oregov, kaptana hepimizi hapsetmesini, sizinle Bottazzi yoldaşın da prangaya vurulmasını emretmiş. Koğuşturmadan, casusluktan, Vatikan'dan falan lâflar etmiş. Deli gibi olmuş. Kaptana da hakaret etmiş, tehditler savurmuş. Kavga etmişler. Kaptan bir yumruk atmış; Oregov geminin korkuluğuna yuvarlanmış. O sırada güverteyi yalayan bir büyük dalga adamı alıp götürmüş. İşin hakikati budur. Bir ben, bir siz, bir de kaptan biliyor. Acıklı bir hikâye...

Evliler, don Camillo ile Peppone'yi ocak başında bırakıp gittiler.

İki ahbap bir müddet konuşmadan birbirlerine baktılar. Sonra don Camillo beyan etti:

— Unutmadan hatırlatayım: Listeye iki yeni ihtida ile bir de nikâh kaydetmek lâzım.

Peppone bağırdı:

— Yazın, yazın! Ne kadar çok yazarsanız günü gelince o kadarın hesabını verirsiniz. Hiç bir müsamaha beklemeyin!

— Bana bir küçük iltimas yapmaz mısınız? Bir eski yoldaşa birazcık bir şey?

— Elbetteee! Asılacağınız yerin seçimini size bırakacağız!

Don Camillo'nun yüzünde ufak tebessüm belirdi:

— Bu yeri biliyorum yoldaş! Senin yanıbaşında asılacağım.

Soğuk bir kış günü idi. Irmaktan kalkan sis sanki Nuh zamanından kalmış gibi eskiyiveren bu hikâyeye kadar yayıldı ve onu da sardı.

1 Temmuz 1965 Perşembe

— SON —

TOM JONES

Dünyanın klâsik şaheserleri arasında yer alan bu müstesna romanın düzeltmeleri büyük romancı Somerset Maugham tarafından yapılarak günümüz diline adapte edilmiştir.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

ÇIPLAK MAYA

Ünlü İspanyol ressamı Francisko Goya ile Alba düşesinin tarihe geçen aşklarının hazin hikâyesi.

Mevcudu tükenmek üzeredir.

Nefis lüks kapitone ciltli. Fiatı : 10 Lira

Dünyanın her tarafından

Siparişle istenen telif şaheser

ORHAN KEMAL'e

Dünya çapında bir ün sağlıyan roman

Sokakların Çocuğu

Kenar mahallelerin, toplum dışı edilmiş kişilerin, sosyal dertlerin edebi bir üslûpla değerlendirilen hikâyesi.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

1958 NOBEL EDEBİYAT ARMAĞANI

DR. JİVAGO

(Boris Pasternak)

Büyük Rus ihtilâlinin iç yüzünü bütün ıstırapları ile hür dünyanın gözleri önüne seren edebi şaheser.

Bundan dolayı bu eser Rusya'da bastırılmamış ve Pasternak, Nobel ödülünü kabul edememiştir.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

●

Filmi ve romanı hâdiseler yaratan şaheser

Krallar Onde Gider

Arkadaşı ve aşkı arasında bocalıyan, bunun uğruna herşeyini fedaya hazır genç bir teğmenin aşk ve his dolu hazin hayat hikâyesi.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 10 Lira

Karanfilli Kadın

(2. Baskı)

Aynı erkeği seven iki kadının, ıstırap, aşk ve heyecan dolu hayat hikâyeleri..
A. J. Cronin'in tatlı ve akıcı bir üslûpla yazılmış, ikinci baskısı tükenmek üzere bulunan şaheseri!..

Nefis lüks kapitone ciltli. Fiatı : 10 Lira.

Garp Cephesinde Yeni Birşey Yok

Erich Maria Remarque'ın tarihe malolmuş eşsiz romanı. İnsancıl fikirleri en güzel işleyen ve anlatan şaheser.

Lüks kapitone ciltli : Fiatı 10 T.L.

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ
1965 yılının

fırtınalar koparacak şaheserini hazırladı
8 GENÇ KIZIN HİKÂYESİ

GURUP

Kolej arkadaşı sekiz genç kız hayat yolunda da birbirlerini kaybetmemeğe çalıştılar.

Kimi aşka, kimi şehvete, bazısı da hislerine esir olan genç kızların yıllar yılı okunacak maceraları.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

JAMES BOND'un
En Güzel Romanı

GOLDFINGER

Fiatı : 5 TL.

★

JAMES BOND Serisinin
3. Kitabı

ÖLÜMDEN BETER

Filmi hâdiseler yaratan macera romanı

Fiatı : 5 TL.

Şimdiye kadar tam dört defa filme alınan şaheser

Arka Sokak

(2. Baskı)

Fannie Hurst'un edebiyat tarihine malolan romanı. Istırap ve his dolu nefis bir aşk hikâyesi. Filmi memleketimizde haftalarca oynıyan ve birçok Oskar armağanı kazanan şaheser.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

●

1961 NOBEL EDEBİYAT
Armağanını kazanan

İVO ANDRİÇ'in 2. kitabı

Gün Batarken

(Travnik Kronika)

Osmanlı tarihine ve kültürüne en güzel değinen, tarihî kişilerin edebi portrelerini gergef gibi işleyen İvo Andriç'in Avrupa'da satış rekorları kıran edebi şaheseri.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

İstırap Sokağı

Leon URİS'in şaheseri

Kendi hayat mücadeleleri içinde bile daha değerli varlıklarına eğilen, bunun uğruna canlarını severek feda eden insanların hikâyesi. Son yılların en güzel aşk ve ıstırap romanı.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

●

(Giuseppe Lampedusa)

LEOPAR

1963 Cannes Film Festivalinde armağan kazanan eşsiz roman. İtalyan Aristokrasisini dünyanın gözleri önüne seren klâsik şaheser. Yirminci yüzyılda toplumsal hayatı etkileyen bir konu.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 10 Lira

Fransız Edebiyatının en

ateşli kadın yazarı

COLETTE'in

en ünlü ve en güzel romanı

Sevgilim

(CHERİ)

Genç ve yakışıklı bir erkeğe âşık olan çok güzel, fakat yaşlı bir kadının ıstırap dolu hayatı.

Kendini bu aşktan kurtaramayan genç erkeğin kendi eliyle çizdiği kaderi..

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 Lira

İnsanlar Yaşadıkça

(2. Baskı)

Hudutsuz ihtirasların, seven kadınların ve birbirinden nefret eden erkeklerin hikâyesi. Birinci baskısı kapışılan büyük roman.. Ömrünüz boyunca unutamıyacağınız bir isim.. İnsanlar Yaşadıkça..

Nefis lüks kapitone ciltli. Fiatı : 10 Lira.

SOMERSET MAUGHAM'

ın en güzel romanı

(Of Human Bondage)

Hayat Hüzünleri

Dünyaya gelmek tesadüflere bağlıdır. Zor olan hayatı gereği gibi yaşamaktır. En kötü şartlarda bile mutlu olabilmektir. Somerset Maugham'ın edebi şaheseri.

Lüks kapitone ciltli. Fiatı : 12,5 T.L.

Don Camillo

Mizah dünyasında devrim yaratan yepyeni bir kahramandır.

Bütün dillere çevrilen ve milyonlarca satılan

MİZAH ŞAHESERİ...

NUR OFSET Tel. 22 11 21

Fiatı : 7,5 lira